ANITKABİR DERGİSİ

YIL 19 • Sayı: 73

NİSAN 2019

"Bizim telâkkimize göre, siyasî kuvvet, millî irade ve egemenlik, milletin bütün halinde müşterek şahsiyetine aittir; birdir, taksim edilemez, ayrılamaz ve başkasına bırakılamaz."

A. Afetinan, Medenî Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları;
T.T.K. Yayını, Ankara, 1969, s. 418

“Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin bütün programlarının dayanağı şu iki esastır: Tam bağımsızlık, kayıtsız ve şartsız millî egemenlik. Birinci dayanağının ifadesi “Misak-ı Millî”dir. İkinci ve hayatî olan dayanağının ifadesi “Anayasa”dır.” 1923

Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK, Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri II, Toplayan: Nimet Unan; Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları: I, İkinci Basım, 1959, s. 58

ANITKABİR DERGİSİ
YIL:19 SAYI:73 NİSAN 2019

Atatürkçü dünya görüşünü yaymak ve
Anıtkabir'i tanıtmak amacıyla üç ayda bir yayımlanır.

ANITKABİR DERNEĞİ Adına İmtiyaz sahibi
E. Tuğgeneral Şadi ÖNER

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Yrd. Doç. Dr. Ali GÜLER

Yayın Kurulu
E. Tuğg. Şadi ÖNER
Prof. Dr. Seçil Karal AKGÜN
Prof. Dr. Bige SÜKAN
Prof. Dr. Lütfü ÇAKMAKÇI
Prof. Dr. Birsen GÖKÇE
Prof. Dr. Oğuz AYTEPE
E. Tuğg. M. Tevfik BEDÜK
Yrd. Doç. Dr. Ali GÜLER
Dr. Fatih ÖZKURT
Güneş MÜFTÜOĞLU
Bora ÖNCÜ

Dergiyi Yayına Hazırlayan
Mustafa DOĞAN

Yönetim Yeri
Turgut Reis Caddesi
Arzu Apt. No:3/5
Tandoğan / ANKARA
Tell: 0 (312) 213 16 58
Faks: 0 (312) 222 72 06
e-posta: anitder@ttmail.com

Anıtkabir Komutanlığı
0 (312) 231 18 61
0 (312) 231 52 80

Dergide yayımlanan yazılar, yazarların düşünceleridir.
Gönderilen yazılar, basılsın veya basılmasın iade edilmez.
Anıtkabir derneği veya Anıtkabir Komutanlığı sorumlu tutulamaz.
Dergimiz Basın Ahlak Yasalarına uymayı taahhüt eder.

Yıllık Abonelik Bedeli 12 TL.
Yayın Türü: Süreli-Yayın
Basım Tarihi / Yeri: NİSAN 2019 / ANKARA

Yapım
Yorum Basın Yayın Sanayi Ltd. Şti.
Başkent Organize Sanayi Bölgesi
Recep Tayyip Erdoğan Bulvarı no:12
Malıköy Sincan 06909 Ankara / Türkiye
Tel: 0 (312) 395 21 12 Faks: 0 (312) 394 11 09
info@yorummatbaa.com
www.yorummatbaa.com

İÇİNDEKİLER

2 Sunuş
3 Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler
13 Prof. Dr. Oğuz AYTEPE, Mustafa Kemal ve Halifeliğin Kaldırılmasının 95. Yılı
17 Dr. Ali GÜLER, Nutuk'un Amacı İçeriği ve Felsefesi
22 Prof. Dr. M. Lütfü ÇAKMAKÇI, Dünyada Açlık Tarımsal Üretimle Engellenebilir
26 Dr. Serkan ANGI, Türk Doğal Taşlarıyla Bezenmiş Yüce Mekân "Anıtkabir"
41 Prof. Dr. Şerafettin TURAN, Atatürk Devrimi ve Atatürkçülüğün Temel İlke Ve Özellikleri
46 Atatürk ve Çocuk
48 Etkinlikler
50 Anıtkabir'den Haberler
51 Objektife Takılanlar
53 Mutluluklarının Atatürk'le Paylaşanlar
56 Anıtkabir Dergisi'nde Yayımlanacak Yazılarla İlgili Esaslar

ANITKABİR DERGİSİ ABONELİĞİ

Anıtkabir Dergisine abone olmak isteyenlerin; yıllık (4 sayı için) 12 TL'lik abone ücretini aşağıdaki hesap numaralarından birine yatırmaları ve telefon numaraları dâhil adreslerini tarafımıza bildirmeleri gerekmektedir.

Tell: 0 (312) 213 16 58
E-posta: anitder@ttmail.com bilgi@anitkabir.com
ANITKABİR DERNEĞİ İKTİSADİ İŞLETMESİ
POSTA ÇEKİ HESAP NO: 604 61 34
TÜRKİYE İŞ BANKASI BEŞEVLER IBAN NO: TR 05 0006 4000 0014 2190 9090 90

Değerli Okurlar,

Dergimizin bu sayısında;

Prof. Dr. Oğuz Aytepe'nin, "Mustafa Kemal ve Halifeliğin Kaldırılmasının 95. Yılı" başlıklı makalesinde; Atatürk devrimlerinin en önemlilerinden biri olan Halifeliğin kaldırılması,

Dr. Ali Güler'in, "Nutuk'un Amacı İçeriği ve Felsefesi" adlı makalesinde; Atatürk'ün kendi yaşadıkları çerçevesinde nutku niçin yazdığı ve 6 gün süren uzun bir konuşmayı kamuoyu ile paylaşarak neyi amaçladığı,

Prof. Dr. M. Lütfü Çakmakçı'nın, "Dünyada Açlık Tarımsal Üretimle Engellenebilir" başlıklı makalesinde; Ülkemizin kalkınmasının ancak üretimle olabileceği gerçeğinden hareketle tarımsal üretimde yapılması gerekenler,

Dr. Serkan Angı'nın, "Türk Doğal Taşlarıyla Bezenmiş Yüce Mekân Anıtkabir" adlı makalesinde, Anıtkabir'in inşasında kullanılan en önemli yapı malzemelerinden biri olan doğal taşların türleri ve özellikleri, konusunda ayrıntılı bir incelemeyi bulabilirsiniz.

Bir önceki sayımızda, Derneğimizce, 2018 yılında yapılan projeleri belirtmiş ve 2019 yılında yapılacak projeleri de bu sayımızda paylaşacağımızı ifade etmiştik.

2019 yılında Anıtkabir Komutanlığı için; Atatürk'ün otomobillerinin restorasyonuna devam edilmesi, sesli rehberlik sistemi için yeni nesil cihaz alımı, müze içerisindeki levhaların değişimi ve vitrin aydınlatmalarının LED sisteme dönüştürülmesi, dış çevre duvarlarının onarımının yapılması, erbaş ve erlere sivil ve iş kıyafeti alımı, bayrak alımı, özel günlerde tören alanının çiçeklerle süslenmesi ve meşale yakıt alımı, tekerlekli sandalye ve şemsiye alımı ile kargo ve kuru temizleme gereksinimlerinin karşılanması, planlanan projelerin bir bölümünü oluşturmaktadır.

Anıtkabir Komutanlığının gereksinimlerinin karşılanmasının yanı sıra, bu yıl da, Anıtkabir'i görmemiş öğrencilerin Anıtkabir ve Atatürk ile buluşmasını gerçekleştirilmesine, gelen istekler doğrultusunda değişik illerdeki okullara kitap, poster, CD, bayrak, takvim ve çeşitli armağanlar gönderilmesine devam edilecektir.

Ayrıca, Hacettepe Üniversitesi ile ortak olarak, 15-18 Mayıs 2019 tarihlerinde Ankara'da, "**19 MAYIS'IN 100. YILDÖNÜMÜNDE ATATÜRK VE TÜRK İSTİKLALİ"** uluslararası sempozyumu icra edilecektir.

Bu sayımızda yer alan ve yukarıda özetle belirttiğimiz birbirinden önemli ve ilginç konulardaki makale ve yazılarımızı beğenilerinize sunar, dergimizin geliştirilmesi ve sizlere daha layık duruma getirilmesi için her zaman önerilerinizi ve katkılarınızı beklediğimizi bir kez daha hatırlatır, gelecek sayımızda görüşmek ümidiyle saygılar sunarım.

Şadi ÖNER
(E) Tuğgeneral
Anıtkabir Derneği Başkanı

17.10.2018 TÜRKİYE EMEKLİ ASTSUBAYLAR DERNEĞİ (TEMAD) BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

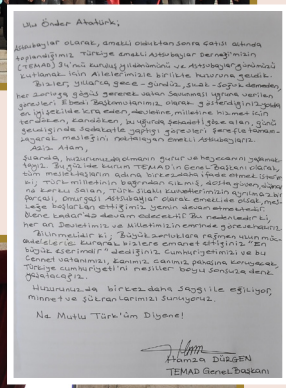

Ulu Önder Atatürk;

Astsubaylar olarak, emekli olduktan sonra Gazisi olduğu Türkiye Emekli Astsubaylar Derneği'nin (TEMAD) 3'ncü kuruluş yıldönümü ve Astsubaylar Günü'nü kutlamak için Ailelerimizle birlikte huzuruna geldik.

Yıllar; yıldızlı gece - gündüz, çıkık - çoğuk demeden, her zorluğa göğüs gererek, vatan Sevdasını uğruna verirken, ürettiler. İlkeli Başkomutanımız olarak gördüğünüz en ağır şartlarda kılıç eden, mücadele, milletine hizmet için tereddüsüz, kandıkları, kutsuna şehadet getirdiler, güzel geldiğinde şadetlerle yaptığı gazeteleri şerefle hamalayarak maliyetini ödediğini emekli Astsubaylarız.

Aziz Atam,

Sularda, kuzuluğumuzun gurur ve heyecanını yaşamaktayız. Bu yıl ile kurum TEMAD'ın Genel Başkanı olarak, tüm mücahidlerin adına bir zaman, ihde etmez ki; Türk milletinin bağrından çıkmış, dotta gören olanına karşı Salan, Türk ülkü kumandanlarının ayrılmazlarıyla, Onurlu Astsubaylar olarak emeklide olsak, mücadele bağlarımızı ettiğimiz yemin devam etmekteyiz.

Nerde kadar devam edecekti? Bu mücadeleyi, her an Devletimiz ve Milletimizin emrinde gerekecektir.

Unutmamalıyız ki; Büyük sarsıntılara rağmen, uğurumuz mücadelelerle kuranlar, yıkılara emanet etmiştiniz. "En büyük eserimdir" dediğiniz Cumhuriyetimiz ve bu cennet vatanımızı, canımız canımız pahasına korumak, Türkiye Cumhuriyeti'ni nesiller boyu sonsuza dek yaşatacağız.

Huzurunuza bir kez daha saygıyla eğiliyor, minnet ve şükranlarımızı sunuyoruz.

Ne Mutlu Türk'üm Diyene!

Hamza DÜRGEN
TEMAD Genel Başkanı

15.01.2019 İNGİLTERE HAVA KUVVETLERİ KOMUTANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

16.01.2019 HIRVATİSTAN CUMHURBAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

24.01.2019 MALTA CUMHURBAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Yurtta barışın dünyada barışa öncülük edeceğini söyleyen Atatürk'ün saygıdeğer sözlerini sizinle paylaşmak istiyorum. Kültürler arasındaki diyaloğun bu önemli hedefi başarmak için temel olacağına inanıyorum. Bütün insanlığın yararına Akdeniz bölgemiz boyunca ve uluslarımızdaki barış için mücadele edelim.

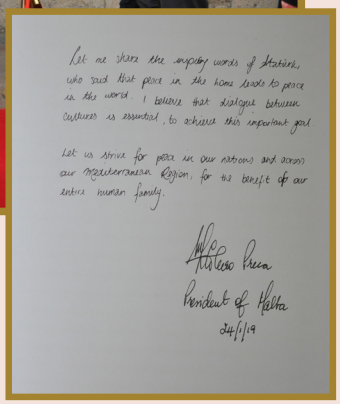

Let me share the inspiring words of Atatürk, who said that peace in this home leads to peace in the world. I believe that dialogue between cultures is essential, to achieve this important goal.

Let us strive for peace in our nations and across our Mediterranean Region, for the benefit of our entire human family.

Marlene Bonnici
President of Malta
24/1/19

16.02.2019 TÜRK HAVA KURUMU BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

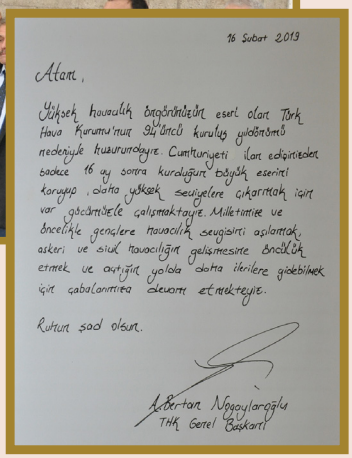

16 Subat 2019

Atam,

Yüksek havacılık bağlarınızın eseri olan Türk Hava Kurumu'nun 84'üncü kuruluş yıldönümü münasebetiyle huzurunuzdayız. Cumhuriyeti ilan ettiğinizden sadece 16 ay sonra kurduğunuz büyük eserini koruyup, daha yüksek seviyelere çıkarmak için var gücümüzle çalışmaktayız. Milletimize ve özellikle gençlere havacılık sevgisini aşılamak, askeri ve sivil havacılığın gelişmesine öncülük etmek ve ayrıyeten yolda daha ilerilere gidebilmek için çabalarımıza devam etmekteyiz.

Kutum sad olsun.

Albertan Nogayılarağlı
THK Genel Başkanı

25.02.2019 TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Aziz Atatürk,

25 Şubat 2019

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 27'nci Dönem Başkanlık Divanının yeni Başkan ve Üyeleri olarak huzurunuzdayız.

Kurduğu müesseselerinin başkandanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ilk başkanı ve devletimizin kurucu lideri olarak asil milletinize emanet ettiğiniz "emaneti" hür ve bağımsız bir şekilde yaşatmak için gece gündüz çalışıyoruz.

Milli irademiz olduğumuz gibi, devletimizi ve milletimizi daha büyük hedeflere ulaştırmak için gayret ediyor; ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan muasır medeniyetler seviyesinin üstüne çıkarmak için istikrarla ulaştığımız büyük bir günümüz ilerliyor, şerefli milletimizin ve ilelebet payidar kalacak devletimizin bekâsını herşeyin üstünde tutuyoruz.

Türkiye Cumhuriyeti'ni ilelebet payidar kılmak, milletimizi huzur ve refah içinde yaşatmak için büyük bir azim ve inançla çalışıyoruz.

Ruhun şad olsun.

Prof. Dr. Mustafa ŞENTOP
Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı

Aziz Atam,

Türkiye'nin tek ve başarılı özel tamamlayıcı mesleki ve emeklilik fonu Ordu Yardımlaşma Kurumumuzun 58'inci kuruluş yıl dönümü nedeniyle huzurunda kulunuzun gururunu yaşayınız.

Kahraman Türk Silahlı Kuvvetleri mensuplarının maaşlarını ile kurulan OYAK, çağdaş kurumsal yapısı ile 58 yıldır üyelerine sunduğu ek sosyal hizmetler ve Türk ekonomisine yaptığı katkılara karşılık ve sorumluluk anlayışı içinde üyeniz devam etmekteyiz.

Tüm üyelerimiz, yöneticilerimiz ve çalışanlarımızla birlikte Ordu Yardımlaşma Kurumunu güvenle geleceğe taşımak için "Kökü Geçmiş, Gücü Geleceğe" ulaştırmış olduğumuzda; çalışmalarımızı aynı kararlılıkla devam ettiriyoruz. Huzurunda yürürken, aziz halkın ve bıraktığın değerler önünde saygı ve minnetle eğiliyiz.

Ruhun şad olsun.

Mehmet TAŞ
(E) Tümgeneral
Ordu Yardımlaşma Kurumu
Yönetim Kurulu Başkanı
01.03.2019

1.01.03.2019 OYAK YÖNETİM KURULU BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

01.03.2019 ALMANYA GENELKURMAY BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve büyük lider Mustafa Kemal Atatürk'e derin saygı ve takdirin dışında, güçlü ortağımız ve dostumuz Türkiye'ye, Amerikan halkı ve Amerikan 6. Filosu adına derin saygı ve takdirimi sunuyorum.

05.03.2019 ABD 6. FİLO KOMUTANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

06.03.2019 DENİZ ASTSUBAY MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİ ALAY KOMUTANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

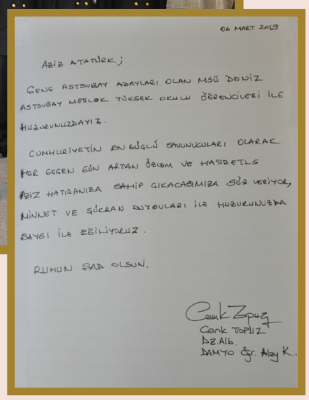

06 MART 2019

Aziz Atatürk;

Genç astsubay adayları olan MSB Deniz Astsubay Meslek Yüksek Okulu öğrencileri ile huzurunuzdayız.

Cumhuriyetin en güçlü savunucuları olarak her geçen gün artan öğrenme ve hazırlık ile biz hatıranıza sahip çıkacağımıza söz veriyor, kıvanç ve şükran duyguları ile huzurunuzda saygı ile eğiliyoruz.

Ruhun şad olsun.

Cenk Zengin
Cenk TOPUZ
DZAİb
DAMYO Öğr. Alay K.

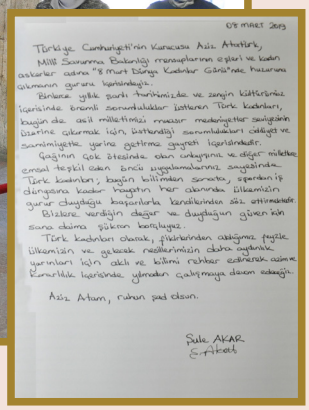

08 MART 2019

Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurucusu Aziz Atatürk,

MİLLİ Savunma Bakanlığı mensuplarının eşleri ve kadın askerler adına "8 Mart Dünya Kadınlar Günü"nde huzuruna çıkmanın gurunu içerisindeyiz.

Birlikte uçtuk yurdu hürriyetimizden ve zengin kültürümüz içerisinde önemli sorumluluklar üstlenen Türk kadınları, kaçın da asıl milletimizi muasır medeniyetler seviyesinin üzerine çıkarmak için üstlendiği sorumlulukları eddiyet ve samimiyetle yerine getirme gayreti içerisindedir.

Çağının çok ötesinde olan anlayışını ve diğer milletlere emsal teşkil eden öncü uygulamalarını sergilerken Türk kadınları; kaçın kıtlıktan sonraki, ağırlıklı iş dünyasına kadar hayatın her alanında ülkemizin gururu duyduğu başarılarla kendilerinden söz ettirmektedir. Bizlere verdiğin değer ve duyduğun güven için sana daima şükran borçluyuz.

Türk kadınları olarak, fikirlerinden aldığımız feyzle ülkemizin ve gelecek nesillerimizin daha uygarlık yerinin için akıl ve bilimi rehber edinerek azimle kararlılık içerisinde yılmadan çalışmaya devam edeceğiz.

Aziz Atam, ruhun şad olsun.

Şule AKAR
Eş-Atböl

08.03.2019 DÜNYA KADINLAR GÜNÜ NEDENİYLE MSB EŞİ VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

13.03.2019 KARA HARP OKUL KOMUTANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

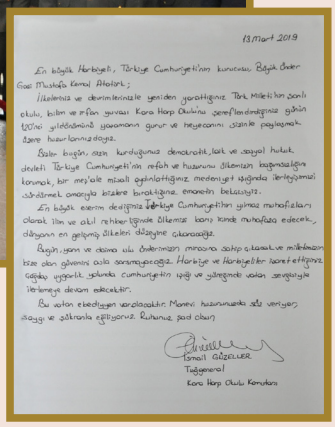

13 Mart 2019

En büyük Harbiyeli, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu, Büyük Önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk;

Ülkeniz ve devrimlerinizle yeniden yarattığınız Türk Milletinin şanlı okulu, bilim ve irfan yuvası Kara Harp Okulunu gerçekleştirdiğinin 100'ncü yıldönümü yaraşanın gurur ve heyecanını sizinle paylaşmak üzere huzurlarınızdayız.

Sizler bugün, sizin kurduğunuz demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti Türkiye Cumhuriyeti'nin refah ve huzurunu ülkemizin bağımsızlığını korumak, bir meşale misali aydınlattığınız medeniyet ışığında ilerleyişimizi sürdürmek omuzuyla istikbale bırakılmıştır. emanetin bekçisiyiz.

En büyük eserim dediğiniz Türkiye Cumhuriyetinin yılmaz muhafizları olarak ilim ve akıl rehberliğinde ülkemiz barış içinde muhafaza edecek, dünyanın en gelişmiş ülkeleri düzeyine çıkaracağız.

Bugün, yarın ve daima ulu Önderimizin minnetle sahip çıktıkları ve milletimizin bize olan güvenini asla sarsmayacağız. Türkiye ve Türkiyelilere karşı eğitiyoruz. Çağdaş uygarlık yolunda Cumhuriyetin ışığı ve yüreğinde vatan sevgisiyle ilerlemeye devam edecektir.

Bu vatan elbeliyan vardıkçaktır. Manevi huzurunuzda söz veriyor, saygı ve şükranla eğiliyoruz. Ruhunuz şad olsun

İsmail GÜZELLER
Tuğgeneral
Kara Harp Okulu Komutanı

14.03.2019 ANKARA TIP FAKÜLTELERİ DEKANLARI VE TABİB ODASI BAŞKANI İLE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

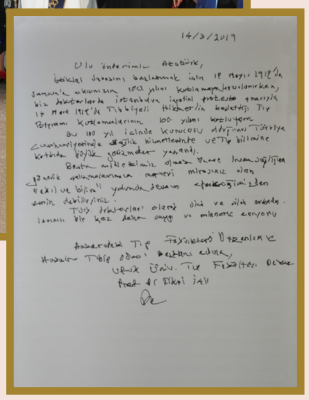

14/3/2019

Ulu Önderimiz Atatürk,

Gelecek devrimi kaçınmak için 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkmasın 100 yılı vesilesiyle Türkiye'nin bütünlüğünü istemeden ingiliz politikasına karşı 19 Mart 1919'da Türkiyeyi Hükümet'in kaldırdığı Tıp Fakültesi Kadrolarının 100 yılını kutluyoruz. Bu 100 yıl içinde kurucuları olduğumuz Türkiye Cumhuriyetimize değişik kıtalarımızda ve Türk bilimine katkıda bulunmaktayız yazarak.

Bizden milletimiz ölmez. Ülke insanlığına hizmet anlayışımızın merkezi olmuştur olan "Ecdadımız bizim" yolunda devam etmekteyiz. Sonsuz teşekkürler.

Türk Hekimleri olarak ölü ve diri ecdadımızın bir kez daha saygı ve minnetle anıyoruz.

Anıtkabir'deki Tıp Fakültesi Dekanlarımız ve Hekimler Türk Tabip Odası Başkanı adına

Prof. Dr. Ekrem Tan

15.03.2019 MAKİNE VE KİMYA ENDÜSTRİSİ KURUMU GENEL MÜDÜR YARDIMCISI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

15 MART 2019

BÜYÜK ŞEFİMİZ ATATÜRK,

MAKİNA VE KİMYA ENDÜSTRİSİ KURUMU ÇALIŞANLARI OLARAK MAKİNA HUZURUNDA BULUNMAKTAN KIVANÇ DUYUYORUZ. BUGÜN KURUMUMUZUN KURULUŞUNUN; TOPHANE-İ AMİRE'DEN GÜNÜMÜZE SMONCA, MAKİNA VE KİMYA ENDÜSTRİSİ KURUMU ADI'YLA 63'ÜNCÜ YILINI KUTLUYORUZ.

MAKİNA VE KİMYA ENDÜSTRİSİ KURUMU GEÇMİŞTEN GELEN TECRÜBE VE BİRİKİMİYLE BUGÜNDE SAVUNMA SANAYİMİZE ÖNEMLİ KATKILAR SAĞLAMAKTADIR. HER ZAMAN GÖRÜMLERİNİ ÖNCELİKLE BARIŞI HEDEFİYLE YAPMA ADIMLARI VE GÜVENLİK GÜÇLERİMİZ İÇİN GEREKLİ OLAN TÜM SİLAH VE MÜHİMMAT KURUMUMUZ TARAFINDAN YERLİ VE MİLLİ OLARAK ÜRETİLMEKTEDİR. KURULUMUZ TÜRKİYE'NİN TAM BAĞIMSIZ OLMASI BİLİNCİ DOĞRULTUSUNDA TÜM EMEĞİ VE TEKNOLOJİSİYLE MİLLETİMİZİN HİZMETİNDEDİR.

HER ZAMAN ÜLKEMİZ SAVUNMA SANAYİNİN ÖNEMLİ BİR PARÇASI OLAN MAKİNA VE KİMYA ENDÜSTRİSİ KURUMU, BUNDAN SONRA DA BAŞARILARIYLA SAVUNMA SANAYİNDE ÖNCÜ VE LİDER OLMA YOLUNDA EMİN ADIMLARLA İLERLEYECEK-TİR.

TÜM BAĞLILIĞIMIZLA ÖNÜNDE MİNNET, ŞÜKRAN VE SAYGIYLA EĞİLİYORUZ.

RUHUN ŞAD OLSUN.

HÜSEYİN ÖZDEN
GENEL MÜDÜR YARDIMCISI

Ulu Önderimiz Atatürk,

Türk Silahlı Kuvvetleri Eğitim Vakfı olarak, her yıl olduğu gibi kuruluşumuzun 62'nci yılında da, sizin izinizde, ilkelerinize doğrultusunda ilerlemeyi sürdür-düğümüzü ve sürdürmeye devam edeceğimizi günümüz-de belirtmek için huzurunuzdayız.

TSK Eğitim Vakfı, Türkiye Cumhuriyeti devletinin ve milletinin bölünmez bütünlüğü için şehit olmuş personelimizin evlatlarının eğitim ve öğretimlerine destek çıkmayı da öncelikli görev olarak yerine getirme gayreti içerisindedir.

Gençliğe hitabenizde de belirttiğiniz gibi, birinci vazifesi Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyetini ilelebet muhafaza ve müdafaa etmek olan gençlerimize ku-ralsız açarak, milli-manevi ve evrensel değerlerimizle, onları çağdaş uygarlık düzeyine ulaştıracak eğitime-rinde, akıl ve ilim ışığında, ilke ve inkılaplarımız doğ-rultusunda, aydın bir birey ve toplumu yeniden kişiler-ime yolunda sizden aldığımız güç ve kudretle yürü-meye devam ediyor olduğumuzu başımız dik, alnımız açık bir şekilde ifade ederiz.

Kuruluş günümüz olan bugünde huzurunuzda bulunmanın gururu içerisinde, ilke ve inkılaplarınızın savunucuları olarak gençlerimizin emin ellerde olduğunu ve olacağını bir kez daha belirterek hat-ranlık hissiyle saygı ile eğiliyoruz.

Ruhunuz şad olsun...

16 Mart 2019

Kemal KORKMAZ
(E) Tuğgeneral
TSK Eğitim Vakfı Genel Müdürü

16.03.2019 TSK EĞİTİM VAKFI GENEL MÜDÜRÜ VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

18.03.2019 ANKARA VALİSİ VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

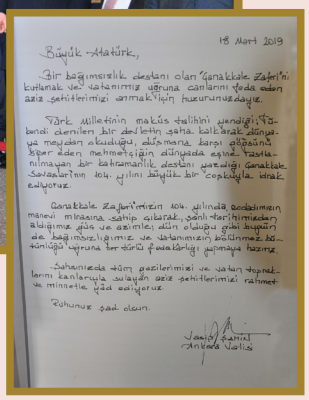

18 Mart 2019

Büyük Atatürk,

Bir bağımsızlık destanı olan Çanakkale Zaferi'ni kutlamak ve vatanımız uğruna canlarını feda eden aziz şehitlerimizi anmak için huzurunuzdayız.

Türk Milletinin mukus talihini yendiği, Tebendi demlen bir devletin saha kalbarak dünyaya meydan okuduğu, düşmana karşı düşünü İşgal eden mehmetçiğin dünyada eşsiz tasvlanmayan bir kahramanlık destanı yazdığı Çanakkale Savaşlarının 104. yılını büyük bir coşkuyla idrak ediyoruz.

Çanakkale Zaferi'mizin 104. yıldönümünün manevi mirasına sahip çıkarak, şanlı tarihimizden aldığımız güç ve azimle; dün olduğu gibi bugün de bağımsızlığımız ve vatanımızın bölünmez bütünlüğü uğruna her türlü fedakârlığı yapmaya hazırız.

Sahanızda tüm gazilerimizi ve vatan topraklarını kanlarıyla sulayan aziz şehitlerimizi rahmet ve minnetle yâd ediyoruz.

Ruhunuz şad olsun.

Vasip Şahin
Ankara Valisi

MUSTAFA KEMAL VE HALİFELİĞİN KALDIRILMASININ 95 YILI

Prof. Dr. Oğuz AYTEPE (*)

Atatürk devrimlerinin en önemlilerinden biri 95'nci yılını idrak ettiğimiz, 3 Mart 1924'te Halifeliğin kaldırılması ve Osmanlı hanedan üyelerinin yurt dışına gönderilmeleridir. Bu devrim yalnız Türkleri değil bütün İslam dünyasını ilgilendirmektedir.

İslam tarihinde halifelik, Peygamber'in ölümü üzerine ortaya çıkan bir kurumdur. Uzun bir süre İslam toplumunun liderliği iddiasıyla şekillenen kurumun tarihsel gelişim süreci İslam tarihsel serüveniyle iç içedir. Hilafet Arapça halef sözcüğünden gelmekte, birinin ardından gelen, yerine geçen anlamına gelmektedir. Bunun dışında tarikatların örgütlenmesinde şeyhin belirli yetkiler taşıyan temsilcisine halife denilmiştir. Osmanlı Devletinde merkez örgütlerinde uzman düzeyine ulaşmış görevlilere de halife denilmiştir. Arapça halife, Peygamberin yerine kaim olmak üzere İslam dünyasının en yüksek reisinin unvanıdır. İslam dininin esaslarına göre hem baş imam, hem de devlet başkanıdır. İki iktidarı birden temsil etmektedir. Peygamberin 632 tarihinde vefatından sonra onun yerine kimin geçeceği sorun olmuştur. O, ölümünden sonra yerine kimin geçeceği hakkında hiçbir öğütte ve vasiyette bulunmamıştır. Kur'an'da halife ve imam tabirleri geçmekte ise de, bu ayetler cemiyetin düzenini sağlamak, anarşiyi önlemek ve adaletle hükmetmek gibi bir görev anlamına gelmekteydi.[1] Halifelik için iki aday bulunuyordu. Ebubekir ve Peygamberin yeğeni ve damadı olan Ali. Ali aileden olduğunu belirterek başa geçmenin kendi hakkı olduğunu öne sürerken Ebubekir devlet işlerini yürütecek ve düşmanlara karşı savaşacak bir başkanın gerektiğini belirtmişti. Sonuçta Ebubekir seçilmiş kendisine halife sanı verilmişti. Ebubekir'den sonra Ömer, Osman ve Ali Halife seçilmişlerdi. Dört Halife döneminde (632-658) halifelerin başlıca görev ve sorumlulukları dini korumak, toplum içinde kavga ve husumeti ortadan kaldırmak, toplumsal düzeni sağlamak, cezaları uygulamak, din düşmanlarına karşı savaşmak, halktan kanuni vergileri toplamak, hazineden ihtiyaç içinde olanlara yardım yapmak, memurların tayini ve denetimi olarak belirlenmişti.[2] Bununla birlikte halifelerin sınırsız bir iktidar ve otorite sahibi oldukları iddia edilemez. Dört halifeden üçünün öldürülmesi, bu makamın oraya seçilen kişilerin kutsal olarak tanınmadıklarını kanıtlamaktadır. Ali'nin Emeviler soyundan Muaviye tarafından öldürtülüp Muaviye'nin halifeliği zorla ele geçirmesiyle hilafet Emevilere geçer. Bundan sonra halifelik farklı bir şekile dönüşmüş, verasete dayanan bir sistem olmuştur. Dört Halife ve Emeviler döneminde (658-750) halifelik Kureyşlerdedir. Emeviler dönemi, Arapların kendilerini bir ulus olarak tanımlamak istedikleri bir dönem olduğundan din ikinci planda kalmıştır. Bu dönemde İslamiyeti yaymak için fetihler yapılmış, İspanya bu dönemde fethedilmiştir. Abbasiler döneminde (750-1258) Halifelik merkezi Bağdat olmuştur. Ancak halifeler zamanla halktan koparak saraylara çekilmişlerdir. Abbasilerin Şîilere ve Emevi ailesinden olanlara karşı güttükleri dışlayıcı siyaset nedeniyle halife sanını taşıyan hükümdarların sayısı üçe çıkmıştır. Önce Mısır'da Şii Fatımi Halifeliği kurulmuş (909-1171) ardından İspanya'da Abdurrahman III. (929) Halifeliğini ilan etmiştir. Halifeler otoritelerini sürdürmek için kendilerine dinsel sıfatlar yakıştırmışlar ve din esaslarına dayanan toplumdaki halk, halifeyi dinsel bir kişi olarak da görmüştür. Halifeler İslam dünyasında tam bir egemenlik kuramamışlardır. Halifelik siyasal bir kurum olduğu için, çeşitli zümreler onu tanımamıştır. Özellikle Şîiler, halifeyi kabul etmemişlerdir.

Türkler Selçuklu devletinin kuruluş döneminde halifeliği ele geçirmişler fakat bu sanı almak gereğini duymamışlardır.[3] Bazı Türk devlet başkanları durum ve konumlarını kuvvetlendirmek için halife sanı kullandıkları görülmüştür.[4] Yavuz Selim 1517'de Mısır'ı ele geçirince orada Halife El Mütevekkil ile karşılaşır. Halife Mütevekkil birçok bilgin, sanatçı ve " Emanat-ı Mukaddese-Kutsal Emanetler" ile birlikte İstanbul'a gönderilir. Padişahın İstanbul'a dönüşünden sonra Halife'nin uygunsuz hareketleri görülmüş ve Yedikule'ye hapsedilmiştir. Kanuni'nin tahta çıkmasıyla affedilerek Kahire'ye dönmesine izin ve-

---

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü E. Öğretim Üyesi.

[1] Şinasi Altundağ, " Hilafet ve Hilafetin İlgası" **Atatürk Önderliğinde Kültür Devrimi,** Ankara, 1972, s.41.

[2] Namık Sinan Turan, **Hilafetin Tarihsel Gelişimi ve Kaldırılması**, İstanbul, 2004, s. 30.

[3] Şerafettin Turan, Türk Devrim Tarihi, 3. Kitap (Birinci Bölüm), İstanbul, 1995, s.47.

[4] T.W. Arnold, "Halifelik" **İslâm Ansiklopedisi**, Cilt, V, Kısım I, Istanbul, 1987, s.153.

rilmiş ve orada ölmüştür. Yavuz Selim'in halifeliği devraldığı yönünde yanlış bir kanı yaygınlaşmıştır. Ancak Selim'in, oğlu Kanuni ile yazışmalarında halifeliği üzerine aldığına dair hiçbir şey yazmamıştır. O döneme ilişkin Osmanlı ve Arap belgelerinin hiçbirinde, o yıllarda yazılmış kitaplarda böyle bir devir işlemini gösteren kayıt da yoktur.[5] Osmanlıların hilafet iddiası, Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) Hicaz'ı ele geçirdikten ve böylece kutsal şehirler üzerinde fiili hakimiyetini tesis ettikten sonra, gerçekten bir anlam taşımaya başladı.[6]

Osmanlı Devletinin güçsüzleşmeye başladığı dönemde padişahlar halife sanını devamlı olarak kullanmaya başladılar. Böylece sürekli olarak savaşılan Batı'ya karşı, bütün İslamlığı temsil ettikleri yolunda siyasal bir üstünlük kurmaya çalıştılar. Ayrıca İslam dünyasını bu yolla birleştirip siyasal yeni bir güç kazanmaya da uğraştılar. Özellikle II. Abdülhamid İslam birliğinin kurulmasında halifeliği çok önemli bir araç olarak kullanmıştır. Bütün çalışmalara karşın, siyasal gelişmeler ve ulusçuluk akımının Müslüman ülkelerde başlaması, kurtarıcı olarak görülen halifelik sanını etkisiz kılmıştır.[7] Devletin sınırları dışındaki İslamlar Osmanlı hükümdarlarının halifelik iddialarını ciddiye almadılar, böylece o yalnız "Osmanlı Halifesi" olarak kaldı.

Osmanlı Halifeliğinin güçsüz ve anlaşılmaz bir makam olduğu, Birinci Dünya Savaşında belirdi. II. Abdülhamid bazı girişimlerde bulunmuş: 1897 Yunan Savaşında Cihat ilan etmişti. İttihatçılar bu girişimleri Halife adına sürdürüp "Kutsal Cihat" ilan edilirse, bütün İslamların Osmanlı Devleti etrafında toplanacağını, böylece Birinci Dünya Savaşında büyük bir güç kazanacağımızı sandılar. Sultan Mehmet Reşat iktidarda olanların sözünü dinleyerek 1914'te Cihat ilan etti, fakat beklenen olmadı. İslamlar Halife etrafında toplanmadıkları gibi Osmanlı vatandaşı olan Araplar İngilizlerin yanında yer aldı. İngiliz ve Fransız sömürgelerinden toplanan askerler arasında Müslümanlar da vardı ve Halifeye karşı savaştılar.

Kurtuluş Savaşı sonunda saltanat kaldırıldı ve Vahidettin 17 Kasım 1922'de Malaya zırhlısı ile kaçıp İngilizlere sığınınca yeni bir halife seçimi kaçınılmaz olmuştu. Ankara Hükümeti'nin Diyanet İşleri Bakanı Mehmet Vehbi Efendi, Padişahlığı kaldırılmış olan Vahidettin'in yurt dışına kaçmış olmasından dolayı halifeliği de yitirdiğine, halifelik makamının boş kalmış olduğuna, yeni bir halifenin seçilmesi gerektiğine dair bir fetva çıkardı. 18 Kasım 1922'de TBMM'de okunan önerge kabul edilmiş ve Vahidettin halifelikten düşürülmüştür.[8] Malta'ya giden Vahidettin, padişahlıktan ve halifelikten umudunu kesmiş görünmüyordu. Fakat Hicaz Kralı Hüseyin'in daveti üzerine Hicaz'a giden Vahidettin umut kırıklığına uğradı. Hicaz'dan ayrılıp Mısır, Ürdün ya da Kıbrıs gibi Müslümanların yaşadığı bir yere gitmek istedi. Ancak İngilizler buna izin vermediler. Sonunda İtalya'nın San Remo şehrinde oturmasına müsaade edildi. Vahidettin üç yıl sonra 1926'da San Remo' da ölecek ve Şam'a gömülecektir.[9]

Halifeliğin en güçlü adayı Abdülmecit idi. Mustafa Kemal onu kurtuluş hareketini güçlendireceği düşüncesiyle Ankara'ya çağırmış fakat o bir kardeş kavgasına neden olmamak için Anadolu'ya geçmemişti. Vahidettin'in İngilizlere sığınarak yurtdışına kaçmasıyla 18 Kasım 1922'de TBMM'de yapılan seçimde 162 oy kullanılmış, Abdülmecit Efendi 148 oyla halife seçilmişti. Oyların 2'si Abdülhamit'in oğullarından Abdürrahim'e, 3'ü de Abdülhamit'in büyük oğlu Selim'e verilmiş, 9 mebus da çekimser oy kullanmıştı.[10] Mustafa Kemal, aynı gün Refet Bey aracılığıyla halifeye uyması gereken kuralları bildirmişti. Abdülmecit, yalnız Halife-i Müslimin sanını kullanacak, buna başka şeyler eklemeyecekti. İslam dünyasına yayımlayacağı bildiride; TBMM'nin ve hükümetinin Türkiye halkı ve bütün İslam âlemi için en uygun bir sistem olduğunu belirtecekti. Mustafa Kemal ayrıca Halifenin yetki sınırını belirleyen bir uyarıda da bulunmuştu. Yeni Halifenin seçim işlemi tamamlandıktan sonra Meclis Başkanlık Divanı Halifenin göreve başlaması, kutlama ve kutsal emanetleri teslim töreni için milletvekillerinden oluşan bir heyet göndermişti. 19 kişiden oluşan bu heyet Halifeye 24 Kasım 1922'de bu emanetleri bir törenle teslim etti. Abdülmecit, davranışlarının sınırlandırılmasını kabul etmemiş, Refet Bele' ye Halife-i Müslimin sanına ek olarak Hadimu'l Haremeyn (Mekke ve Medine'nin hizmetkârı) sanını da kullanmak istediğini, Cuma Selamlıklarında hil'at ve Fatih Mehmet'in kullandığı sarığa benzer bir sarık takmak iste-

---

[5] Faruk Sümer, "Yavuz Selim Halifeliği Devraldı mı ?" **Tarih ve Düşünce**, S. 4 (Şubat 2000), s. 20 ; N. Ahmet Asrar, "Hilafetin Osmanlılara Geçişi İle İlgili Rivayetler", **Türk Dünyası Araştırmaları**, S.22 (Şubat 1983), s.94.

[6] Kemal H. Karpat, **İslâm'ın Siyasallaşması**, İstanbul, Timaş Yayınları, 2013, s.388.

[7] Şerafettin Turan, **a.g.e.**, s.48.

[8] Selahi R. Sonyel, **Gizli Belgelerde Mustafa Kemal, Vahdettin ve Kurtuluş Savaşı**, Ankara, Atatürk Araştırma Merezi, 2007, s.201;Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (1919 - 1938), C.I., Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1961, s.269-280.

[9] Mahmut Gologlu, **Halifelik. Ne idi? Nasıl Alındı? Niçin Kaldırıldı?** Ankara, Kalite Matbaası, 1973, s.36.

[10] Naşit Hakkı Uluğ, **Halifeliğin Sonu**, İstanbul, 1975, s.97.

diğini söylemişti. Ancak Mustafa Kemal verdiği yanıtta redingot giyebileceğini askeri üniformanın ise söz konusu olmayacağını belirtmişti.[11]

Hilafet ve saltanatın birbirinden ayrılarak, saltanatın kaldırılmasına engel olamayanlar, Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nda devlet başkanlığı ile ilgili herhangi bir maddenin bulunmamasından cesaret alarak, devlet başkanlığı makamının Halife ile doldurulabileceği umudunu taşımaya başladılar. Hilâfet taraftarları Mustafa Kemal'in Batı Anadolu bölgesine yapacağı yurt içi gezisi nedeniyle Ankara'dan ayrılmasından yararlanarak, 1923'te Afyon milletvekili İsmail Şükrü'nün imzasıyla Ankara'da bir risale yayınladılar. Risalede, TBMM'de kabul edilecek yasaların "ahkâm-ı şer'iye" ye uygun olması için halifenin onayının gerektiği ileri sürülüyor ve "Halife Meclisin Meclis Halifenin" deniliyordu.[12] Atatürk'ün de dediği gibi. "Şükrü Efendi Hoca ve arkadaşları, Halife Meclisin Meclis Halifenindir safsatasıyla, Millet Meclisi'ni Halifenin danışma kurulu ve Halife'yi Meclis'in, dolayısıyla devletin başkanı gibi kabul ettirmek istemişlerdi".[13]

Meclis içindeki gelenekçi hilafet taraftarları saltanatın kaldırılmasının üzerinden henüz iki ay geçtikten sonra hilafete siyasal bir otorite kimliği kazandırma yolundaki düşünce ve isteklerini bu şekilde ortaya koymaya çalışmışlardı. Ancak Cumhuriyetin ilanı Hoca Şükrü Efendi ve onun gibi düşünenlerin beklentilerini boşa çıkartmış ve tepki göstermelerine neden olmuştur.

Meclis içindeki gelenekçi hilafet taraftarları saltanatın kaldırılmasının üzerinden henüz iki ay geçtikten sonra hilafete siyasal bir otorite kimliği kazandırma yolundaki düşünce ve isteklerini bu şekilde ortaya koymaya çalışmışlardı.

Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra Mustafa Kemal devlet başkanı seçildi. Artık Halifenin hiçbir rolü kalmamıştı. Dinsel yetkisi olmayan Halifenin, cumhurbaşkanı ile birlikte yaşaması mantığa aykırı ve devletin geleceği için zararlı idi. Atatürk, halifeliğin kaldırılması gerektiğini biliyor ve bunu planlıyordu. O, "Ben kişisel saltanatın kaldırılmasından sonra başka unvanla aynı nitelikte bir makamdan ibaret kalması gereken halifeliğin de ortadan kalkmış olduğunu kabul ediyordum. Bunun elverişli bir fırsatta söylenebilmesini doğal buluyordum" diyerek olayların gelişmesini bekledi.

Gerici faaliyetlerden güç alan Abdülmecit, zaman zaman hükümdar gibi davranmaya başlamıştı. Mustafa Kemal'e gönderdiği bir telgrafta bu büyük değişikliği "yenilenen hükümet biçimi" olarak nitelemişti. Padişah oğlu olduğunu vurgulamak için imzasını "Abdülmecit bin Abdülaziz Han diye atmıştı. Halife-i Müslimin sanı ile yetinmeyip buna Zıllullah'ı (Tanrını gölgesi) da ekleyerek hükümetin talimatı dışına çıkıyordu. Öte yandan Cuma Selamlıkları düzenliyor, İstanbul'daki yabancı devlet temsilciliklerine görevliler göndererek ilişki kurmaya çalışıyordu. Bu durum Ankara'daki geriye dönüş ve Halifelik yolundan sultanlığa gidiş korkusunu daha da arttırdı. Muğla mebusu Yunus Nadi (Abalıoğlu) Bey, Yenigün Gazetesinde çok sert ve suçlayıcı iki yazı yayımladı. Bu yazılar karşı tepkilere yol açtı. Konu Meclise getirildi. Karşı tepki çok sert oldu. Konu bir karara bağlanmadan sonuçlandı fakat halifeliğin devam etmesi halinde bir geriye dönüş davranışının olabileceği kuşkusu da köklü bir kanıya döndü.[14]

Atatürk yurt gezilerinde halifelikle ilgili sorulara, ulusça kurulan yeni devletin kaderine, işlerine, bağımsızlığına sanı ne olursa olsun hiç kimsenin karışmasına izin verilmeyeceğini, Halifeye yeni yetkiler tanıyıp onu tekrar bir padişah durumuna getirmek istemenin ulusu yok etmeye çalışmak olduğunu anlatmıştı.

Cumhuriyetin ilanı ile beraber, Halifeliğin kaldırılacağı, Halifenin istifa ettiği yolunda kışkırtıcı haberler yayılmaya başladı. Rauf Bey, İstanbul basınına Cumhuriyetin ilan yöntemini ve alınan son kararları eleştiren bir demeç verdi. Rauf ve Adnan (Adıvar) Beyler ile birlikte Refet Paşa, Halife' yi ziyaret ettiler. Rauf Bey bir planın içindeydi. Bu planı gerçekleştirmek için Ankara'da da Parti ve Meclis içinde faaliyete girişti.[15]

Hükümetin Trakya ve İstanbul'daki temsilcisi Refet Paşa, Halife' ye yaklaşmış ve Konya isimli atını Halife' ye hediye ederken "Bu hayvanın Halife Hazretleri tarafından beğenilmesini Tanrının bir lütfu sayıyorum" demişti.[16]

Devrimin karşısında olanlar, Halife Abdülmecid'in etrafında toplanıyorlardı. İngilizlerin etkisi ile Hindistan Müslümanları ona bağlılıklarını bildiriyorlardı. Halife ilk günler kuşkulu iken, pek çok devlet adamının ve basının kışkırtmaları ile yavaş yavaş kendine güvenmeye başlamıştı. Mustafa Kemal'in uyarı ve önerilerine uymuyor, gösterişli merasimler düzenliyor, basına iddialı demeçler veriyor, "Hilafet Hazinesi" ne devletten fazla para istiyordu.

---

[11] Nutuk, s.463.

[12] Seçil Akgün, **Halifeliğin Kaldırılması ve Laiklik**, Ankara, 1981, s.105-106.

[13] Gazi Mustafa Kemal, **Nutuk**, Ankara, Web Basım, (ty), s.468-469.

[14] Mahmut Goloğlu, **a.g.e**, s.41.

[15] Kâmuran Ardakoç, **Hilafet Meselesi**, İstanbul, Petek Yayınları, s.27.

[16] Nutuk, s.469.

Yurt dışında da önemli gelişmeler oluyordu. Londra'daki Seyit Emir Ali başkanlığındaki İslam Cemiyeti Sekreteri Sait S. Muhammedi, Dahiliye Vekili Fethi Bey'e gönderdiği 2 Eylül 1923 tarihli mektubunda hilafetin korunması gerektiğini bildirmişti. Hindistan'daki İsmailiye mezhebinin lideri olan Ağa Han ile Hintli Emir Ali de Başbakan İsmet Paşa'ya 5 Aralık 1923 tarihinde bir mektup göndermişlerdi. Bu mektup Başbakanın eline geçmeden Tanin, İkdam ve Tevhidi Efkâr gazetelerinde yayımlanmıştı.[17] Mektubun basında yayımlanmasından sonra Başbakan İsmet Paşa, TBMM'de yapılan gizli görüşmede konunun ele alınmasını istedi. Mektubu yayımlayan gazeteciler tutuklandılar fakat mahkeme sonunda beraat ettiler.

Halifenin padişahlık tahtına oturtulması için gizli etkinlik artıyordu. Gericilerin etkinliklerinin artması üzerine 15 Şubat 1924'te Mustafa Kemal ordu komutanlarını İzmir'de topladı. Yapılan harp oyunları sırasında halifeliğin kaldırılmasına karar verildi.[18] Karar kesindi ve hemen yürürlüğe kondu. Mustafa Kemal 24 Şubatta Ankara'ya döndü. 1 Martta Meclisin yeni dönemini açarken yaptığı konuşmada hükümetin faaliyetlerini ana hatları ile anlattı. 2 Martta Halk Fırkası parlamento grubu üç yasayı onaylamak için toplandı. Ertesi gün üç önerge meclise sunuldu. Tartışmalar sonunda 3 Mart 1924'te, 429 sayılı Kanunla Siirt mebusu Halil Hulki ve elli arkadaşının önergesi kabul edilerek Şer'iye, Evkaf ve Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Bakanlıkları kaldırıldı. 430 sayılı Kanunla, Manisa mebusu Vasıf Bey ve elli arkadaşının önergesi kabul edilerek Tevhid-i Tedrisat (eğitim ve öğretimin birleştirilmesi) Kanunu kabul edildi. 431 sayılı Kanunla Siirt Mebusu Şeyh Saffet Efendi ve 53 arkadaşının önergesi kabul edilerek, Halifeliğin kaldırılmasına ve Osmanlı Hanedanının Türkiye dışına çıkarılmasına karar verildi. Padişahlık yapmış kişilerin taşınır taşınmaz bütün malları ulusa geçti, aile üyelerinin kişisel mallarının bir yıl içinde tasfiye edilmesi, aksi halde hükümetin bu malları satarak bedellerini onlara yollayacakları hükme bağlandı. Halife ve ailesi 4 Martta, İsviçre'ye gönderildi. Ancak İslam dünyasında sürgün Halifeyi unvanıyla kabul eden olmadı. Aynı günlerde Mekke Şerifi Hüseyin kendisini halife ilan etti. Ardından dokuz Müslüman ülkenin yöneticileri kendilerini halife ilan ettiler.

Diğer hanedan üyeleri on gün içinde yurttan ayrıldılar.[19] Böylece, Osmanlı Devleti' nin son kalıntısı ve Cumhuriyet yönetimi için tehlike haline gelmiş olan halifelik tarihe karıştı. Kaldırılan bakanlıklar yerine, Başbakanlığa bağlı Diyanet işleri Başkanlığı ile Genelkurmay Başkanlığı kuruldu.

Halifeliğin kaldırıldığı günlerde bu makamının muhafazasında, dini ve siyasi zorunluluk bulunduğunu düşünen yurt içi ve dışındaki bazı kişiler, Mustafa Kemal'e halifelik önerisinde bulunmuşlar; ancak bu öneri kabul edilmemiş ve Mustafa Kemal böyle bir öneriyle gelen Antalya Mebusu Rasih Efendi'ye, " Siz din bilginlerindensiniz. Halifenin devlet başkanı olduğunu bilirsiniz. Başlarında kralları, imparatorları bulunan uyrukların bana ulaştırdığınız dilek ve önerilerini ben nasıl kabul edebilirim? Kabul ettim desem o uyrukların başındaki kişiler bunu kabul eder mi? Halifenin buyrukları ve yasakları yerine getirilir. Beni halife yapmak isteyenler buyruklarımı yerine getirebilecekler midir? Bu duruma göre, yapacak işi ve anlamı olmayan asılsız bir sıfatı takınmak gülünç olmaz mı" demiştir.

Önder'imiz Mustafa Kemal yönlendirici etkisiyle TBMM, 3 Mart 1924'de halifeliği kaldırarak yapılacak devrimlerin gerçekleştirilmesi kolaylaşmıştır. Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması anlamında hem "laikliği" gerçekleştirmiş, hem de "ulusal egemenliğin" önündeki en büyük engeli ortadan kaldırarak genç "cumhuriyetin" geleceğini garanti altına almıştır.

---

[17] Bkz., Neslihan Erözbek - Fethi Kayalı, (Haz.,) " Bir Mektup ve Hilafet Meselesinin Gündeme Gelmesi", **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi**, S. 43 (Eylül 1988), s.46-49.; **Türk Parlamento Tarihi**, II. Dönem, C.I, s.383.

[18] Naşit Hakkı Uluğ, **a.g.e.**, s.158-161.

[19] Hanedanın kadın üyelerine 16.4.1952 tarihli kanunla Türkiye'ye dönme hakkı tanınmıştır. 15.5.1974'te çıkan bir kanunla hanedanın erkek üyeleri de ülkeye dönme hakkı elde ettiler. Ancak hanedan üyelerinin bir bölümü yerleştikleri yerlerde kaldılar ve ülkeye dönmediler.

NUTUK'UN AMACI İÇERİĞİ VE FELSEFESİ

Dr. Ali GÜLER (*)

"Ben, 1919 senesi Mayısı içinde Samsun'a çıktığım gün elimde, maddî hiçbir kuvvet yoktu. Yalnız büyük Türk milletinin asaletinden doğan ve benim vicdanımı dolduran yüksek ve manevî bir kuvvet vardı. İşte ben bu milli kuvvete, bu Türk milletine güvenerek işe başladım. Ben Türk ufuklarından bir gün mutlaka bir güneş doğacağına, bunun hararet ve kuvvetinin bizi ısıtacağına, bundan bize bir güç çıkacağına o kadar emindim ki, bunu âdeta gözlerimle görüyordum."

M. Kemal Atatürk, 1 Nisan 1937

Niçin Yazıldı ve Niçin Söylendi?

İçeriğine bakıldığında Atatürk'ün Büyük Nutuk'u, her şeyden önce Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluş tarihidir. Acaba devleti kuran Mustafa Kemal Atatürk, kendi yaşadıkları çerçevesinde bu süreci niçin yazmış, niçin uzun bir konuşma ile kamuoyu ile paylaşmıştır? Bununla neyi amaçlamıştır?

Esasında bu sorulara Nutuk içinde yanıtlar vardır. Nutuk'un değişik yerlerinde amacı hakkında bilgiler vermektedir. Bunu da bir "vazife" olarak gördüğünü ifade etmektedir. Konuyla ilgili söylediklerinden bazıları şunlardır:

"Saygıdeğer Efendiler, sizi günlerce işgal eden uzun ve teferruatlı nutkum, nihayet geçmişe karışmış bir devrin hikâyesidir. Bunda milletim için ve gelecekteki evlatlarımız için dikkat ve uyanıklık sağlayabilecek bazı noktaları belirtebilmiş isem kendimi bahtiyar sayacağım.

Efendiler, bu nutkumla, milli varlığı sona ermiş sayılan büyük bir milletin, istiklalini nasıl kazandığını, ilim ve tekniğin en son esaslarına dayanan milli ve çağdaş bir devleti nasıl kurduğunu anlatmaya çalıştım."[1]

"Efendiler, gereksiz gibi görülebilen bu açıklamalar, daha sonraki yıllara ve olaylara ait bazı karanlık noktaları aydınlatmaya yardımcı olur düşüncesiyle yapılmıştır."[2]

"Bu söylediklerimin, o günlerde değilse bile, artık bugün bütün dünyaca inkâr edilemeyecek gerçekler olarak kabul edildiğine asla şüphe yoktur. Bununla birlikte, ben burada bu söylediklerimi geçmiş günlere ait bazı hatıra ve belgeler ile bir kere daha belirtmeyi, gelecek nesillerin siyasi ve sosyal ahlak terbiyesi açısından bir görev sayarım. Bu dakikaya kadar olduğu gibi bundan sonra da üzerinde duracağım olaylar dolayısıyla, bu husus, kendiliğinden aydınlığa kavuşacaktır."[3]

"Maksadım, inkılabımızın incelenmesinde tarihe yardımcı olmaktır. Bütün bu olay ve hadiselerin akışında, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Hükûmetinin Başkanı Başkomutan ve Cumhurbaşkanı sıfatlarını taşımış olmaktan çok, teşkilatımızın genel başkanı olarak kendimi bu görevi yerine getirmeye yükümlü sayarım."[4]

"Efendiler, böyle şüpheli bir yargıda bulunmaya girişmektense, durumun daha iyi anlaşılmasını kolaylaştıracak bazı safhaları, işlemleri ve tartışmaları yüksek heyetinize hatırlatmayı tercih ederim."[5]

Bütün bu açıklamalardan açıkça anlaşıldığı gibi Atatürk'ün Nutuk'u yazmak ve söylemekle güttüğü ilk ve açık amaç şu iki noktada toplanmaktadır:

1. Geçmişte kalan bazı olayların, yani tarihin anlaşılmasına yardımcı olmak,

2. Milli varlığımız için önemli gördüğü konularda milletin ve gelecek kuşakların dikkatli ve uyanık olmasını sağlamak.[6]

Atatürk'ün Nutuk'u söylemekle ulaşmak istediği ilk ve açık bu amaçlardan başka, bunun iç siyasi tartışmalara açıklayıcı bir yanıt oluşturmak ve CHP'nin gelecekteki siyasi yaklaşımını şekillendirmek istemesi de Atatürk'ün Nutuk'la gerçekleştirmek istediği bir diğer amacı oluşturmaktadır.

(*) H.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yarı Zamanlı Öğretim Elemanı

[1] K. Atatürk, Nutuk (1919-1927), Bugünkü Dille Yayına Hazırlayan: Prof. Dr. Z. Korkmaz, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1995, 607.

[2] K. Atatürk, Nutuk (1919-1927), s. 24.

[3] K. Atatürk, Nutuk (1919-1927), s. 49-50.

[4] K. Atatürk, Nutuk (1919-1927), s. 297.

[5] K. Atatürk, Nutuk (1919-1927), s. 465.

[6] İsmail Arar, "Büyük Nutuk'un Kapsamı, Niteliği, Amacı", Atatürk'ün Büyük Söylevi'nin 50. Yılı Semineri, Bildiriler ve Tartışmalar, TTK., Ankara, 1980, s. 165.

Bu amacı anlayabilmek için elbette iç siyasetteki dönemin gelişmeleri dikkate alınmalıdır. Atatürk'ün Nutuk'u; kurduğu ve Genel Başkanı olduğu partinin (CHP) ilk kez toplanan büyük kongresinde söylemiş olması, Nutuk'un eleştirel bir üslupla yazılmış olması ve geçmişteki olayları anlatırken karşıt kişileri zaman zaman eleştirmesi bunun açık belirtisi olduğu değerlendirilmektedir.[7] Bu yıllarda (1927) iç siyaset bakımından iki önemli olay vardır:

Bunlardan biri Şeyh Sait İsyanı (1925) nedeniyle çıkarılan Takrir-i Sükûn Kanunu"nun "baskı vasıtası olarak kullanıldığı" iddialarıdır. İsyan nedeniyle İsmet Paşa Hükümeti 4 Mart 1925 tarihinde "Takrir-i Sükûn Kanunu" ve biri de Ankara'da diğer isyan bölgesinde olmak üzere iki tane İstiklal Mahkemesi kurulması hakkındaki kanunu çıkarmıştı. Bu kanun 1927'de iki yıllığına uzatılmış ve 1929'da yürürlükten kaldırılmıştır.

İç siyaset bakımından tartışılmakta olan ikinci konu ise İzmir Suikastı (1926) davasının görülmekte olduğu İstiklal Mahkemeleri kararlarının "kanuniliği" konusudur. Bu dava nedeniyle Kâzım Karabekir Paşa, Ali Fuat Cebesoy Paşa, Rauf Orbay, Cavit Bey, İsmail Canpolat, Şükrü Bey, Dr. Nazım Bey gibi çok önemli isimler İzmir ve Ankara İstiklal Mahkemeleri'nde yargılanmış; Karabekir ve Cebesoy beraat etmişler, Londra'da bulunan ve mahkemeye gelmeyen Rauf Bey 10 yıl kalebentliğe çarptırılmış, yukarıda adlarını belirttiğimiz diğer kişiler, bazı başka sanıklarla birlikte idama mahkûm edilmişler ve cezaları infaz edilmiştir.[8]

O yıllarda bazı Fransız dergi ve gazetelerinin Türkiye muhabiri olan F. De Gerando'nun[9] "Revue Politique et Parlemantere"e ulaştırdığı habere göre; Atatürk 24 Şubat 1927 günü Ankara Palas'ta verilen bir baloda, aralarında Meclis Başkanı'nın, İstiklal Mahkemesi Başkanlarının ve vekillerinden birinin bulunduğu bir ortamda yakınındakilere, şunları söylemiştir: *"Cumhuriyetimiz için hakiki ve açık kanun devrine dönmek zamanı gelmiştir. Bu memleketin tedhiş ile idare edildiği iddia ediliyor. Halbuki ben, halkın teveccühüne mazhar olduğumu ve temsil ettiğim rejimin milletin rızasına dayandığını iddia ediyorum. Bunu ispat için size seçimleri İstiklal Mahkemeleri'ni kaldırarak yapmanızı tavsiye ederim. Tabiidir ki, bu tavsiye Devlet Başkanı sıfatıyla değil, sadece Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Başkanı olarak yapılmıştır."*[10]

Atatürk'ün bu isteği, bu telkin ve tavsiyelerden hemen sonra 7 Mart 1927'de gerçekleşmiş, TBMM'nin üçüncü dönemi için yapılan seçimlere İstiklal Mahkemeleri kaldırılmış olarak gidilmiştir. Atatürk 1 Kasım 1927'de açılacak olan yeni TBMM'nin toplanmasından önce CHP Kongresi'nde Büyük Nutuk'u söylemiştir.[11]

Atatürk Nutuk'ta şu sözlerle bu konuyu gündeme getirmiştir:

"Saygıdeğer Efendiler, durumun ciddileşmesi üzerine, hükümetçe olağanüstü tedbirler alınması gerektiği yolundaki görüşümüzü ilk defa ortaya koyduğumuz zaman, bunu iyi karşılamayanlar vardı. Takrir-i Sükûn Kanunu'nu ve İstiklal Mahkemelerini bir baskı vasıtası olarak kullanacağımız düşüncesini ortaya atanlar ve bu düşünceyi benimsetmeye çalışanlar oldu.

Şüphe yok ki zaman ve olaylar, bu nefret verici düşünceyi aşılamaya çalışanları, elbette utanılacak bir duruma düşürmüştür. Biz, alınan fakat kanuni olan bu olağanüstü tedbirleri, hiçbir zaman ve hiçbir şekilde Kanun'un üstüne çıkmak için bir vasıta olarak kullanmadık. Aksine, ülkede huzur ve güvenliği sağlamak için uyguladık. Biz o tedbirleri, milletin medeni ve sosyal alandaki gelişmesi için yararlı kıldık.

Efendiler, aldığımız olağanüstü tedbirlerin uygulanmasına gerek kalmadığı görüldükçe, onların uygulamadan kaldırılmasında tereddüt edilmemiştir. Nitekim İstiklal Mahkemeleri, zamanında kaldırıldığı gibi, Takrir-i Sükûn Kanunu da yürürlük süresinin sonunda, yeniden Büyük Millet Meclisi'nin incelemesine sunuldu. Meclis, Kanun'un bir süre daha yürürlükte kalmasını gerekli bulmuşsa, elbette, bu milletin ve Cumhuriyetin yüksek yararları içindir. Yüce meclisin elimize istibdat vasıtası verme gayesi güderek böyle bir karar aldığı düşünülebilir mi?

Efendiler, Takrir-i Sükûn Kanunu'nun yürürlükte ve İstiklal Mahkemeleri'nin faaliyette bulunduğu süre içinde yapılan işleri göz önüne getirecek olursanız, meclisin ve milletin güven ve itimadının tamamen yerinde kullanılmış olduğu kendiliğinden anlaşılır.

Ülkede çıkarılan büyük isyan ve hazırlanan suikast tertipleri bastırılarak sağlanan güvenlik ve huzur, elbette bütün milletçe memnunlukla karşılanmıştır."[12]

---

[7] İ. Arar, a. g. bildiri, s. 166.

[8] İ. Arar, a. g. bildiri, s. 166-167.

[9] F. De Gerando Fransız devlet adamlarındandır. Türk devrimi ve sosyal hayattaki değişim hakkında önemli makaleleri vardır. Bazı değerlendirmeleri için bakınız: Bige Yavuz, "Atatürk Devrimi İle Sosyal Yaşamın Çağdaşlaştırılmasına İlişkin FransızDeğerlendirmeleri",https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/37303/modresource/content/0/ATAT%C3%9CRK%20 DEVR%C4%B0M%C4%B0%20%C4%B0LE%20SOSYAL %20YA%C5%9EAMIN.pdf, s. 325-326.

[10] F. De Gerando, "La Turquie Nouvelle: La Politique etrangere, Le Progres interieur." Revue politique et Parlemantaire, (Mayıs-Temmuz 1927), s. 20. Zikreden: İ. Arar, a. g. bildiri, s. 167-168.

[11] İsmail Arar, a. g. bildiri, s. 167-168.

[12] K. Atatürk, Nutuk (1919-1927), s. 605.

Nitekim Nutuk'un okunması işleminin bitmesinden sonra Erzurum Milletvekili Necip Asım Yazıksız Bey'in bir önergesinin kabulü ile CHP Kongre üyelerinin tamamı tarafından "(…) Gazi Hazretlerinin Nutuklarını tamamen ve harfiyen tasvip ve millet namına Kongre Heyet-i Umumiyesi'nin imzaları ile tekrar arzı teşekkür ve takdirat edilmiştir."[13]

Bu şekilde CHP'nin manevi kişiliği Atatürk'ün 19 Mayıs 1919'dan Nutuk'un söylendiği ana (20 Ekim 1927) kadarki yapılan bütün işlerin sorumluluğunu ve savunma görevini de yüklenmiş oluyordu.[14]

"Dokuz Senelik Ef'al ve İcraatımız"

Mustafa Kemal Paşa, Nutuk'u okuduğu CHP'nin Büyük Kongresi'nin açış konuşmasında az sonra başlayacağı ve altı gün sürecek olan Nutuk'un içerik sınırını da çizmiştir. 15 Ekim 1927'de "Kongre Açılış Konuşması"nın konumuzla ilgili olan bölümü şu şekildedir:

"(…) İstikbale (geleceğe) ait tedabir (tedbirler) hakkında müdavele-yi efkâra (fikir alışverişine) başlamadan evvel maziye ait vekayi ve hadisat (gelişmeler ve olaylar) hakkında maruzatta bulunmak (bilgi vermek) ve senelerden beri devam eden ef'al ve icraatımızın (davranış ve yönetimimizin) milletimize hesabını vermek vazifem olduğu kanaatindeyim. Hadisat (olaylar) ile dolu olan dokuz senelik bir devrenin tarihine temas edecek maruzat (bilgilendirme) ve beyanatım (açıklamalarım) uzun sürecektir. Fakat mesele ifası zaruri bir vazife olduğuna göre, beni mazur göreceğinizi ümit ederim."[15]

Görüldüğü gibi Atatürk burada *"senelerden beri devam eden ef'al ve icraatımızın millete hesabını vermek vazifesi" olarak ifade ettiği Nutuk'un içeriğini "dokuz senelik bir devrenin tarihi"* şeklinde ifade etmekte ve zaman sınırını da çizmektedir.

Nutuk Atatürk'ün kendi deyimi ile 9 yıllık bir devreyi kapsamaktadır. Görünürde 19 Mayıs 1919'da O'nun Samsun'a çıktığı gün yurdun içinde bulunduğu durumu yansıtan genel görünüş ile başlar; ama gerçekte bu görüntüyü meydana getiren koşullar bir yıl öncesinde oluşmaya başlamıştır. Bu nedenledir ki Atatürk, Türk Bağımsızlık Savaşı'nın başlangıcı olarak, Mondros Mütarekesi'nin imzalandığı tarihi (30 Ekim 1918) izleyen günlerde Türkiye'nin her yerinde ve aynı zamanda kurulmaya başlayan milli teşkilatlanmayı kabul eder.[16]

Karar: "Ya İstiklal ya Ölüm!"

Nitekim Atatürk Nutuk'ta ülkenin içinde bulunduğu bu genel görünümü anlattıktan sonra Nutuk'un amaç ve kapsamını da içeren şu "karar" üzerinde durmaktadır:

"Gerçekte içinde bulunduğumuz o tarihte, Osmanlı Devleti'nin temelleri çökmüş, ömrü bitmişti. Osmanlı ülkesi tamamen parçalanmıştı. Ortada bir avuç Türk'ün barındığı bir ata yurdu kalmıştı. Son mesele bunun da paylaşımını sağlamaya çalışmaktan ibaretti. Osmanlı Devleti onun istiklali padişah, halife, hükümet, bunların hepsi anlamı kalmamış birtakım boş sözlerden ibaretti.

Neyin ve kimin dokunulmazlığı için kimden ne gibi yardım sağlamak isteniyordu?

O halde ciddi ve gerçek karar ne olabilirdi?

Efendiler, bu durum karşısında bir tek karar vardı, o da milli hâkimiyete dayanan, kayıtsız şartsız, bağımsız yeni bir Türk devleti kurmak!

İşte, daha İstanbul'dan çıkmadan önce düşündüğümüz ve Samsun'da Anadolu topraklarına ayak basar basmaz uygulanmasına başladığımız karar, bu karar olmuştur.

Bu kararın dayandığı en güçlü muhakeme ve mantık şuydu:

Temel ilke: Türk milletinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır. Bu ilke, ancak tam istiklale sahip olmakla gerçekleştirilebilir. Ne kadar ferah ve bolluk içinde olursa olsun istiklalden yoksun millet, medeni insanlık dünyası karşısında uşak olmak mevkiinden yüksek bir davranışa layık görülmez.

Yabancı bir devletin koruyup kollayıcılığını kabul etmek insanlık vasıflarından yoksunluğu, güçsüzlük ve miskinliği itiraftan başka bir şey değildir. Gerçekten de bu seviyesizliğe düşmemiş olanların, isteyerek başına bir yabancı efendi getirmelerine asla ihtimal verilmez.

Halbuki Türk'ün haysiyeti, gururu ve kabiliyeti çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir millet esir yaşamaktansa yok olsun daha iyidir!..

O halde, "Ya istiklal ya ölüm!"[17]

Atatürk, bu kararın alınmasından sonra 9 yıllık eylem aşamasının sonucunu Nutuk'un son sayfasında şu satırlarla açıklamıştır:

---

[13] Cumhuriyet Halk Fırkası Büyük Kongresi, Ankara, 1927, s. 5. Zikreden: İ. Arar, a. g. bildiri, s. 170.

[14] İ. Arar, a. bildiri, s. 170-171.

[15] Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Cilt: I-III (Açıklamalı Dizin İle), Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2006, Cilt: I., s. 370.

[16] E. Z. Karal, "Açış Konuşması", Atatürk'ün Büyük Söylevi'nin 50. Yılı Semineri, Bildiriler ve Tartışmalar, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1980, s. 2.

[17] K. Atatürk, Nutuk (1919-1927), s. 9-10.

"Saygıdeğer Efendiler, sizi günlerce işgal eden uzun ve teferruatlı nutkum, nihayet geçmişe karışmış bir devrin hikâyesidir. Bunda milletim için ve gelecekteki evlatlarımız için dikkat ve uyanıklık sağlayabilecek bazı noktaları belirtebilmiş isem kendimi bahtiyar sayacağım.

Efendiler, bu nutkumla, milli varlığı sona ermiş sayılan büyük bir milletin, istiklalini nasıl kazandığını, ilim ve tekniğin en son esaslarına dayanan milli ve çağdaş bir devleti nasıl kurduğunu anlatmaya çalıştım.

Bugün ulaştığımız sonuç, asırlardan beri çekilen milli felaketlerin yarattığı uyanıklığın eseri ve bu aziz vatanın her köşesini sulayan kanların bedelidir.

Bu sonucu, Türk gençliğine emanet ediyorum."[18]

Nutuk'un kapsamı, Atatürk'ün bu sözlerinden hareketle "Türk milletinin istiklalini kazanması, milli ve çağdaş bir devlet kurması" olarak özetlenebilir.

Dokuz Yıllık İcraatın Aşamaları

Nutuk, mademki Yeni Türk Devletinin 9 yıllık bir devrinin, hatta bir devrimin açıklanmasıdır; bu devre şu üç aşamaya ayrılabilir:

Birinci Aşama: 1918-1920 yılları arasında yer alır ve Kuva-yı Milliye Dönemi olarak adlandırılabilir.

İkinci Aşama: 1920-1923 yılları arasında yer alır ve "Büyük Millet Meclisi (Hükümeti) Dönemi" olarak adlandırılabilir.

Üçüncü Aşama: 1923-1927 yıllarını kapsar ve "Cumhuriyet Dönemi" olarak adlandırılabilir.[19]

Kuva-yı Milliye Dönemi, Atatürk'ün çerçevesini çizdiği "Kuva-yı Milliye" kavramı ile şu şekilde açıklanabilir: *"İstanbul Hükümeti, yurdun savunmasını, milletin ve devletin bağımsızlığını korumak hususundaki görevini yerine getirmek yeteneklerinden yoksun kalmıştır. İşte bunun içindir ki, bu görevi yapmak doğrudan doğruya milletin kendisine düşmekteydi. Millet, orduya kendi içinden görevlendirdiği erlerini, düşman saldırısına uğrayan bölgelerin korunmasına memur etmek zorunda kalmıştır. İşte Kuva-yı Milliye buna diyoruz."*[20]

Kuva-yı Milliye aşamasındaki milli çalışmaların ilkeleri Atatürk tarafından Amasya Genelgesi'nde *"Kuva-yı Milliye'yi etkin ve milli iradeyi üstün kılmak esastır."* şeklinde açıklamıştır. Erzurum ve Sivas Kongreleri'nde alınan kararlar; daha önce Havza Genelgesi ile yurdun her tarafında kurulan ve Sivas Kongresi'nde "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" adı altında birleştirilen ve bu yapı adına temsil yetkisini Sivas'ta almış bulunan "Heyet-i Temsiliye" tarafından yürütülmüştür.

TBMM'nin açılması ile birlikte "Kuva-yı Milliye Dönemi" bitmiş, milletin kaderine milletin iradesini temsil eden Meclis el koymuştur. Atatürk TBMM'yi açış konuşmasında bu hususu belirtir ve *"Kuva-yı Milliye'nin görevlerini bundan sonra Millet Meclisinin yerine getireceğini"* ifade eder.[21]

Bu ikinci aşamada meclis çalışmalarının temeli ve temel ilkesi şöyle belirlenmiştir: Egemenlik, kayıtsız ve şartsız milletindir. Meclis'te toplanmış bulunan milli iradeyi yurdun kaderine üstün kılmak temel ilkedir. TBMM'nin üstünde bir kuvvet yoktur. Bu suretle, meclis tarafından millet adına kullanılmaya başlanan milli egemenlik sayesinde yurdun bağımsızlığı sağlandığı gibi, yeni bir Türk devletinin de kuruluşu gerçekleştirilecektir. Yani TBMM, hem ülkeyi işgalden kurtaracak hem de devlet kuracaktır.

Nutuk'un ele aldığı 9 yıllık zaman diliminin üçüncü aşaması ise kurulan yeni Türk devletinin yapılandırılması aşamasıdır. Çok milletli İmparatorluk'tan üniter/merkezi-ulus/milli devlete, yarı sömürge bir İmparatorluk'tan tam bağımsız devlete, meşruti monarşi ile yönetilen bir imparatorluktan demokratik, laik bir cumhuriyete gidiş aşama aşama bu andan itibaren oluşturulmaya başlanacaktır. Bir anlamda "Türk İnkılabı" olarak ifade ettiğimiz o büyük değişim ve dönüşüm hareketinin gerçekleştirilmesi bu aşamanın ve sonrasının ana belirleyenidir.

İçeriğin Felsefesi: "Türk Milletinin Asaletinden Doğan ve Benim Vicdanımı Dolduran Yüksek ve Manevi Kuvvet"

Nutuk, Türk milletinin devlet kurucu özelliğinin 20. yüzyıl başındaki başarılı bir örneğini ayrıntılarıyla anlatır. Tarihin bütün olaylarında olduğu gibi, bu olayda da büyük bir lidere gereksinim vardır. Hatta "kahramanlar kültürü" çok güçlü olan Türklerde bu gereksinim, özellikle de buhran, işgal ve dağılma dönemlerinde daha fazla kendini hissettirir. İşte Atatürk, Mütareke döneminin bütün karanlığı içinde aranan bu liderdir. İşgal O'nun liderliğinde sonlandırılacak, Yeni Türk Devleti O'nun liderliğinde kurulacaktır.

Türk milletinin bir ferdi olan ve "Benim hayatta yegâne fahrim, servetim Türklükten başka bir şey değildir."[22] diyerek Türklüğü ile övünen Atatürk, Türk milletinin bütün manevi ve milli hasletlerini karakterinde ve kişiliğinde toplamıştı. Atatürk milletimizin bu hasletlerini biçimlendirmiş, harekete geçirmiş ve bir büyük mucizeyi gerçekleştirmiştir. Bu hasletler, "duygu", "düşünce" ve "aksiyon" olarak üç konuda toplanabilir.

Duygu konusunda millet sevgisi, insanlığa saygı ve ahlak anlayışı başta gelir. Bütün bunlarla ilgili Atatürk'ün çok sayıda sözü vardır. Sadece 1937'de söylediği şu sözler, Nutuk'ta anlatılanların felsefesini göstermeye yeter:

---

[18] K. Atatürk, Nutuk (1919-1927), s. 607.

[19] E. Z. Karal, a. g. konuşma, s. 4.

[20] E. Z. Karal, a. g. konuşma, s. 4.

[21] E. Z. Karal, a. g. konuşma, s. 4.

[22] Mahmut Esat Bozkurt, Adliye Vekili Mahmut Esat Bozkurt'tan Hatıralar; Yakınlardan Hatıralar, Sel Yayınları, İstanbul 1955, s. 95.

"Ben, 1919 senesi mayısı içinde Samsun'a çıktığım gün elimde, maddi hiçbir kuvvet yoktu. Yalnız büyük Türk milletinin asaletinden doğan ve benim vicdanımı dolduran yüksek ve manevi bir kuvvet vardı. İşte ben bu milli kuvvete, bu Türk milletine güvenerek işe başladım. Ben Türk ufuklarından bir gün mutlaka bir güneş doğacağına, bunun hararet ve kuvvetinin bizi ısıtacağına, bundan bize bir güç çıkacağına o kadar emindim ki, bunu âdeta gözlerimle görüyordum."[23]

Atatürk'ün bu sözünde geçen "manevi kuvvet" üzerinde durmak gerekir. Atatürk için manevi kuvvet, Türk milletini sevmek, Türk milletine güvenmektir. Bu da kaynak olarak Türk milletinin asaletinden doğmaktadır. Ne yazık ki, gerek onun yaşadığı dönemde, gerek ondan sonra bazıları Atatürk'teki Türk milleti sevgisini bir türlü anlayamamışlardır. Atatürk'ün millet sevgisi ve millete olan güveni, "insanlık sevgisi ve saygısı" ile bir bütündür ve ayrılmaz.

Atatürk, millet sevgisi ile insanlık sevgisi arasında bir köprü kurmuş ve "yurtta sulh, cihanda sulh" sözüyle bu iki kavramın birbiri ile olan ilişkisine güçlü bir vurgu yapmıştır. İkinci Dünya Savaşı öncesinde savaşın önlenmesi ve sürekli bir barışın kurulabilmesi için insanların bu yönde eğitilmeleri gerektiğine vurgu yapmıştır:

"Eğer sürekli bir barış isteniyorsa, insan kütlelerinin durumlarını iyileştirecek milletlerarası tedbirler alınmalıdır. İnsanlığın tümünün refahı açlık ve baskının yerine geçmelidir. Dünya vatandaşları haset, açgözlülük ve kinden uzaklaştırılacak şekilde eğitilmelidir."[24]

Nutuk içeriğinin felsefesini oluşturan ikinci önemli unsur "düşünce" boyutudur. Bu "duygu" ile bir bütünlük arz eder. Bu nedenle, "beni görmek demek mutlaka yüzümü görmek değildir. Duygularımı ve fikirlerimi duyuyor ve anlıyorsanız bu kâfidir" demiştir. Atatürk bir dâhi olarak, yalnızca bir asker, yalnızca bir devlet adamı, yönetici değildir. Onun dehasının önemli bir boyutunu da "düşünce adamlığı" (mütefekkir) özelliği oluşturur. Bu boyut diğer boyutları da besler. Düşünce adamı olarak Atatürk, aklın kanunlarına göre işleyen, bilimsel düşünceyi esas almıştır. Onun için "Dünyada her şey için, maddiyat için, maneviyat için, hayat için, muvaffakiyet için en hakikî yol gösterici ilimdir, fendir. İlim ve fennin dışında kılavuz aramak gaflettir, bilgisizliktir, doğru yoldan sapmaktır."[25] Diyecektir. İşte Nutuk içerik olarak bu akılcı ve bilimci düşünce felsefesine dayanır.

Nutuk'un içeriği bakımından "aksiyon" boyutu bizatihi 20. yüzyılda Yeni Türk Devleti'nin kuruluş tarihinin açıklanmasıdır. Dolayısı ile Nutuk'ta bu süreç anlatılırken çağın koşulları ve kurulan yeni devletin niteliklerine göre yeni bir "ahlak" anlayışının ortaya konulduğu görülmektedir. O, ahlak konusunda doğrudan ne anladığını şu sözleri ile ortaya koymaktadır:

"Bu ahlak, bazı kitaplarda yazılı olan nasihatlerden ve bir akım ahlak hocalarının öğretilerinden farklıdır ve daha öncedir. Ahlakın kaynağı toplumdur, millettir. Bu nedenle ahlak için sosyal ve milli olabilir demek doğrudur. Ahlakın amacı kişinin maddi ve manevi yararını sağlamak değildir. Milletin sosyal düzenini, günümüzde ve gelecekteki refahını, saadetini ve güvenliğini sağlamaya hizmet etmektir. Medeniyet yolunda ilerlemede her hususta insanlardan ilgi, gayret ve hatta nefis fedakârlığı ve gereğinde onun hayatını feda etmesini ister. Milli eğitimin de amacı budur."[26]

Bütün bu duygular, düşünceler ve ahlak anlayışı Nutuk'taki tüm olayların akışına ve Nutuk'un felsefesine egemendir. Bundan dolayı Atatürk, bir düşünce adamı olduğu kadar, bir eylem ya da aksiyon adamıdır da. Yalnız aksiyon adamı? Hayır. Yalnız düşünce adamı? Hayır. O da değil. Yalnız duygu adamı? Hayır. Hiç değil. Bunların tümünün bir sentezidir.

Nutuk'a "eskimezlik", "kalıcılık" niteliği kazandıran bütün bu konulardaki düşüncelerdir. Atatürk'ü evrensel lider/kişi konumuna çıkaran söyledikleri ile yaptıkları arasında göze çarpan "uyumluluk"tur. Bu nedenle Atatürk, hayatında yalan söylemediğini, milletini yalanlarla aldatmadığını, yapılamayacak işleri yapılır gibi göstermek yönüne hiç gitmediğini hatırlatmakla iftihar eder ve övünür.

Atatürk bir konuşmasında; *"Her an tarihe karşı, cihana karşı hareketlerimizin hesabını verebilecek bir durumda bulunmak gerekir."* demiştir. Bu sözün içinde Atatürk'ün tüm hayatı, fikirleri ve ahlakı/karakteri saklıdır. Esasında Atatürk, Nutuk ile bir bakıma bu sözünün gereğini yerine getirmiş olmaktadır.[27]

---

[23] Cumhuriyet Gazetesi, 1. 4. 1937

[24] Ayın Tarihi, Sayı: 19, 1935.

[25] Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Atatürk'ün Maarife Ait Direktifleri; Maarif Vekâleti Ana Programa Hazırlıklar Serisi: A, No: 1, İstanbul, 1939, s. 19; Cumhurbaşkanları, Başbakanlar ve Milli Eğitim Bakanlarının Millî Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçleri C: I., Türk Devrim Tarihi Enstitüsü Yayınları: 6, Ankara, 1946, s. 21.

[26] E. Z. Karal, a. g. konuşma, s. 6.

[27] E. Z. Karal, a. g. konuşma, s. 7.

DÜNYADA AÇLIK TARIMSAL ÜRETİMLE ENGELLENEBİLİR

Prof.Dr.M.Lütfü Çakmakçı (*)

Dünyamızda (gelişmiş ülkeler hariç) tarımsal üretim; ekolojik, sosyal ve ekonomik faktörlerden kaynaklanan sorunlarla karşı karşıyadır. Ayrıca yaşayan 7 milyar insandan 1 milyarı açlık içindedir. Çünkü insanlar, kendi ülkelerindeki topraklarını işleyemez ve üretim yapamaz hale gelmişlerdir.[1]

Buna paralel olarak ulus devletlerin etkisi giderek zayıflamış, buna karşılık çok uluslu şirketlerin başat bir rol üstlenmesi[2],tarımsal üretim yapan işletmelerin büyük bir kısmının küçük işletmelerden oluşması, dağınık ve parçalanmış olmaları verimi olumsuz etkilemiştir. Buna paralel olarak küçük çiftçi tarafından tarımda modern alet ve ekipman ve teknolojilerin, tarımsal girdilerin kullanımı da imkânsız hale gelmiştir. Bu durum ekonomik bir üretimin gerçekleşmesini engellemeye başlamıştır. Ülkemizde ise tarımda işgücünün pahalı olması ve zamanında bulunamaması, mekanizasyonun ve teknolojik gelişmelerin yaygınlaştırılamaması sonucu tarımsal üretimde verim düşmüş, maliyet yükselmiştir. Ayrıca doğal kaynağımız olan toprak, yeterince korunamamıştır. Ülkemizin arazi kullanım kabiliyetleri bakımından işlenebilir arazi toplamı (I-IV. sınıf arazi) %34 ile 26,5 milyon hektar, işlemeye uygun olmayan araziler toplamı (V-VII. sınıf arazi) %60 ile 46,7 milyon hektardır.[3] Tarıma uygun tarım topraklarının yerleşim ve rant alanı, turizm ve sanayi amaçlı olarak kullanılmasının önü açılmıştır. Erozyon tehlikesi altındaki eğimli ve derinliği az olan topraklar, orman ve çayır mera alanı olması gerekirken tarımsal amaçlı olarak kullanılmış ve bunlar da erozyon sonucu yok olmaya başlamıştır. Bu durum açlığa giden yolun aralanmasıdır.

Kapitalizmin gelişmesiyle birlikte tarımsal üretim ve gıdayla ilgili faaliyetlerin özelliği değişmiştir. Çünkü gıda, önemli bir sermaye birikim alanı haline gelmiştir. İnsanların yaşamlarını devam ettirmeleri için gerekli olan gıda ve tarım stratejik öneme sahip olmuştur[4]. Bu nedenle yerli üretimi arttırmak ve dışa bağımlılıktan kurtulmak önemli bir gelişme olmasına karşın tercihler bunun tersine gerçekleşmektedir. Çünkü neoliberal ideolojinin getirdiği dayatma[5], küresel ekonomideki gelişmeler ve ulusal egemenliğin azaltılmaya çalışılması, gıda ve tarım sektörünü de önemli ölçüde etkilemektedir. Buna paralel olarak küresel gıda üretimi ve dağıtımı, küresel piyasa değerlerine göre yapılandırılmaktadır. Ayrıca iklim değişiklikleri[6], artan yakıt ve gübre fiyatları, biyoyakıtlar[7], artan gıda talebi, tarıma olan desteklerin azalması, ticaret politikaları ve finansal piyasalar krizlerin tetikleyicisi olmaya başlamıştır. Ancak gıda krizleri ile ilgili çözüme yönelik ulusal ve uluslararası anlayış, olumlu gelişme eğilimi göstermemektedir. Çünkü küresel sermaye, az gelişmiş ülkelerin tarımsal arazilerine, tarımsal işletmelere, tahıl ambarlarına, gübre dağıtım merkezlerine, taşımacılık gibi tarımsal girdi üretimlerine ve lojistiğe yatırım yapmaktadır[8]. Küresel gıda krizleri göstermiştir ki, gıda rejimini yönlendirenlerin hedefleri, kârlarının doruğa çekilmesidir. Bu da gıda güvensizliğini yaratmaktadır. Bir başka anlatımla toplumların açlıkla yüz yüze kalmasına neden olmaktadır.[9]

Ülkemizde tarımın ihracat içindeki payı %57'den %3-4 düzeyine gerilerken, ithalatın toplamındaki payı %1'den %3-4 düzeyine yükselmiştir. Bu durumun olumlu olduğu düşünülebilir. Ancak bunu iktisadi gelişmişlik düzeyi ile açıklamak mümkün değildir. Çünkü tarım ve gıda krizinde yükselen hammadde fiyatlarının yarattığı sonuçlar, mevcut durumun sürdürülebilir olmadığının işaretidir.[10]

(*) Anıtkabir Derneği Yönetim Kurulu Üyesi

[1] https://www.dunya.com/kose-yazisi/dunyada-tarim-ve-gidanin-gelecegi/20793

[2] Fikret Şenses 2004 Neoliberal Küreselle me Kalkınma için Bir Fırsat mı, Engel mi? ERC Working Paper in Economic 04/09

[3] http://misak.millidusunce.com/turkiyede-tarimsal-yapi-ve-kaynaklar-tehditler-ve-firsatlar/

[4] http://www.milliyet.com.tr/hisarcikliogiu-tarim-ve-gida-sektoru-istanbul-yerel-haber-518452/

[5] Fikret Şenses 2004. Neoliberal Küreselle me Kalkınma için Bir Fırsat mı, Engel mi? ERC Working Paper in Economic 04/09

[6] Türkeş, M., Sümer, U. M. ve Çetiner, G. 2000. 'Küresel iklim değişikliği ve olası etkileri', Çevre Bakanlığı, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Seminer Notları (13 Nisan 2000, İstanbul Sanayi Odası), 7-24, ÇKÖK Gn. Md., Ankara.

[7] http://www.surdurulebilirkalkinma.gov.tr/wp /2016/06/Biyoyakıt Politikalarının Tarım_Sektorune_Etkileri.pdf

[8] http://dergipark.gov.tr/ueip 2018, 2 (1), 111-130)

[9] 8. Kalkınma planı Bitkisel Üretim Özel İhtisas Komisyonu Raporu Tahıl ve Baklagil Alt Komisyonu Raporu

[10] http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/4d45b1519b229c3_ek.pdf

Nüfus artışı ve iklim değişikliğinin sonucu olarak her geçen yıl suya olan talep de artmaktadır. Ayrıca su kaynaklarının azalıyor olması tarımda sürdürülebilirliği önemli ölçüde etkilemektedir.[11] Sulamada verimliliği artırıcı çalışmalar yaparak tarımsal üretim ve arz güvencesini destekleyen politikalarla, bitkisel ve hayvansal ürünlerin güvenilir gıdaya dönüşmesinin hedeflenmesi zorunluluktur. Bunun yanı sıra kaynakların etkin kullanımı açısından toprak ve su kaynaklarının korunması, kullanılması ve arazi kullanım planlarının yapılması büyük önem taşımaktadır.

Tarımda sektörel sorunların çözülmesi, kırsalda yaşam standardının yükseltilmesi, kadın ve genç nüfusun üretime teşvik edilmesi, Ar-Ge çalışmalarına ağırlık verilmesi ve sonuçlarının sektörün gelişmesi için zorunludur.

Güvenilir gıda arzını esas alan insan ve çevre sağlığını koruyan, hastalık ve zararlılardan dolayı oluşacak ekonomik kayıpları azaltan, arzulanan üretim seviyelerine ulaşmayı hedefleyen üreticilerin gelir seviyelerini artırmayı temel alan, ulusal ve uluslararası ticareti kolaylaştıran yöntemlere gereksinim duyulmaktadır.[12]

Ülkemiz tarımında ekilebilir alanlarının son sınırına ulaşılmıştır. Bu nedenle tarımsal üretimde tek seçenek birim alandan alınan verimin artırılmasıdır. Bunun için de daha fazla üretim girdisi ve yeni teknolojilerin kullanımı gerekmektedir. Buna karşın uygulanan politikalarla çiftçi tarımdan uzaklaşmakta, çiftçinin üretimi artmamakta, ihracat kısıtlanmakta ve ithalat yoluyla döviz kaybı yaşanmaktadır. Diğer taraftan tarımsal ürünlerin arz ve talep esneklikleri düşüktür. Bu ürünlerin arzında ya da talebinde artış ya da azalış şeklindeki küçük bir değişiklik, fiyatlarda büyük dalgalanmalara neden olmaktadır.[13] Dış ülkelerce sübvansiyonla desteklenen ve bu nedenle ucuza mal olan tarımsal ürünlerle yerli üreticilerin rekabet etmesi mümkün olamamaktadır. Ülkemizin tarımsal ürün ticaretinde yaşadığı dönüşüm ile tarımın GSMH ve dış ticaret içindeki payı düşmüştür.[14]

Ülkemizde 2018 yılı itibarı ile Çiftçi Kayıt Sistemine (ÇKS) kayıtlı çiftçi sayısı 2 milyon 121 dir[15]. Türkiye'de işletme başına düşen ortalama tarım arazisi 6 ha, civarındadır. Bu durum Türk çiftçisinin rekabet gücünü kısıtlamakta uygulanan politikalarla da yukarıda ifade edildiği gibi çiftçi tarımdan uzaklaşmaktadır, çünkü uygulanan tarımsal destekler çiftçiyi ayakta tutmaya yetmemektedir. Bilindiği gibi 2006 yılında yürürlüğe giren Tarım Kanunu'nun 21'inci maddesine göre, her yıl tarımsal destekleme için bütçeden ayrılacak kaynak, gayrisafi milli hasılanın %1'inin altında olamaz hükmü yer almaktadır. O günden günümüze tarımsal desteklemelerin gayri safi milli hasıladaki payı % 0,5 ile % 0,7 arasında değişmektedir. Ziraat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi'nin bu konuda yaptığı ayrıntılı çalışmada 8 yılda çiftçiye ödenmesi gereken miktarın 99 milyar ₺ olması gerekirken 55 milyar ₺ ödendiği belirtilmektedir.[16]

Tarımsal ve ekonomik gelişmede seçenek olarak görülen yabancı sermaye, gelişmekte olan ülkelerin ekonomik kalkınma süreçlerinde sermaye yetersizliğini hafifletmede kullanılan önemli bir kaynaktır. Ancak, ülkeler yabancı sermayeyi kabul ederken, yabancı sermayenin çıkarları ile ülke çıkarlarının birbirlerine ters düşmeyecek şekilde ayarlanmasını düşünmek zorundadır. Yabancı yatırımcı, bir ülkeye yardım etmek veya kalkındırmak amacıyla değil, sadece kendi çıkarlarını en yükseğe çekmek için gelmektedir. Bu durum yatırımcının yararı ile, ülke yararının kesiştiği "optimum nokta" nın iyi hesaplanmasını zorunlu kılmaktadır.

2018 World Investment Report verilerine göre 2018 yılında dünyada yabancı sermaye yatırımlarının miktarı 1.43 trilyon dolar civarında gerçekleşmiştir[17]. Aynı yıl Türkiye'deki yabancı sermaye miktarı ise 2.630 milyar dolardır.

Üretim girdilerinin temini ile üretilen ürünlerin pazarlanmasında piyasayı düzenleyecek kurumsal yapılar çiftçiler için hâlâ oluşturulmamıştır. Bu durum yerli-yabancı büyük tarım, gıda ve ecza şirketlerinin alabildiğine yararlanmasına neden olmaktadır.[18] Çiftçilerin üretim sürecinde kullandıkları üretim girdileri olan tohum, gübre ve mazot fiyatları artmış ve işçilik pahalılaşmıştır. Ürettikleri ürünlere düşük fiyat belirlendiği için de çiftçi zarar etmeye başlamıştır. Bu süreç içinde tarımsal kredi

---

[11] http://www.dsi.gov.tr/docs/iklim-degisikligi/iklim_degisikliginin_su_kaynaklar%C4%B1na_etkisi.pdf?sfvrsn=2

[12] http://www.bugday.org/blog/organik-tarim-dunya-nufusunu-besler/

[13] http://www.tesav.org.tr/wp-content/uploads/2018/03/.pdf

[14] https://m.bianet.org/bianet/tarim/147973-2012-yilinda-tarim-uretim-geriliyor-ithalat-artiyor

[15] http://www.tarimpusulasi.com/siyaset/cks-ye-kayitli-ciftci-sayisi-2-milyon-121-bin/22400

[16] https://www.bloomberght.com/haberler/haber/1675807-analiz-ciftci-devlet-ten-44-milyar-tl-alacakli

[17] https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2018_en.pdf

[18] https://bianet.org/bianet/toplum/130329-tarimda-akp-gercekleri-ve-ciftci-gercekleri

faizleri yükselmiş ve çiftçiler uygulanan yanlış ve yanlı tarım politikaları nedeniyle aldığı tarımsal kredileri ödeyemez duruma gelmişlerdir. Çoğu icralık olmuş, toprakları, tarımsal alet ve makineleri yerli ve yabancı bankaların eline geçmiş ya da çiftçi bunları elden çıkarmak zorunda kalmıştır. Tarımsal sigorta kapsamları dar ve sigorta primleri çiftçilerin ödeme gücünün üstünde olduğu için yararlanma oranları düşmüştür. Ayrıca çıkarılan sigorta yasası sigorta şirketlerinin çıkarına olduğu için çiftçiler bir ölçüde yalnız bırakılmışlardır.

Hayvan yetiştiricileri ucuz kredi talep etmekte ve elde ettiği ürünü değer fiyatta satmak istemektedir. Bu nedenle çiftçiler üretim girdisini temin edeceği ve ürününü güvenli satacağı piyasayı düzenleyecek kurumlara ihtiyaç duymaktadırlar. Kredilendirme sistemi yabancıların kontrolüne geçmiştir. İç pazar yabancı tarım ürünlerince istila edilmekte; yüksek değerli ürünlerin yanı sıra hububat ve bakliyat ithalatı da artmaktadır. Sonuçta girdi maliyetleri ile baş edemeyen yerli üretici giderek üretimden kopmaktadır. Yaşanan olumsuzluklar sonucunda kırsalda yoksulluk giderek artmakta, topraktan geçimini sağlayamayan çiftçi tarımdan kopmakta, kentlere göç etmekte dolayısıyla üretimden vazgeçmektedir.[19]

Buğday fiyatı 2018 yılında 87 kuruşla 1.10 ₺ arasında değişmektedir[20]. Tarım ve Orman Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü verilerine göre 2017'de tarımın temel girdisi olan gübrelerden amonyum sülfatın ortalama fiyatı ton başına 617 lira iken piyasa fiyatı 1400 liradır. Aynı dönemde DAP gübresinin tonu 1493 liradan 3 bin 200 liraya ulaşmıştır. Yine 20.20.0 gübresinin tonu 1009 liradan 2 bin 160 liraya, ürenin tonu 1000 liradan 2 bin 200 liraya çıkmıştır. Potasyum ve nitratlı bazı gübrelerin tonu 4 bin lira ile 7 bin lira arasında satılmaktadır.[21] Bu durumda buğday üreticisinin bunları alıp kullanması mümkün değildir, çünkü çiftçiler yoksullaşmış, alım güçleri düşmüştür.

Tarımsal ürünler; 'kurutulmuş sebzeler (bütün halde, kesilmiş, dilimlenmiş, kırılmış veya toz halinde), meyveler ve sert çekirdekli meyveler (çiğ, buharda veya suda kaynatılarak pişirilmiş, dondurulmuş), dondurulmuş meyve ve sebze ile meyve ve sebze işleme sanayine dayalı gıda maddeleri; bal; reçel, jöle, marmelat, meyve veya sert kabuklu meyve püreleri veya pastalar; meyve suları ve sebze suları; konserve edilmiş balıklar; bisküviler, gofretler ve kekler için ihraç alanları artmış görünmektedir. Bunlar işlenmiş tarımsal ürünlerdir. Çiftçiler tarafından değil şirketler tarafından işlenen gıdalardır. Dolayısıyla destekler çiftçiye değil şirketlere aktarılmaktadır. Gıda sanayi büyük oranda yabancı şirketlere devredilmiş bulunmaktadır.[22]

Dolayısı ile tarım artık dış ödemeler dengemize olumlu katkıda bulunamamaktadır. Dönem içinde verimliliklerdeki artışlar yetersizdir. Tarımı destekleyen kamu kurumları çökertilmiş, kurulan yerli veya yabancı sermayeli özel tekeller çiftçinin eline geçen fiyatları geriletirken, girdi fiyatları genelde daha hızlı artmıştır. Bütün bunlara rağmen tarım üreticileri suçlanmış ve Türkiye'deki ekonomik krizin nedeni olarak gösterilmeye çalışılmıştır.[23] Oysa bu durum büyük şehir yasasının[24] ve Avrupa Birliği ortak tarım politikalarının tarımsal nüfusun düşürülmesine yönelik taleplerinin sonucu olarak karşımıza çıkmıştır.[25]

Burada önemli olan insanın refahı ve üretim gücünün geliştirilmesidir. Tarımsal arz güvencesini ve güvenilirliğini sağlarken, gıda israfı ve kayıplarının en aza indirilmesi de ülkemiz için önemli bir diğer konudur, çünkü geleceğin en stratejik ürünü gıdadır. Küresel iklim değişikliklerinin dünya gündeminde olması da dikkate alınarak kırsal alanda yaşam standartlarını yükselterek topraklarımızın, ormanlarımızın, suyumuzun ve yerli tohumlarımızın kıymeti bilinmeli ve korunmalıdır. Daha iyi bir ekosistem etkileşimi için toprak, su ve orman kaynaklarının etkin ve bilinçli kullanılması temel politikamız olmalıdır.[26]

Tüm tarımsal faaliyetlerin ekonomik ve sosyal değerini arttırmak ve sürdürülebilirliğini sağlamak üzere ortaklık, dayanışma ve sosyal sorumluluk ilkeleriyle hareket eden kooperatifçilik tarım sektörü açısından daha da önemli hale gelmiştir. Bu nedenle dünyadaki gelişmeler ışığında kooperatiflerin geliştirilmesi, teşvik edilmesi, küçük sermayenin ekonomiye katkısının artırılması yoluyla piyasada belirleyici konuma gelmeleri gerekmektedir.[27] Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) yerküremizin ve

[19] https://www.gidahatti.com/tarimda-karamsar-tablo-129012/

[20] http://www.tmo.gov.tr/Upload/Document/alim/2018/2018alimfiyati.pdf

[21] https://www.dunya.com/kose-yazisi/fiyat-artti-ciftci-gubre-alamiyor/426242

[22] https://bianet.org/bianet/toplum/130329-tarimda-akp-gercekleri-ve-ciftci-gercekleri

[23] http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/99d193b66a65429_ek.pdf?tipi=14&sube=

[24] https://www.tarimdanhaber.com/haber/tarim/buyuksehir-yasasi-ne-getirdi-kirsal-nasil-etkilendi//

[25] https://www.yenisafak.com/ekonomi/tarim-nufusu-azalacak-2736748

[26] http://samsun.gov.tr/valimiz-sayin-osman-kaymak-tarafindan-samsun-tarim-fuari-2018in-acilisi-gerceklestirildi

[27] https://sosyalekonomi.org/hollanda-tarim-kooperatifleri-neden-basarili/

insanlığın geleceği için son derece önemlidir. Kooperatifçiliğin 7inci ilkesi de "toplum yararını gözetme" ilkesidir. Bu nedenle SKH'lerine ulaşılması konusunda çaba göstermek kooperatiflerin temel görevidir. Günümüz dünyasında kooperatif örgütleri sürdürülebilir üretimden yana tavır sergilemektedir. Ülkemizdeki kooperatiflerin bir kaçı hariç bu konuya kayıtsız kalmaktadır[28]. Çiftçi gibi kooperatifler de çıkmaza girmiş durumdadır.

Önümüzdeki yeni ekim döneminde her şeye rağmen çiftçiler ekim yapacaktır. Ancak çiftçi girdileri az kullanacak veya kullanmadan (gübresiz, ilaçsız, toprak işlemesiz) üretim yapacaktır. Bu durum üreticinin bir kısmını daha üretimden koparacaktır.[29] Nüfus artışı ve beklenmedik göç dalgası düşünüldüğünde üretimimiz bu artışa cevap veremeyecektir. Bu nedenle de ithalata başvurulması kaçınılmaz hale gelecektir[30]. İthalatın çözüm olmadığı ise açık ve nettir. Ülkemizin kalınmasının ancak üretimle olabileceği gerçeğinden hareketle tarım öncelikli hale getirilmek zorundadır.[31] Böylece üreten köylü yeniden milletin efendisi olacaktır.

Sonuç olarak;

İklim değişikliğinin tarım sektörüne etkileri her yıl artarak devam etmektedir. Önümüzdeki yıllarda da devam etmesi beklenmektedir. Bu nedenle tarımsal üretimin korunması için tarım sigortasının kapsamı genişletilmelidir. Buna paralel olarak tarım topraklarının ranta açılması mutlaka önlenmelidir.

Tarım sektörünün önemli sorunu olarak görülen yüksek girdi fiyatları üretim ve verimlilikte düşüşe neden olacağından piyasayı düzenleyecek kurumlara ihtiyaç duyulmaktadırlar

İthalata bağımlılığın azaltılması için üretimi artırıcı projelerin hayata geçirilmesi zorunludur. Örneğin çiğ süt destekleme priminin artışı reel şartlara uymadığından üreticinin kurtarıcısı olmaktan uzaktır.

Yaş meyve ve sebze fiyatlarını düşürmek çözüm olmamaktadır. Piyasanın düzenlenmesine yönelik Hal Yasası'nda yapılacak değişikliğin mevcut yapının gerisinde kalması halinde, sorunun katlanarak büyüyeceği gözden uzak tutulmamalıdır.

Yine önümüzdeki yıllarda her geçen gün daha da ağırlaşan tarımda işçilik sorununun büyümesini engellemek gerekmektedir. Bu nedenle Meslek Yüksekokullarının, Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinin konu ile ilgili birimlerinden mezun olanların özel sektörde istihdamı için özel teşvikler uygulanmalıdır.

Kaba yem ihtiyacının karşılanmasına yönelik hayvancılığa dayalı yem bitkisi üretimi özendirilmelidir. Meraların, ıslahı için ihtisas sahibi üreticilere ve uzmanlara önemli teşvikler sağlanmalıdır.

Planlı kalkınmanın temeli olan arz ve talep dengesinin ayarlanmasını esas alan uygulamalar desteklenmelidir. Bunlara ilave olarak haksız rekabetin önüne geçilmesinin, gıda güvenliği ve arzı için hayati önem taşıdığı gözden kaçırılmamalıdır.

[28] https://sosyalekonomi.org/dunya-kooperatifleri-yeniden-kesfediyor/

[29] https://www.gidahatti.com/tarimda-karamsar-tablo-129012/

[30] https://www.dunya.com/sektorler/tarim/tmoya-verilen-yetki-uretimi-olumsuz-etkiler-haberi-437277

[31] https://www.dunya.com/kose-yazisi/tarimda-2019da-neler-olacak/435802

TÜRK DOĞAL TAŞLARIYLA BEZENMİŞ YÜCE MEKÂN

"ANITKABİR"

Dr. O. Serkan ANGI

"Benim naçiz vücudum elbet bir gün toprak olacaktır.
Fakat Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır"
Mustafa Kemal ATATÜRK

"Uzun yıllar dayanabilecek yapılar kurulmak istenilirse tabiatın vergisinden başka bir şeye gitmemek gerekir. Ancak tabiatın taşıdır ki vakar ile ihtiyarlar. Bu itibarla Anıtkabir'in doğal taşlardan yapılması düşünülmüştür"
Prof. Dr. Emin ONAT

1. GİRİŞ

Türk Kurtuluş Savaşı'nın ve Türk İnkılaplarının büyük önderi Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal ATATÜRK'ün (1881-1938), Türk vatanının bağımsızlığını kazanması için giriştiği savaş ve Türk milletini çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırmak amacıyla gerçekleştirdiği inkılaplarla geçen yaşamı 57 yıl sürmüş ve Büyük Önder 10 Kasım 1938'de ebediyete intikal etmiştir. Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye'yi bütün kurumları ile çağdaş uygarlığın bir üyesi yapan, insanlık tarihine mal olmuş büyük bir önderdir. O'nun yüceliğini her yönüyle temsil edecek, ilke ve inkılapları ile çağdaşlaşmaya yönelik düşüncelerini yansıtacak bir "anıtmezar" yapma düşüncesi, Atatürk'ü kaybetmenin derin hüznü içindeki Türk milletinin ortak isteği olarak belirmiş ve yapımına karar verilmiştir.

Ulu Önder Atatürk'ün ebedi istirahatgâhı olan Anıtkabir, bilinen siluetinin yanı sıra bilinmeyen birçok gerçeği de yıllardır derinliklerinde saklıyor. Yapımı 9 yılda (1944-1953) tamamlanan ve yaklaşık 150 bin ton ağırlığındaki Anıtkabir, tamamı Türk doğal taşlarıyla bezenen heykellerinden süslemelerine, kulelerinden kabartmalarına kadar pek çok özel anlamlarla yüklüdür. Yapımına, 9 Ekim 1944'te başlanan ve 1 Eylül 1953'de tamamlanan Anıtkabir'in yerini ilk olarak dönemin Aydın Milletvekili Sayın Mithat AYDIN önermiştir. Türk milletine gömüleceği yer konusunda bir vasiyette bulunmayan Atatürk'ün yıllar önce bir gezi sırasında Rasattepe'yi gezerken ağzından dökülen "Bu tepe ne güzel bir anıt yeri..." sözleri de bugün için çok önemli bir anlam ifade etmektedir.

Anıtkabir için 1941'de açılan yarışmaya, İkinci Dünya Savaşı'nın en çetin günleri yaşanmasına rağmen Türkiye, Almanya, İtalya, Avusturya, İsviçre, Fransa ve Çekoslovakya' dan toplam 49 proje katılmıştır. Ancak en çok beğenilen üç proje arasında Prof. Dr. Emin ONAT (1908-1961) ile Doç. Dr. Orhan ARDA'nın (1911-2003) "25" no'lu projesi kabul edilmiştir (Şekil 1).

Emin Önal

Orhan Arda

Şekil.1: *Anıtkabir'in mimarları.*

Anıtkabir projesinin nasıl meydana getirildiğini Prof. Dr. Emin Onat şöyle açıklamıştır:

"Atatürk'ün başardığı devrimlerin en önemlilerinden biri, şüphesiz bize, geçmişin gerçek değerini göstermek olmuştur. Atatürk, bize bu zengin ve verimli tarih zevkini aşılarken, ufuklarımızı genişletti. Bizi ortaçağdan kurtarmak için, yapılmış hamlelerden en büyüğünü yaptı. Gerçek geçmişimizin ortaçağ değil, dünya klasiklerinin ortak kaynaklarında olduğunu gösterdi. Gerçek milliyetçiliğin, içe kapanmış bir ortaçağ gelenekçiliğinden asla kuvvet almayacağını, onun yalnız ortak ve eski medeniyet köklerine inmekle canlanabileceğini anlattı. Avrupalılaşmakla, medenileşmekle, millileşmenin aynı şey olduğunu, bundan iyi hangi fikir ifade edebilir di?

[1] **İstanbul Teknik Üniversitesi, Maden Fakültesi, Jeoloji Mühendisliği Bölümü**

Bunun içindir ki biz, Türk milletinin skolastikten (biçimci ve gelenekçi) uyanma, Ortaçağ'dan kurtulma yolunda yaptığı devrimin Büyük Önder için kurmak istediğimiz anıtın, O'nun getirdiği yeni ruhu ifade etmesini istedik. Bu ruh, milletin içinden geçtiği medeniyetlerden birine ait, ölümlü bir ruh olamazdı. Atatürk'ün dehası bize gösterdi ki, dünyanın en büyük medeniyeti olan Sümer medeniyeti, Türkler tarafından yaratılmıştır. O önce Akdeniz medeniyetinin temeli olduğu gibi, zamanımızda, dünya medeniyetinin köklerini aynı yerde bulacaklardır. İşte bunun içindir ki batılılaşma yolunda en büyük hamlemizi yapan Ata'nın Anıtkabirini, bir sultan veya veli türbesi ruhundan tamamen ayrı, yedi bin yıllık bir medeniyetin, rasyonel çizgilerine dayanan klasik bir ruh içinde kurmak istedik".

Uzun yıllar dayanabilecek yapılar kurulmak istenilirse tabiatın vergisinden başka bir şeye gitmemek gerekir. Ancak tabiatın taşıdır ki vakar ile ihtiyarlar. Bu itibarla Anıtkabir'in doğal taştan yapılması düşünülmüştür. Anıtın mimari kuvveti her taraftan görünüşün aynı olması ile husule geleceğinden, bu nokta göz önünde tutulmuş, binanın dışının bir maske halinde olmayıp, içinin bir ifadesi olarak yaratılması önemle dikkate alınmıştır.

Atatürk'ün Lahdi'ni ihtiva eden Şeref Holü, dış mimariden kuvvetle görünecek ve abideye etki verecek şekilde bütün kitle arasından yükseltilmiştir. Bu holün etrafı birinci katta müzelerle Atatürk'ün hatıralarıyla sarılmıştır. Abide, meydandan merdivenler vasıtası ile altı metre kadar yükseltilmiş bir platform üzerine oturtulmuş, zemin kapalı ve küçük pencereli masif bir duvar şeklinde tutularak, bunun üzeri, Ankara'nın güneşli ikliminde büyük ışık ve gölge kontrastları yapacak taş kolonlarla çevrilmiştir. Kolonatın üzerinden taşan ve tabutu andıran kitlenin dış duvarları İstiklal Savaşı ve büyük Türk İnkılabını canlandıran rölyeflerle süslenmiştir".[2]

Toplam 750 bin metrekarelik bir alan üzerinde aslanlı yol, tören meydanı, mozole ve on kuleden oluşan Anıtkabir, 907 metre yüksekte yer almaktadır. Ata'nın kabri 40 tonluk yekpare mermerden yapılan sembolik lahit'in yaklaşık 7 metre altındaki mezar odasında bulunmaktadır. Türk milletinin kalbine gömdüğü Atatürk, Selçuklu-Osmanlı kümbet mimarisine göre yapılmış sekizgen şeklindeki mezar odasında "vatan toprağında" yatmaktadır.

2. ANITKABİR'İN İNŞAASI

Anıtkabir projesinin belirlenmesinden sonra, inşaatın başlayabilmesi için ilk aşamada anıtın inşa edileceği Rasat Tepe'de (Anıt Tepe) kamulaştırılma çalışmalarına başlanmıştır.

2.1. Rasat Tepe'nin (Anıt Tepe) Tarihçesi

Anıt Tepe'nin eski adı "Rasat Tepe" idi. Anıtkabir yapılmadan önce burada, tepenin doruğunda birkaç küçük yapı vardı. Bu yapılar, rasat (meteoroloji) istasyonu olarak kullanılıyordu. "Rasat Tepe" adı da bundan dolayı verilmişti. Yerli Ankaralılar buraya "Beştepeler" diyorlardı. Bu ad, buradaki Tümülüslerden (kral mezarları) geliyordu. Anıtkabir'in Rasat Tepe'de yapılmasına karar verildikten sonra buradaki tümülüslerin kaldırılması gerekiyordu. Bu amaçla, Türk Tarih Kurumu'nun da yardımı ile Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi doçentlerinden Arkeolog Dr. Tahsin ÖZGÜÇ'ün başkanlığında bir kurul oluşturuldu. Müzeler Genel Müdürlüğü arkeologlarının da katıldıkları bu kurul, Rasat Tepe'deki tümülüslerde kazılar yaptı. Yapılan kazılar sonunda bu tümülüslerin Frigler'e ait olduğu anlaşılmıştır. Frigler, Anadolu'ya M.Ö. 12. yy. başlarında kavim göçleri sırasında gelmişlerdir. Hitit Devleti'ni yıkarak Anadolu'da yeni bir devlet kuran Frigler'in başkenti Polatlı yakınında bulunan "Gordion" şehri idi. Gordion çevresindeki Frig prens, prenses ve krallarına ait tümülüslerde yapılan kazılarda, pek çok eser bulunmuştu. Rasat Tepe'deki tümülüslerde Gordion'dakiler gibi, toprağın içine yapılmış oda biçiminde mezarlardı. Odanın içine, ölü ve öteki dünyada kullanacağı düşünülen birçok eşya, silah, yiyecek konulmuş, mezar kalın kalaslarla örtülmüş, sonra da üstüne bir küçük tepe halinde toprak yığılmıştı. Bu tümülüslerden çıkarılan eserler, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde sergilenmektedir.

2.2. Rasat Tepe'deki Jeolojik İncelemeler

Rasat Tepe'nin, yaklaşık ağırlığı 150.000 tona varacak olan yapının basıncına dayanıp dayanamayacağının tespiti için, modern yöntemlerle "Temel-Zemin Mekaniği" incelemesine Bayındırlık Bakanlığınca, İstanbul Teknik Üniversitesi Maden Fakültesi'nden Prof. Dr. Malik SAYAR görevlendirilmiştir. Prof. SAYAR çalışmalarının sonucunu bildiren 18 Mayıs 1945 tarihli raporunda; 907 metre rakımlı

[2] N. Can Gülekli, **Anıtkabir Rehberi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1993, s. 26-27. A. Güler, **Milletin Sinesinde Atatürk ve Anıtkabir**, Halk Kitabevi, İstanbul, 2017, s. 73-74.

Rasat Tepe'nin eski bir alüvyon alanı üzerinde bir taraça kalıntısı olduğunu, Dördüncü Jeolojik Zaman'ın ilk devrelerinde oluştuğunu belirtmiştir. Anıtkabir alanındaki temel incelemelerinde, 40 metreye kadar inen zemin sondajları yapılmış, bu sondajlar sırasında tepenin içinde büyük boşluklar (galeriler) bulunmuştur. Özellikle, Anıtkabir'in Şeref Holü'nün altında bulunan boşluklar temelde değişik tekniklerin kullanılmasını zorunlu kılmıştır. Yapım işlerini kontrol eden mimar ve mühendislerce mozole kısmının temelinin sağlamlaştırılması için uygun hal ve tarzlar projelendirilerek Bayındırlık Bakanlığına gönderilmiştir. Bayındırlık Bakanlığı bu projeyi uygun bulmuş, bundan başka Anıtkabir temelinin her taraftan demir putrel ve tellerle zemini içine, bir geminin su altındaki kesimi gibi yerleştirilmesi kararlaştırılmıştır. Anıtkabir yapısının temel ve inşa durumunu incelemek üzere 12 Şubat 1946 tarihinde Bayındırlık Bakanlığında; Bakanlık yetkilileri, Prof. Dr. Emin ONAT ve İstanbul Teknik Üniversitesi profesörlerinden oluşan bir kurul toplantısı yapılmıştır. Bu toplantıda, Rasat Tepe'nin Anıtkabir'in inşasına elverişli olduğu, Prof. ONAT'ın projesindeki mimari esaslar korunarak, üst yapının zemine yapacağı basıncın azaltılması ve depreme dayanıklılığının arttırılması için kâgir ve betonarme bir sistemle inşasının uygun olacağı kararlaştırılmıştır.

Anıtkabir'in depremlere karşı dayanıklı olması gerekiyordu. Bayındırlık Bakanlığı bu durumu, kendi uzmanları ile İstanbul Teknik Üniversitesi profesörlerinden kurduğu bir komisyona inceletti. Bu komisyon, uzun incelemeler sonucunda vardığı sonuçları 12 Aralık 1948 tarihli bir rapor ile adı geçen bakanlığa bildirdi. Bu rapor özet olarak aşağıdaki hususları içeriyordu: "Şimdi yürürlükte olan deprem haritasında Ankara şehri, bütünüyle deprem kuşağı dışında bir bölge olarak gösterilmiştir. Bununla birlikte, merkezleri bu bölgeye yakın olan yer sarsıntılarının Ankara'ya yansımasından ötürü Anıtkabir'in gerek kapladığı alanın genişliği ve gerek mimarlık projesinin sismik bakımdan gösterdiği özellikler ve yeri itibariyle, bu yapının deprem etkilerine göre hesaplanması komisyonumuzca uygun görülmüştür".

Anıtkabir'in inşaatı ise 9 Ekim 1944'de görkemli bir temel atma töreni ile başlamış ve Anıtkabir'in inşası 9 yıllık bir süre içinde 4 aşamalı olarak yapılmıştır (Şekil 2).

2.3. Birinci Kısım İnşaatı (1944-1945)

Hafriyat kazısı ve aslanlı yolun istinat duvarının yapılmasını kapsayan birinci kısım inşaatı 9 Ekim 1944'te başlamış ve 1945'te tamamlanmıştır.

2.4. İkinci Kısım İnşaatı (1945-1950)

Mozole ve tören meydanını çevreleyen yardımcı binaların yapılmasını kapsayan ikinci kısım inşaatı 29 Eylül 1945'te başlamış, 8 Ağustos 1950'de tamamlanmıştır. Bu aşamada inşaatın kâgir ve betonarme yapı sistemine göre, temel basıncının azaltılması göz önünde tutularak, anıt kütlesinin "temel projesinin" hazırlanması kararlaştırılmıştır.

1947 yılı sonuna kadar mozolenin temel kazısı ve izolasyonu tamamlanmış ve her türlü çöküntüleri engelleyecek olan 11 metre yüksekliğinde betonarme temel sisteminin demir montajı bitirilme aşamasına gelmiştir. Giriş kuleleri ile yol düzeninin önemli bir kısmı, fidanlık tesisi, ağaçlandırma çalışmaları ve arazinin sulama sisteminin büyük bir bölümü tamamlanmıştır.

2.5. Üçüncü Kısım İnşaatı (1950)

Anıtkabir üçüncü kısım inşaatında, anıta çıkan yollar, aslanlı yol, tören meydanı ve mozole üst döşemesinin taş kaplaması, merdiven basamaklarının yapılması, lahit taşının yerine konması ve tesisat işleri tamamlanmıştır.

2.6. Dördüncü Kısım İnşaatı (1950-1953)

Anıtkabir'in 4. kısım inşaatında ise şeref holü döşemesi, tonozlar alt döşemeleri ve şeref holü çevresi doğal taş profil kaplamaları ile saçak süslemeleri tamamlanmıştır.

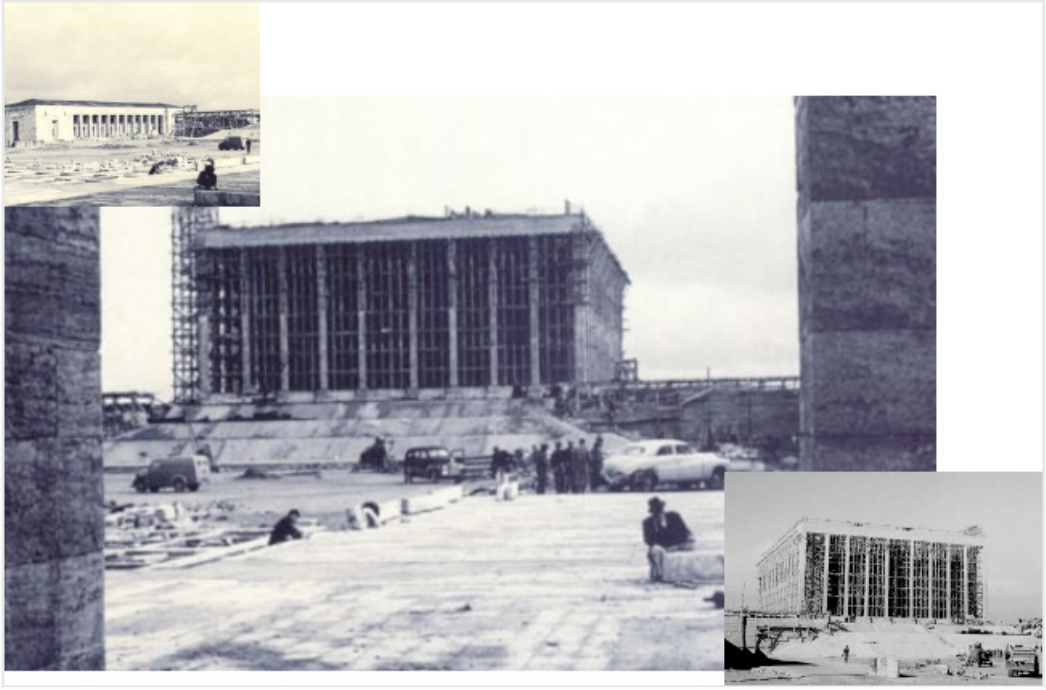

Şekil.2: *Anıtkabir inşaatından görünümler (Fotoğraflar; T.C. Genel Kurmay Başkanlığı-Anıtkabir Komutanlığı Arşivi'nden alınmıştır).*

3. ANITKABİR'İN MİMARİ ÖZELLİKLERİ

Türk mimarlığında 1940-1950 yılları arası, "II. Ulusal Mimarlık Dönemi" olarak adlandırılır. Bu dönemde daha çok anıtsal yönü ağır basan, simetriye önem veren, kesme doğal taş malzemenin kullanıldığı binalar yapılmıştır. Anıtkabir de bu dönemin özelliklerini taşımaktadır. Bu dönem özellikleri ile birlikte Anıtkabir'de Selçuklu ve Osmanlı mimari özelliklerine ve süsleme öğelerine sıkça rastlanmaktadır.

Örneğin dış cephelerde, duvarların çatı ile birleştiği yerde kuleleri dört yandan saran Selçuklu taş işçiliğinde "testere dişi" olarak adlandırılan bordür bulunmaktadır. Ayrıca Anıtkabir'in bazı yerlerinde (Mehmetçik Kulesi ve Müze Müdürlüğü) kullanılan "çarkıfelek" ve "rozet" denilen doğal taş süslemeler Selçuklu ve Osmanlı sanatında da göze çarpmaktadır.

Anıtkabir'deki her mimari unsur ayrı bir anlam taşımaktadır. Ata'nın kabrine ulaşan 262 metrelik Aslanlı yolun sağ ve solunda bulunan 24 aslan, "24 Oğuz boyunu" temsil etmektedir. Türk kültüründe güç sembolü olduğu için seçilen aslan figürlerinin çift olması milletin "birlik ve bütünlüğünü" vurgularken, Aslanların kedi gibi yatar pozisyonda olması ise bu büyük gücün "barışseverliğini" sembolize etmektedir. Ziyaretçilerin de kabrin manevi atmosferine ayak uydurmaya yönlendirildiği Aslanlı yolda, zemindeki doğal taşlar Ata'nın huzuruna çıkanların "başlarının öne eğik" olması için 5 santimlik çim boşluğu bırakılarak döşenmiştir (Şekil 3).

Şekil.3: *Anıtkabir'deki travertenlerinden yapılmış Aslanlı yol ve aslan heykelleri.*

Anıtkabir'de mozolenin iç duvar ve zeminin tamamı Türkiye'nin çeşitli bölgelerinden çıkarılan en nadide doğal taşlarla kaplanırken, tavanları renkli ve altın varaklı İtalyan mozaikleriyle süslenmiştir. Milli değerleri temsil eden isimler verilen ve Selçuklu çadır mimarisinin özelliklerini yansıtan bir mimariyle yapılan 10 kule Anıtkabir'in siluetine ayrı bir değer katmaktadır. Bütün bu özellikleriyle yapıldığı dönemin en iyi mimari örneklerinden biri olan Anıtkabir yaklaşık 750.000 m² lik bir alanı kaplamakta olup, Barış Parkı ve Anıt Bloğu (Aslanlı yol, Tören meydanı ve Mozole) olarak iki ana bölüme ayrılmaktadır (Şekil 4).

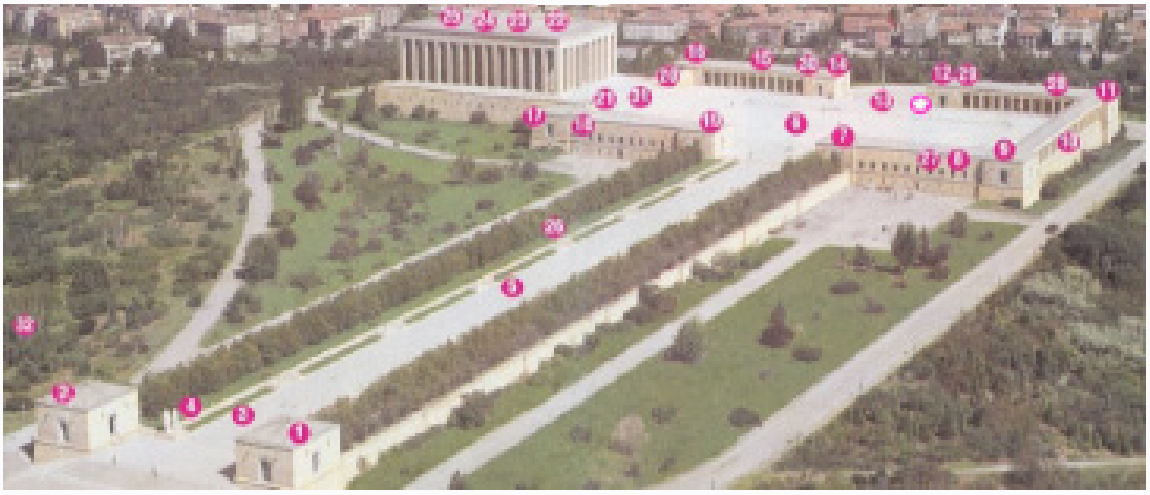

Şekil.4: *Anıtkabir'in yerleşim planı (**www.ataturktoday.com** adresinden alınmıştır).*

1. İstiklal Kulesi
2. Hürriyet Kulesi
3. Kadın Heykel Grubu
4. Erkek Heykel Grubu
5. Aslanlı Yol
6. Tören Meydanı
7. Mehmetçik Kulesi
8. Anıtkabir Kitaplığı
9. Zafer Kulesi
10. İsmet İnönü'nün Lahiti
11. Barış Kulesi
12. 23 Nisan Kulesi
13. Bayrak Direği ve Bayrak
14. Mîsâk-ı Millî Kulesi
15. Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi
16. İnkılâp Kulesi
17. Cumhuriyet Kulesi
18. Atatürk Özel Kitaplığı
19. Müdafaa-i Hukuk Kulesi
20. Sakarya Meydan Muharebesi Kabartması
21. Başkomutan Meydan Muharebesi Kabartması
22. Mozole
23. Şeref Holü
24. Mezar Odası
25. ATATÜRK'ün Lahiti
26. Aslan Heykel Grubu
27. Müze Komutanlık Karargâhı
28. Anıtkabir Komutanlık Karargâhı
29. Dinlenme Salonu
30. Konferans Salonu
31. Hitabet Kürsüsü
32. Barış Parkı

4. ANITKABİR'İN İNŞAASINDA KULLANILAN DOĞAL TAŞLAR

Anıtkabir'in inşaatı için gerekli doğal taşların tespiti çok uzun süren çalışmalar gerektirmiştir. Yapının inşasına başlandığı dönemde Türkiye'de henüz doğal taş (mermer) sanayisi kurulmamıştı. Yapıda kullanılmak üzere Türkiye genelinde uygun taş ocakları aranmış, buralarda çalışacak ustaların yetiştirilmesine başlanılmıştır. Ayrıca, ocaklardan üretilecek doğal taşların işlenmesi için İtalya'dan taş kesme makineleri ithal edilmiştir. Ocakların bulunduğu yerlerden nakliyat yapılabilmesi için yollar açılmış ve böylece bu önemli proje Türkiye'de doğal taş sanayisinin kurulmasında bir dönüm noktası olmuştur.

Anıtkabir'in yapımında, beton üzerine dış kaplama malzemesi olarak tamamı Türkiye'de çıkarılan, kolay işlenebilen gözenekli, çeşitli renklerde travertenler ve ignimbritler, mozole içi kaplamalarında ise beyaz-renkli mermerler, renkli kireçtaşları ve serpantinitler kullanılmıştır.

Anıtkabir inşaatının müteahhit (yüklenici) firması olan Rar-Türk Limitet Sosyetesi inşaatta kullanılması gerekli olan traverten ve mermerlerin; su emme, basınç, donma ve diğer teknik deneylerini İstanbul Teknik Üniversitesi Laboratuarları'nda 25 Nisan 1947'de yaptırmıştır. Bu deneyler sonucunda, traverten ve mermerlerin basınç ve suya karşı dayanıklı, yapılan donma ve sıcak su deneyleri sonucunda ise doğal taşların bünyesinde çatlak ve döküntü olmadığı sonucuna varılmıştır.

Heykel grupları, aslan heykelleri ve mozole kolonlarında kullanılan beyaz travertenler Kayseri Pınarbaşı ilçesine bağlı Kumarlı mevkiinden, kulenin iç duvarlarında kullanılan beyaz travertenler ise Ankara'nın Polatlı ilçesi, Malıköy, Haymana ve Papazderesi mevkiinde bulunan ocaklardan getirilmiştir. Kayseri Boğazköprü ve Kumarlı mevkiinden getirilen siyah ve kırmızı ignimbritler tören meydanı ve kulelerin zemin döşemelerinde, Karabük Eskipazar'dan getirilen sarı travertenler zafer kabartmaları, şeref holü dış duvarları ve tören meydanını çevreleyen kolonların yapımında kullanılmıştır. Şeref holünün zemininde kullanılan krem, kırmızı ve siyah mermerler Çanakkale, Hatay (Antakya) ve Adana Ceyhan'dan, şeref holü iç yan duvarlarında kullanılan "Kaplan Postu" ticari isimli gri renkli mermer Afyon İscehisar'dan, yeşil renkli mermer ise Bilecik'ten getirilmiştir. 40 ton ağırlığındaki vişneçürüğü rengindeki beyaz kalsit damarlı yekpare lahit taşı Osmaniye'den, lahitin yan duvarlarını kaplayan "Afyon Bal" ticari isimli beyaz renkli ve sarı limonit damarlı mermer ise Afyon İscehisar'dan getirilmiştir.

4.1. Travertenler

Anıtkabir'in inşaatında kullanılan en yaygın doğal taş türünü travertenler oluşturmaktadır. Çoğunlukla sarı, bej, kırmızı ve beyaz renklerden oluşan bu travertenler; Karabük-Eskipazar, Kayseri-Pınarbaşı ve Ankara-Polatlı, Malıköy ve Haymana bölgelerindeki ocaklardan çıkarılmıştır.

Anıtkabir inşaatının müteahhit firması olan Rar-Türk Limited Sosyetesi'ne, sarı renkli travertenleri Çankırı-Eskipazar (O dönemde Eskipazar ilçesi Çankırı iline bağlıydı.) tren istasyonuna yaklaşık 5 km. uzaklıktaki Budaklar Köyü civarındaki taş ocaklarından çıkartabilmesi için Çankırı Valiliği'nden 2 Eylül 1944 tarihinde bir yazı gönderilmiştir. 31 Ekim 1945 tarihinde de müteahhit firmaya bu taş ocaklarından gerekli miktarda taş çıkarılması için, Çankırı ilinden alınan ocak işletme ruhsatı verilmiştir.

Günümüzde de işletilen bu travertenler; kendine özgü sarı rengini bileşiminde bulunan yüksek demir içeriğinden almaktadır (Şekil 5).

Şekil.5: *Günümüzde işletilen Eskipazar traverten ocağı, üretilen bloklar ve ebatlı plakalar (NEKA Doğaltaş).*

Karabük Eskipazar'dan getirilen sarı travertenler Anıtkabir'de; zafer kabartmaları, şeref holü dış duvarları ve tören meydanını çevreleyen kolonların yapımında kullanılmıştır (Şekil 6 ve Şekil 7).

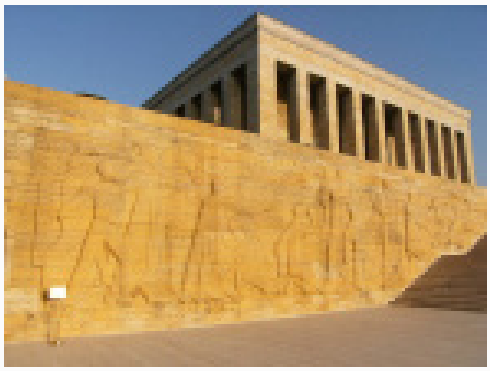

Şekil.6: *Anıtkabir'deki zafer kabartmalarında kullanılan Eskipazar traverteni.*

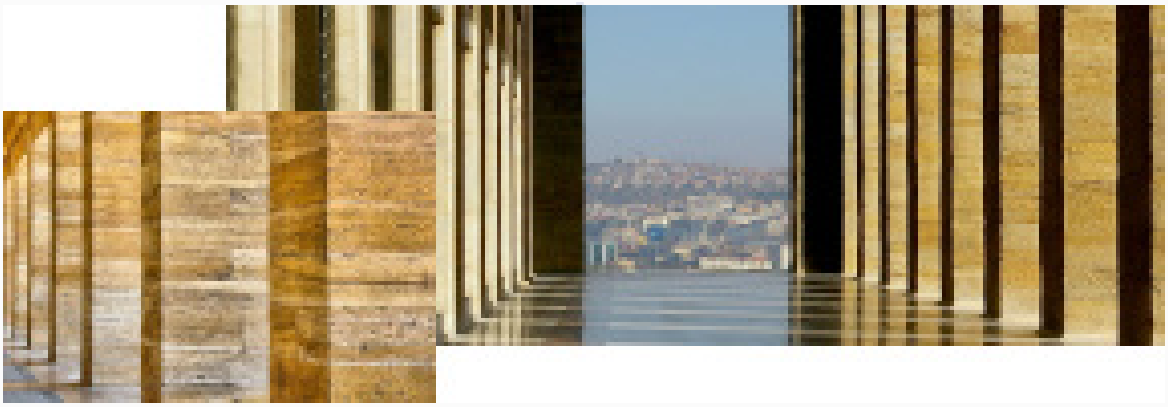

Şekil.7: *Şeref holü dış duvarlarında ve kolonlarında kullanılan Karabük-Eskipazar traverteni.*

Anıtkabir'deki sarı renkli Karabük-Eskipazar travertenlerinden sonra en çok kullanılan beyaz renkli travertenler ise Kayseri-Pınarbaşı bölgesindeki ocaklardan çıkarılmıştır.

Kayseri'nin Talas ilçesine bağlı Erciyes beldesi ve Mimar Sinan kasabasındaki taş ustalarının birçoğu Anıtkabir'in yapımında çalışmıştır. Talas ilçesine bağlı Erciyes beldesinde yaşayan Mehmet KÜÇÜKİSTANBULLU, Anıtkabir inşaatında 3 yıl görev aldığını belirterek; "Anıtkabir'in yapımında 1946-1948 yılları arasında çalıştım. Anıtkabir'in planını çizen Prof. Dr. Emin ONAT'tır. 9 yıl süren çalışma sonrası Anıtkabir 27 milyon Türk lirasına mal olmuştu. Anıtkabir'in yapımında kullanılan taşların bir kısmı Bilecik, Ankara, Eskipazar ve Adana Osmaniye'den getirilmişti. Aslan heykelleri ise İtalyan mimarlar tarafından yapılmıştı. Girişte bulunan 2 sütunu ben yaptım" diyor…

Mehmet KÜÇÜKİSTANBULLU'nun kalfası olan Ahmet ACUN ise Anıtkabir'in yapımı sırasında 2 yıl taş işlediğini kaydederek; "O zamanın müteahhit firması, Mimar Sinan'ın doğduğu yer olan Mimarsinan kasabası ile Erciyes beldesindeki taş ustalarını çağırmıştı. Ben yapımda 2 yıl çalıştım. Atatürk'e olan saygımız sonsuzdur. O'nu rahmetle anıyoruz" diyor …

Üç yıl Anıtkabir'in yapımında çalıştıktan sonra Kore'ye asker olarak gittiğini söyleyen Kore gazisi Mehmet BAKTİMUR ve anıtın yapımında 4 yıl çalıştığını belirten Mehmet HİSAR'da Anıtkabir'in yapımında çalışmış olmaktan gurur duyduklarını söylemişlerdir...

Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesine bağlı Kumarlı mevkiinden getirilen beyaz travertenler, heykel grupları (erkek ve kadın), aslan heykelleri ve mozole kolonatlarında kullanılmıştır (Şekil 8). Pınarbaşı travertenleri "Noche" ticari ismiyle günümüzde de işletilmektedir (Şekil 9).

Şekil.8: *Erkek ve Kadın Heykel grupları ile Aslan heykellerinde kullanılan beyaz renkli Kayseri- Pınarbaşı traverteni.*

Şekil.9: *Kayseri-Pınarbaşı ilçesinde işletilen "Noche" ticari isimli traverten ocağı (ÇEVİKLER Mermer).*

Bunun yanı sıra Kayseri'nin Boğazköprü mevkiinden getirilen siyah ve Kumarlı mevkiiden getirilen kırmızı renkli ignimbritler (volkanik tüf taşları) ise Anıtkabir'in tören alanı ve kulelerinin zemin döşemelerinde kilim motifi şeklinde kullanılmıştır (Şekil 10).

Şekil.10: *Anıtkabir Tören alanında zemin döşemesi olarak kilim motifi şeklinde kullanılan Kayseri-Boğazköprü siyah ve Kumarlı kırmızı renkli ignimbritleri.*

4.2. Renkli Kireçtaşları

Anıtkabir'de travertenlerin dışında özellikle Şeref Holü'nün zemin döşemelerinde; Hatay (Antakya)'dan getirilen kırmızı renkli ve Adana-Ceyhan'dan getirilen siyah renkli kireçtaşları kullanılmıştır (Şekil 11).

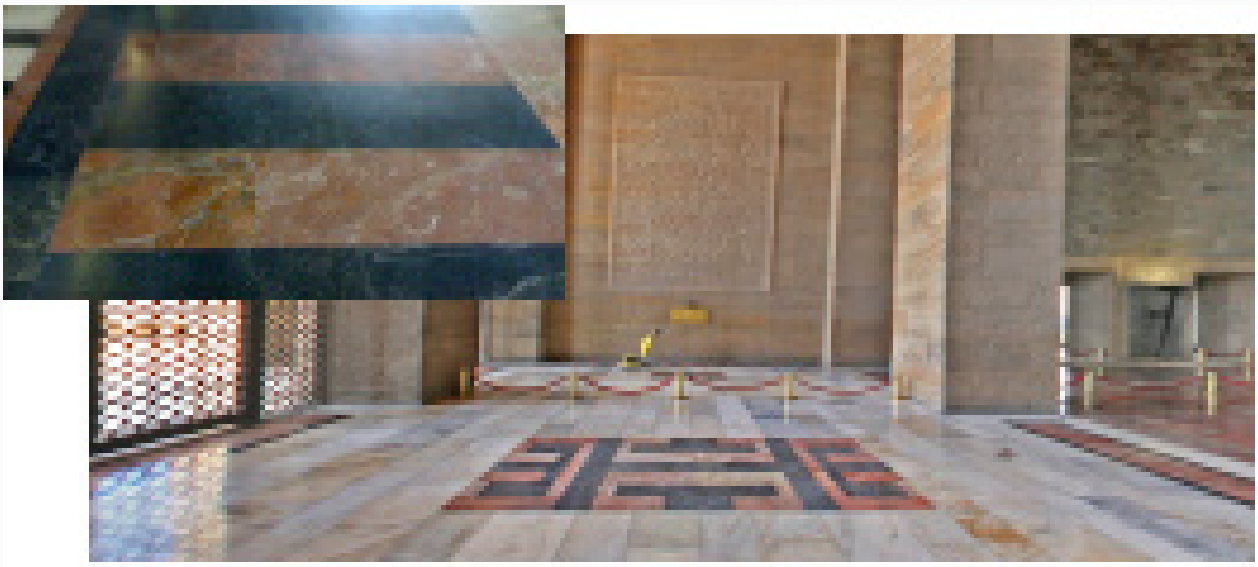

4.3. Mermerler

Anıtkabir'de kullanılan mermer türündeki doğal taşlar; Afyon-İscehisar'dan getirilen "Kaplan Postu" ticari isimli gri renkli ve beyaz kalsit yumrulu mermer ile "Afyon Beyaz- Bal" ticari isimli beyaz renkli ve sarı limonit damarlı mermer ve Bilecik-Abbaslı/Hasan Köyü'nden getirilen yeşil renkli serpantinit taşıdır. Bu doğal taşlar; Mozole Şeref Holü'nün iç yan duvarlarında kaplama olarak kullanılmıştır (Şekil 12). Günümüzde, Afyon-İscehisar bölgesindeki ocaklarda "Kaplan Postu" ve "Afyon Beyaz-Bal" mermeri halen işletilmektedir (Şekil 13 ve Şekil 14). Afyonlu demirci ustası Hacı Ömer DEMİREL'in Anıtkabir mermerine emek verenlerdendir. DEMİREL'in torunları; "Anıtkabir'de kullanılan Afyon mermerlerinin 1944'te işlenebilmesi için gerekli aletleri (ilkel anlamda makineleri) dedemiz taşeron olarak yapmış, İtalyan mimarlar ve ustalar bu aletlerle mermeri işlemiş ve Anıtkabir'e koymuştur" diyor... (Hürriyet Gazetesi arşivinden alınmıştır).

Şekil.12: *Mozole Şeref Holü iç yan duvarlarında kullanılan yeşil renkli Bilecik serpantiniti ve gri renkli "Kaplan Postu" mermeri ile lahit yükseltisinde kullanılan beyaz renkli "Afyon Beyaz-Bal" mermeri.*

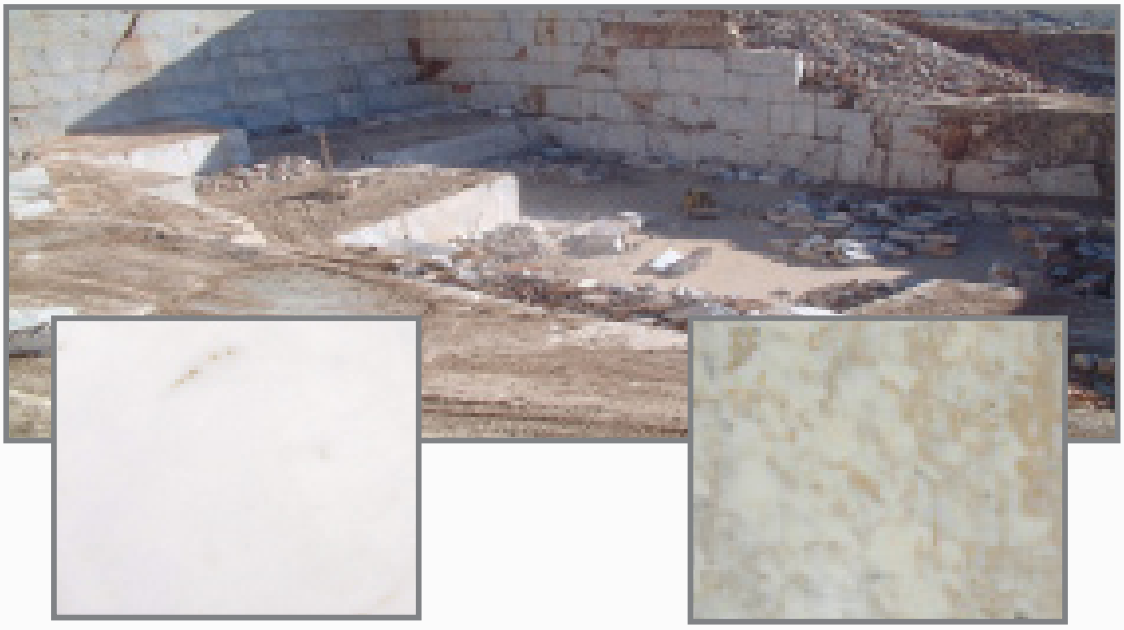

Şekil.13: *Afyon-İscehisar-Örenaltı mevkiindeki "Afyon Beyaz-Bal" mermer ocağı (DEMMER Mermer).*

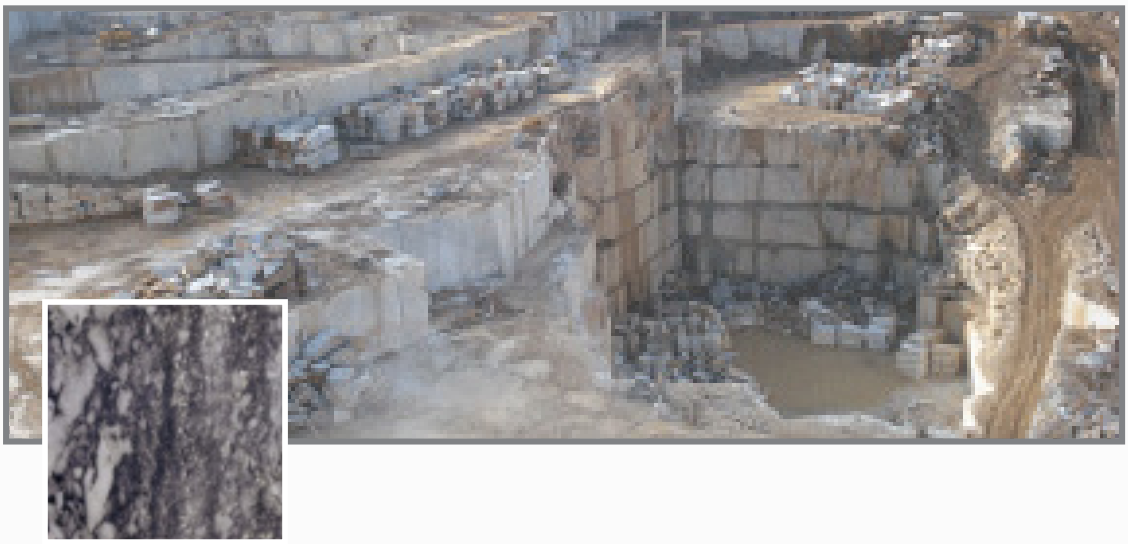

Şekil.14: *Afyon-İscehisar'daki "Kaplan Postu" mermer ocağı (Turan BEKİŞOĞLU Mermer).*

Mozole Şeref Holü'nde bulunan Ulu Önder ATATÜRK'ün lahit taşı ise Osmaniye'nin Gavur Dağları'nda açılan ocaktan çıkarılmıştır (Şekil 15).

Araştırmacı yazar İsmet İPEK; Anıtkabir'deki Mozolesi'ndeki vişneçürüğü renkli ve beyaz kalsit damarlı mermerin o dönemde Osmaniye'den Ankara'ya trenle gönderildiğini söylemiştir. İPEK, Osmaniye'den Ankara'ya götürülen mozole lahit taşının hikâyesini şöyle anlatmaktadır: "Anıtkabir'de, Şeref Holü ortasında, lahit biçimindeki mozole tek blok (yekpare) bir mermerdir. Beyaz damarlı ve kırmızı renklidir. Dikdörtgen kesitlidir. Uzunluğu 4.20 m., genişliği 1.60 m.'dir. Ağırlığı ise 42 tondur. Bu mermer, Osmaniye/ Raziyeler-Çağsak Köyü, Kınalıçınar yamacındaki Kayserili Hacı Ağa'nın (Hacı Mustafa KURANEL) işlettiği mermer ocağında 25.000 Türk lirasına yaptırılmıştır. Kınalı rengini yaslandığı yamaca veren bu al taşın Ankara'ya taşınması başlı başına sorun olmuştur. Tonlarca ağırlıktaki bu yekpare mermer öküz arabalarının çektiği kızaklarla Mamure tren istasyonuna getirilmiş, oradan da trenle Ankara'ya nakledilmiştir." (Mehmet Ali DİYARBAKIRLIOĞLU'nun "Kaybolan Meslekler; Taş Ustaları ve Taşçılık" yazısından alınmıştır).

Şekil.15: *Osmaniye'den getirilen mermerle yapılan Mozole Lahit taşı.*

Ulu Önder Atatürk'ün lahit taşında kullanılan Osmaniye mermeri, günümüzde "Amanos Red" ve "Red Bull" ticari isimleriyle bölgede bulunan mermer ocaklarından çıkarılmaktadır (Şekil 16).

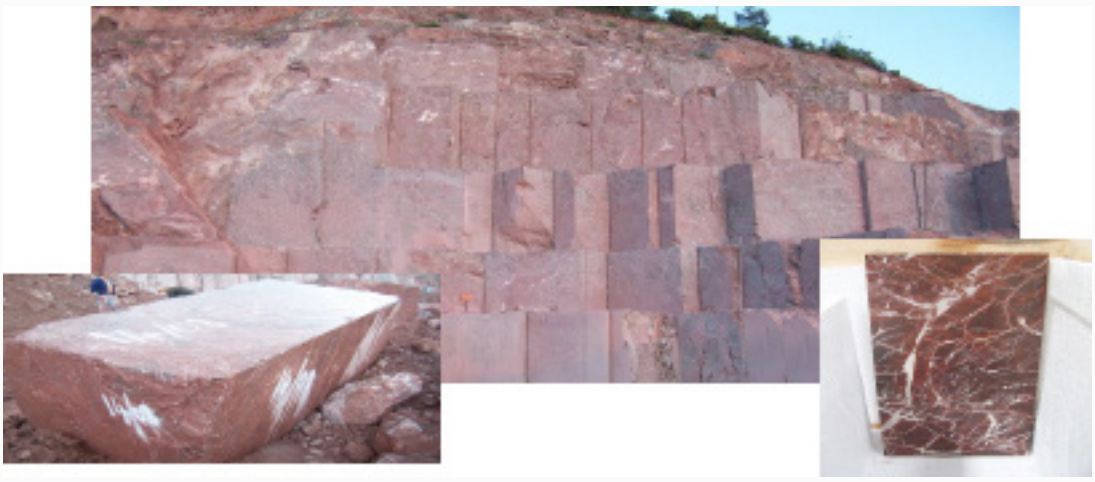

Şekil.16: *Osmaniye-Çağşak Köyü'ndeki "Amanos Red"- "Red Bull" ticari isimli mermer ocağı ile üretilen blok ve ebatlı plaka (AYEM Madencilik).*

4.4. Granitler

Anıtkabir'in inşasında her ne kadar sert doğal taş grubunda bulunan granitler kullanılmamış olsa da sadece İsmet İNÖNÜ'nün lahit taşında kullanılmıştır. 26 Aralık 1973'de dönemin hükümeti Anıtkabir'de yaptığı inceleme sonucu Ulu Önder ATATÜRK'ün silah arkadaşı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin II. Cumhurbaşkanı olan İsmet İNÖNÜ' nün (1884-1973) Anıtkabir'e defnedilmesini kararlaştırmıştır.

Anıtkabir Zafer ve Barış Kuleleri arasına 25 Açıklıklı Kolonatın orta boşluğu 13. ve 14. kolonlar arası defnedilecek yer olarak belirlenmiştir. İsmet İNÖNÜ 28 Aralık 1973'te ANITKABİR'e devlet töreni ile defnedilmiştir.

6 Kasım 1981 gün ve 2549 sayılı Devlet Mezarlığı hakkındaki kanunla, Türk Milletinin bir armağanı olarak yalnız büyük kurtarıcısı için tesis edilen Anıtkabir'de Atatürk'ün en yakın silah ve çalışma arkadaşı İsmet İNÖNÜ'nün kabrinin muhafaza edileceği Anıtkabir alanı içinde başka hiçbir kimsenin defnedilmeyeceği belirtilmiştir.

İsmet İNÖNÜ'nün lahdi, 1993 yılında başlayan bir çalışmayla yeniden düzenlenmiş Ocak 1997'de bugünkü halini almıştır. Tören meydanı katında beyaz renkli traverten kaplı kaide üzerinde "Bahar Çiçeği" ticari adıyla Ordu-Topçam ilçesindeki granit ocağından çıkarılan pembe renkli "siyenit porfir" den kaplı lahit taşı bulunmaktadır. Lahit taşının önüne sembolik bir çelenk oturtulmuştur (Şekil 17).

Şekil.17: *İsmet İNÖNÜ'nün lahidinde kullanılan Ordu-Topçam siyenit porfiri.*

5. SONUÇ

Türk ulusunun, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Ulu Önder ATATÜRK'e "ebedi istirahatgahı" olarak minnetini ifade eden ve Prof. Dr. Emin ONAT ile Doç. Dr. Orhan ARDA'nın birlikte projelendirdiği muhteşem mimari yapıt ANITKABİR, tamamı Türkiye'nin bağrından kopan ve eşsiz jeolojik zenginliğinin sonucunda işletilen ocaklardan çıkarılan "TÜRK DOĞAL TAŞLARI" ile bezenmiştir.

Anıtkabir'in inşasında kullanılan bu doğal taş malzemelerin temsili örnekleri, Hürriyet Kulesi'nin içinde bulunan camekânlı bir bölümde de ziyaretçilerin görmesi amacıyla sergilenmektedir (Şekil 18).

Şekil.18: *Hürriyet Kulesi'nin içinde sergilenen ve Anıtkabir'in inşasında kullanılan doğal taş malzemeler.*

Başlıca; Karabük, Kayseri, Ankara, Osmaniye, Adana, Hatay (Antakya), Afyonkarahisar ve Bilecik illerindeki ocaklardan çıkarılan traverten, ignimbrit, renkli kireçtaşı, mermer ve serpantinit türündeki doğal taşların kullanıldığı anıt yapı, "Türk Doğal Taşları"nın önemini her fırsatta hatırlatıp, eşsiz güzelliğini de sonsuza dek gururla sergileyecektir.

ATATÜRK'ün yaşamı hakkında belgelere dayalı olarak yaptığı araştırmaları ile tanınan Emekli Öğretmen Albay, Eski Anıtkabir Müze Komutanlarından ve Hacettepe Üniversitesi Öğretim Üyesi Dr. Sayın Ali GÜLER yazarı olduğu; "Milletin Sinesinde ATATÜRK ve ANITKABİR" isimli kitabında özetle ATATÜRK ve ANITKABİR'den; "Türk milleti, 10 Kasım 1938'de kaybettiğimiz Mareşal Gazi Mustafa Kemal Atatürk için, O'na yakışır bir anıt mezar yapmıştır: Anıtkabir… O'nun ülkeyi düşman işgalinden kurtarmak için merkez yaptığı, demokrasimizin tecelligâhı olan TBMM'ni açtığı ve Kurtuluş Savaşı sonrasında da devlet yeniden yapılanırken genç Cumhuriyet'in "Başkenti" ilan ettiği Ankara'da yapıldı Anıtkabir… O zaman Rasattepe, şimdilerde Anıttepe'de…

Uluslararası bir proje yarışması ile tasarım ve yapımına başlanan Anıtkabir inşaatı, yaklaşık on beş yıl sürdü. Başlangıcında, Dünya bütün insanlığı etkisine alan ikinci bir küresel savaşın içinde, ateş çemberinden geçiyordu. İnşaatın uzun sürmesinin temel nedeni 2. Dünya Savaşı'nın yarattığı bu olumsuz şartlardı.

Bir 10 Kasım günü kaybettiğimiz Atatürk'ü, bir başka 10 Kasım günü "Ebedi Medfenine", "Türk Milletinin Sinesine" uğurladık. 1926'daki İzmir Suikastı sonrasında kendisine "geçmiş olsun" dileklerini ileten Türk milletine; "Benim naçiz vücudum, bir gün elbet toprak olacaktır. Fakat Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır." demişti.

Evet! Büyük Atatürk, 10 Kasım 1953'te vatan toprağı ile sonsuza kadar ayrılmamak üzere kucaklaştı. Gerçekte yattığı yer Türk Milletinin Sinesidir. Ruhu şad, mekânı Cennet olsun". şeklinde bahsetmektedir.

Bu makalenin, Aziz Türk Milleti için çok önemli bir yere sahip olan Ulu Önder ATATÜRK ve anıt mezarı olan "ANITKABİR" in inşasında kullanılan en önemli yapı malzemelerinden biri olan doğal taşların türleri ve özellikleri konusunda okuyuculara yararlı olmasını temenni ederek, sözlerime aşağıdaki ifadeyle son vermek istiyorum.

"Türk Doğal Taşları" ile bezenmiş ebedi istirahatgâhında rahat uyu yüce ATAM…"

7. KAYNAKÇA

Anıtkabir Tarihçesi (1994). T.C. Genel Kurmay Başkanlığı Anıtkabir Komutanlığı, Genelkurmay Basımevi, Ankara.

GÜLEKLİ, N., C., (1993). Anıtkabir Rehberi, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

GÜLER, A., (2017). Milletin Sinesinde Atatürk ve Anıtkabir, Halk Kitabevi Yayınları, İstanbul.

www.ataturktoday.com/Anitkabir.htm

www.ayemmadencevre.com

www.ceviklermermer.com

www.demmermarble.com

www.diyarbakirlioglu.com

www.ismetinonu.org.tr

www.isteatatürk.com

www.tummer.org.tr

www.turanbekisoglu.com

CELÂL BAYAR'IN KALEMİNDEN MİLLİ MÜCADELE

Aydın çevresinde, İzmir'in işgalinin ardından, asker ve halktan bazı vatanperler, Yunanlılara karşı müdafaa ve ahaliyi teşvik etmek ve silahlı milli teşkilat kurmak için çalışıyorlardı. Bu arada, İzmir'den isim ve kıyafet değiştirerek o bölgeye gitmiş olan Celâl Bey'in gayret ve fedakârlığı anılmaya değerdir.
M. Kemal Atatürk, Nutuk

Ben de Yazdım
2.768 sayfa, 3 cilt, sert kapak, 166,67 TL

Mersin-Pozcu kitabevimiz açıldı.
Güvenevler Mah.
Gazi Mustafa Kemal
Bulvarı No: 360/A
Yenişehir/Mersin
Tel: (0324) 327 55 12

Kitabevlerimiz: İstanbul - Kadıköy, Tel: (0216) 348 97 84 Eminönü - Müze, Tel: (0212) 511 13 37 Beşiktaş, Tel: (0212) 258 77 43 Bakırköy, Tel: (0212) 571 20 32 Nişantaşı, Tel: (0212) 234 80 71 Taksim, Tel: (0212) 238 08 37 • **Ankara** - Yenişehir, Tel: (0312) 430 33 66 Tunalı Hilmi, Tel: (0312) 324 10 73 Bahçelievler, Tel: (0312) 222 63 38 • **İzmir** - Karşıyaka, Tel: (0232) 364 71 42 Konak, Tel: (0232) 484 77 21 • **Diyarbakır** - Ofis, Tel: (0412) 228 42 16 • **Eskişehir** - Tepebaşı, Tel: (0222) 220 49 13 • **Konya** - Selçuklu, Tel: (0332) 351 16 07 • **Kayseri** - Melikgazi, Tel: (0352) 222 56 92 • **Manisa**, Tel: (0236) 231 69 24 • **Samsun** - Çiftlik, Tel: (0362) 233 38 30 • **Trabzon** - Merkez, Tel: (0462) 326 98 39

Kurucusu olduğumuz İş Bankası Kültür Yayınları yeni kitaplarla büyümeye devam ediyor.

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Türkiye'nin Bankası

ATATÜRK DEVRİMİ VE ATATÜRKÇÜLÜĞÜN TEMEL İLKE VE ÖZELLİKLERİ (*)

Prof. Dr. Şerafettin TURAN (**)

"Uçurum kenarında yıkık bir ülke… Türlü düşmanlarla kanlı boğuşmalar… Yıllarca süren savaş… Ondan sonra, içeride ve dışarıda saygı ile tanınan yeni vatan, yeni toplum, yeni devlet… Ve bunları başarmak için aralıksız devrimler… İşte Türk Genel Devrimi'nin kısa bir diyemi". [1]

İşte 9 Mart 1935'te Atatürk'ün kullandığı sözcüklerle kendisinin gerçekleştirdiği fakat ulusa mal ettiği devrimin tanımı ve içeriği.

Öncelikle vurgulamak gerekir ki Atatürk'ün giriştiği hareket salt bir düzenleme (ıslahat/reform) girişimi olmayıp kavramın tam anlamıyla bir "devrim"dir. Bu bağlamda kullanılacak sözcüğün, 1908'de ikinci meşrutiyete kadar kullanılması yasak edilmiş bulunan "inkılap" ya da 12 Eylül'den sonra bir ara yasaklanan "devrim" olması kavramda bir aykırılık doğurmamaktadır. Çünkü Atatürk,1933'te "devrim/inkılab"ı şöyle tanımlamıştı:[2]

"Devrim, mevcut kurumları zorla değiştirmek demektir. Türk ulusunu son yüzyılda geri bırakmış olan kurumları yıkarak, yerlerine ulusun en yüksek uygarlık gereklerine göre ilerlemesini sağlayacak yeni kurumları koymuş olmaktır!"

Bu nedenle Atatürk'ün yaptıklarını Genç Osman'dan bu yana süregelen ve zaman zaman büyük dalgalanmalara, sarsıntılara yol açan "ıslahat/reform"lar dizgesine indirgemek bu devrimi yadsımaktan başka bir anlama gelemez.

Devrimin temel özellikleri şöyle sıralanabilir:

1. Devrim kalıplaşmış bir dogma'ya bir öğreti'ye dayanmayıp bir gelişme modeli, sürekli bir izlencedir.
2. Tek yönlü ve kopya değil, bir bileşkedir.
3. Birbirinden ayrılmaz parçalardan oluşan bir bütündür.
4. Ayrımcı değil, bütünleştiricidir.
5. Salt kuramsal olmayıp, düşünce ve eylemden oluşan bir bütündür.
6. Bir düşünce biçimi ve yaşam türüdür.
7. Her şeye karşın süreklilik kazanmıştır ve yaşamaktadır.
8. Yöntemi toplumsal gerçeklere göre saptanmıştır.

Atatürk, Cumhuriyet Halk Partisi programına girecek ilkelerin saptandığı 1930'lu yıllarda, kendisine belirli bir doktrine dayanmayan devrimci partilerin yaşayamayacağını söyleyen Yakup Kadri Karaosmanoğlu'na " O zaman donar kalırız!" diye yanıt vermişti. Böylece kalıplaşmış bir öğretiden çekinen Atatürk, düşünce dizisini olaylar içinde geliştirerek uygulanabilir bir izlenceye dönüştürmüştür. Bu nedenle "Kemalizm" diye adlandırılan Atatürkçülük, toplumsal gelişmeye yönelik "devrimci bir model" ya da "ideoloji" olarak nitelendirilmektedir. Örneğin, "Atatürk Reformlarında Batılılaşma ve Devrim" sorununu inceleyen Gastone Manacorda şu sonuca varmaktadır:[3]

"Düşünce bütünü olarak Kemalizm, bir sanayileşme ve modernleşme ideolojisi, aynı zamanda bir takım eylemler ve sonuçlar bütünü olarak, geri kalmışlıktan kurtulma yolunda yapılmış ilk somut denemelerden birisi şeklinde değerlendirilebilir."

---

* Bu Yazı; Türk Eğitim Derneği Yayınları, Ortaöğretim Kurumlarında, İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK ÖĞRETİMİ VE SORUNLARI kitabında, Sayfa 129-141 de, 1992 yılında yayımlanmıştır.

** Prof. Dr. Şerafettin Turan, 13 Haziran 1925 yılında Van'da dünyaya geldi. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinden mezun oldu. Aynı fakültede bir sene sonra asistan olarak göreve başladı ve Kemalpaşazade üzerine yaptığı tezle doktorasını bitirdi. AÜ'deki görevini Yakın Çağ Tarihi Anabilim Dalı Başkanı olarak sürdürdü. DTCF Dekanlığı (1969-72), TRT Yönetim Kurulu üyeliği (1972-78), Türk Dil Kurumu Başkanlığı (1977-83), Kültür Bakanlığı Müsteşarlığı (1978-79) görevlerinde yer aldı. Türk Dil Kurumunun statüsü değiştirildikten sonra kurulan Dil Derneğinin başkanlığını yaptı. 15 Ekim 2015 tarihinde Ankara'da hayatını kaybetti.

[1] Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (1945), s. 365

[2] Afet İnan Atatürk Hakkında, s. 250

[3] **Atatürk Devrimleri 1.Milletlerarası Sempozyumu. Bildiriler**, İstanbul: 1975, s. 523

Polonyalı Prof. J.Wiatrr ise "Kemalizm, benzeri ilk defa gelişmekte olan bir ülkede görülen ve tarihi deneyimden geçmiş bir gelişme ideolojisi ya da batılılaşma ideolojisidir" demektedir.[4]

Atatürk'ün öncülüğünde gerçekleştirilen devrim tek yönlü olmadığı gibi kopya edilmiş de değildir ve kendine özgü bir bileşkedir.

Atatürk'ün herhangi bir tümcesini ya da davranışını ele alıp onu belirli bir kalıbın içine sokmak isteyenler eskiden olduğu gibi günümüzde de görülmektedir. Bu konudaki dağınıklığı 1948'de Peyami Safa şöyle yansıtmıştı:[5]

"Atatürk'ün Allah'a inanıp inanmadığını soranlara rastlarsınız. Kimine göre ruhçu, kimine göre maddecidir. Irkçı olduğunu ve olmadığını öne sürenler vardır. Onun özgürlükçülüğünü kanıtlamak isteyenler sözlerini; bütüncül olduğunu kanıtlamak isteyenler eylemlerini örnek gösterirler… Ulusçu olduğundan kuşkulanmayanlar çoktur. İnsancıl olduğuna inananlar da vardır."

"Kemalizmi bir çelişkiler koleksiyonu gibi gösteren bu birbirine aykırı anlayışların her bir, Atatürk'ün düşüncesini kapalı sistem kalıplarının içine hapsetmek gibi, insan kavrayışına özgü bir sadeleştirme eğiliminden doğan bir yanlışın kurbanı olmaktadır… Atatürk'ü tek yönlü bir görüşün içine hapsederek işini bitirmiş bir insan gibi gördüğümüz zaman, öldürmüş oluruz."

Türk devrimi, evrensel gelişmelerden esinlenmekle birlikte yurt gereksinimleri ve toplumsal gerçeklere göre oluşturulmuş bir bileşke/sentez'dir. Atatürk 1937'de TBMM'nin açış konuşmasında bu gerçeği şöyle dile getirmişti.

"Bizim yolumuzu çizen içinde yaşadığımız yurt, bağrından çıktığımız Türk ulusu ve bir de uluslar tarihinin bin bir facia ve ıstırap kaydeden yapraklarından çıkardığımız sonuçlardır.

Daha 1928'de "Le Matin" gazetesine verdiği demeçte Fransa Devrimi ile Türkiye'de gerçekleştiremeye çalıştığı devrim arasında şu karşılaştırmayı yapmıştı:[6]

"Fransa devrimi bütün dünyaya özgürlük düşüncesini aşılamıştır ve bu düşüncenin bu gün de esas kaynağı bulunmaktadır. Ne ki o tarihten bu yana insanlık ilerlemiştir. Türk demokrasisi Fransa devriminin açtığı yolu izlemiş, ancak kendine özgü belirleyici nitelikte gelişmiştir. Çünkü her ulus devrimini toplumsal ortamının isteklerine ve gereklerine bağlı olan durumuna ve bu ihtilal ve devrimin zamanının gelmiş olmasına göre yapar."

Öte yandan dogmadan kopyacılıktan kaçındığı için içindir ki TBMM Hükümeti'ni Bolşevizme benzetenlere karşı, "Bu yönetim biçimi Bolşevik sistemi değildir. Çünkü biz ne bolşevikiz, ne de komünist… Ne biri, ne de diğeri olamayız" yanıtını vermişti.[7]

Devrimler "Atatürk İlkeleri" diye adlandırılan belli kurallar çerçevesinde gerçekleştirilmişlerdir. Bu nedenle o ilkeler gibi birbirinden ayrılmaz ve birbirini tamamlayan bir özellik taşırlar. Devrimleri "tutan" ya da tutmayan"lar diye iki gruba ayırmak bütünü parçalamak yönünden ne denli sakıncalı olmuşsa, bir açık artırma ya da eksiltmeye çıkmışçasına Atatürk İlkeleri'nin sayısını azaltmak veya artırmak, ya da payandaya gereksinim varmış gibi ona destekleyici ilkeler eklemek yolunda son yıllarda artan çabalar da "Altı İlke"nin yetersiz sayılıp içi boy kalıplar haline dönüştürülmesinde etken olmaktadır.

Devrimler bölge ve etnik ayırımcılığı değil, ülke ve ulus bütünlüğünü öngörmektedir. Ulus, Ulusculuk, Halkçılık ve Laiklik anlayışı bütünleştirici yöndedir. Toplumun bütün kesimlerince girişilen bir "Milli Mücadele"den sonra kurulan yeni devletle birlikte İmparatorluk döneminde "ümmet" anlayışı yerine Türkiye'de yeni bir "ulus"un meydana geldiğini kabul eden Atatürk, 1931'de ortaokullara ders kitabı olarak hazırlanan Medeni Bilgiler'de şu tanımı yapmıştı:[8]

"Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkına Türk milleti denir."

---

[4] **Türkiye İş bankası Uluslararası Atatürk Sempozyumu**, Bildiriler,1983,s.150

[5] Cihat Akçakayalı, "Atatürk ve Kurtuluş savaşı", **Atatürk Konferansları**, 1970, s. 101

[6] Atatürk'ün söylev ve Demeçleri, III(1961), s. 81

[7] Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, III(1961) s.51

[8] Tarih IV

Buna koşut olarak aynı kitapta Ulusçuluğu da şöyle betimlemişti:

"Türk ulusçuluğu, bütün çağdaş uluslara uyum içinde yürümekle birlikte Türk toplumun özel karakterlerini ve başlı başına bağımsız kimliğini saklı tutmayı esas sayar."

Hiçbir aşırılığa ve ırkçılığa kaçmayan böylesi bir ulus ve ulusçuluk anlayışına karşın, Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkı son yıllarda birbirine yabancılaşmışsa, bunun nedenlerini Atatürk ulusçuluğu yerine çok değişik içerik ve boyutlarda ulusçuluk akımlarına sapılmış olmasında aramak gerekir.

Bütün vatandaşlara yasalar önünde mutlak bir eşitlik sağlamayı ve hiçbir aileye, hiçbir sınıfa ya da topluluğa (cemaate) ayrıcalık tanımamayı öngören Halkçılık da toplumsal bütünleşmeyi pekiştirecek bir ilke olarak kabul edilmiştir. Taner Timur'un belirttiği gibi Atatürk'te Halkçılık, yalnızca bir sosyal felsefe değil, aynı zamanda İslam'daki egemenlik anlayışı yani egemenliğin Allah'a ait olduğu görüşü yerine Laik Halk Egemenliği kuramını getirmek demektir. Üstelik Laiklik, devlet yönetimi dışında Müslümanlarla Müslüman olmayanlar, hatta Müslüman olanlar için değişik mezhep ve tarikatlar arasında toplumsal barışı sağlayan bir öge olmuştur. 1923 Ocak'ında İzmit'teki bir basın toplantısında İstanbul'daki Müslüman olmayan toplulukların askere alınmamalarını ve milletvekili seçilmemelerini isteyen bir basın mensubuna karşı Mustafa Kemal , "Hayır! Asker de olabilirler, milletvekili de… " diye yanıt vermişti.[9]

Atatürk Devriminin tartışmasız kabul edilen temel özelliklerinden biri, kuramsallıkta kalmayıp, uygulamaya konulması ve böylece bir düşün ve eylem bütünü oluşturmasıdır. Bu konuda oldukça yol aldıktan ve Devrimin ulusal yapıyı ve görünüşü değiştirdiği belirginleştikten sonra yine de düşünce ve eylemin birlikte yürütülmesi gerektiğine inanan Atatürk, 1 Kasım 1937'de yapılacak şeyleri şöyle sıralamıştı:[10]

"Büyük sorunumuz, en uygar ve en gönençli ulus olarak varlığımızı yükseltmektir. Bu, yalnız kurumlarında değil, düşüncelerinde temelli bir devrim yapmış olan büyük Türk ulusunun devingen ülküsüdür. Bu ülküyü en kısa sürede başarmak için düşünce ve eylemi birlikte yürütmek zorundayız. Bu girişimde başarı, ancak bir planla ve akılcı biçimde çalışmakla olabilir. Bu nedenle okuyup yazma bilmeyen tek vatandaş bırakmamak, yurdun büyük kalkınma savaşının ve yeni çatısının istediği teknik elemanları yetiştirmek, ülke sorunlarının ideolojisini anlayacak, anlatacak, kuşaktan kuşağa yaşatacak kişi ve kurumları yaratmak…"

Böylece devrim, bireysel düşüncede olduğu kadar toplumsal düşüncede de büyük bir değişikliği zorunlu görmüştür. Çünkü bireyi yetiştirmedikçe devrimin yaygınlaştırılıp yerleştirilmesine olanak yoktur. Mustafa Kemal daha Ankara'ya ilk gelişinin ertesinde 28 Aralık 1919'da halka konuşurken bu gerçeğe parmağını basmıştı:

"Bireyler düşünür olmadıkça, kitleler istenilen yönlere herkes tarafından çekilebilir!"

Bu yüzdendir ki o bireylerin eğitilmesine, aklın kullanılmasına ve bilginin, bilimin yaygınlaştırılmasına büyük önem vermişti. Bilindiği gibi "Birey, Akıl ve Bilgi" üçlüsü büyük bir düşünce devrimi demek olan "Aydınlanma" akımının temel ögeleri olup Türkiye'de bu bütüne ancak Atatürk devrimi ile öncelik ve ağırlık verilebilmiştir. O, daha Cumhuriyet'in ilanından önce, 20 Mart 1923'te Konya'da gençlerle konuşurken, geri kalmışlığımızın ana nedeninin yanlış düşünceden kaynaklandığını vurgulayarak, izlenmesi gereken yolu, şöyle açıklamıştı:[11]

"Düşünüş biçimi zayıf, çürük, yanlış, bayağı olan bir sosyal topluluğun bütün çabası boşunadır… Sürekli olarak silahla uğraşma, düşmanlık duyguları yüzünden Batı'nın yenilikleri ile ilgilenmemek, gerilememizdeki etkenlerin diğer önemli bir nedenini oluşturur…

---

[9] Afet İnan, **Gazi Mustafa Kemal'in 1923 Eskişehir - İzmit Konuşmaları**, s. 78

[10] **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri**, III. S. 401

[11] **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri**, II, 138 - 140

"Bu saydığımız nedenlerden başka, asıl bizim ulusun, özellikle aydınlarımızın çok dikkatle, çok önemli göz önüne alacağı bir neden vardır. Başarılı olmak için aydın sınıfla halkın düşünce biçimi ve ereği arasında doğal bir uyum olmak gerekir. Yani aydın sınıfın halka aşılayacağı ülküler, halkın ruh ve vicdanından alınmış olmalı. Bunun içinde biraz halk kitlesinin yürümesini çabuklaştırması, biraz da aydınların çok hızlı gitmesi gereklidir. Ancak halka yaklaşmak ve halkla kaynaşmak, daha çok ve daha fazla aydınlara düşen bir görevdir.

Ancak önemle belirtmek gerekir ki Atatürk'ün gerekli gördüğü halka yaklaşım, aydınların halkın düzeyine inmesini değil, halkı anlayan ve onun düşüncesine değer veren aydının, kitleleri kendi düzeyine çıkarmaya çalışmasını öngörmektedir.

Atatürk Devrimlerinde üzerinde en çok durulması gereken özelliklerden biri de kuşkusuz Laiklik'tir. Dinsel gibi görünen bu kavram aslında yönetimsel ve siyasal bir görüş ve değerlendirmedir. Atatürkçülük açısından da bir düşünce, yaşam, davranış ve eylem biçimi olup çağdaşlaşmanın ana yolu niteliğindedir. Çok partili yaşama geçtikten sonra önce "Laiklik dinsizlik demek değildir" sloganıyla tartışılan sonra Din ile devlet işlerinin ayrılması tanımıyla basite indirgenen Laiklik, Atatürk'ün denetiminde yazılan "Medeni Bilgiler" kitabında şu satırlarla yer almıştı:

Türkiye Cumhuriyetinin resmi dini yoktur. Devlet yönetiminde bütün yasalar, tüzükler, bilimin çağdaş uygarlığa sağladığı esas ve şekillere, dünya gereksinimlerine göre yapılır ve uygulanır. Din inanışı vicdanı olduğundan Cumhuriyet, din fikirlerini devlet ve dünya işlerinden ve siyasetten ayrı tutmayı, ulusumuzun çağdaş ilerlemesinde başlıca başarı nedeni görür.

O, Vicdan özgürlüğüne karşı olan bağnazlığın kısa sürede giderilemeyeceğini biliyor ve ilk fırsatta bu gibi çevrelerin harekete geçeceğini sezinliyordu. 1930 Şubatında kendisine yöneltilen "Bağnazlık kökünden kurumuş mudur?" sorusuna şu yanıtı vermişti:[12]

"Aramızda özgürlük engellerinin yok olduğunu, bizim gibi düşünen ve duyanlarla birlikte yaşadığımıza hüküm vermek güçtür. O halde görülen hoş görü değil, güçsüzlüğün dermansız bıraktığı bağnazlıktır"

Atatürk'ün öncülüğünde gerçekleştirilen Devrimin çeşitli eleştirilere, savsaklamalara ve karşı girişimlere karşın canlılığını koruması, onun çağdaşlaşmayı amaç, bilimselliği kılavuz ve devrimciliği ilke olarak kabul eden devingenliğine dayanmaktadır. "Hayatta en hakiki mürşit/kılavuz bilimdir" salt bir özdeyiş olmayıp, bireyin ve toplumun kendini yenileyebilmesi için en etkili yöntem demektir. Çünkü bilim bir yandan teknolojinin yol açtığı maddi değişme ve dönüşmeleri temellendirirken, öte yandan görgü ve kavrayış ufkunun gelişmesini, manevi hayatın sağlam düşünce temelleri üzerine oturmasını sağlar böylece de toplumsal yaşantıya değer yargılarına yön vermeye yarar.

Bunun yanı başında devrimi sürekli kılan büyük etkenlerden biri de onun gençliğe yani geleceğe uzanan kuşaklara emanet edilmesidir. Atatürk'te gençliğe güven daha Birinci Dünya Savaşı yıllarında doğmuştu. 24 Mayıs 1918'de genç gazeteci Ruşen Eşref Ünaydın'a verdiği fotoğrafına şunlardı yazmıştı.

"Her şeye karşın muhakkak bir nura doğru yürümekteyiz. Bende bu imanı yaşatan kuvvet, yalnız aziz memleket ve ulusum hakkındaki sonsuz sevgim değil, bugünün karanlıkları, ahlaksızlıkları içinde, salt vatan ve gerçek aşkıyla ışık serpmeye ve aramaya çalışan bir gençlik gördüğümdendir."

Onun gençliğe güveninin nedenlerini gene kendisinin M. Müfit Kansu'ya söylediği şu sözlerde buluyoruz:

"Başımıza neler örülmek istendiği ve nasıl karşı koyduğumuz, daha doğrusu milletin istek ve emellerine uyarak ve yardımıyla nasıl çalıştığımız görülmeli ve gelecek kuşaklar için ibret ve uyanıklığı gerektirmelidir. Zaten her şey unutulur. Fakat biz her şeyi gençliğe bırakacağız. O gençlik ki hiçbir şeyi unutmayacaktır. Geleceğin ışık saçan çiçekleri onlardır. Bütün ümidim gençliktedir."

[12] **Medeni Bilgiler**, s. 511

Bu anlatımda, orta ve yükseköğretim programlarına konan Devrim Tarihi derslerinin gerekçesi de dikkati çekmektedir.

Atatürk Devrimi söz konusu olduğunda tartışılan yöntem konusuna da değinmek gerekmektedir. Unutmamalı ki o, gelecekte uygulayacağı yöntemi çok önceden belirlemişti. Tedavi için gittiği Karlsbad'da 6 Temmuz 1918'de anı defterine şunları yazmıştır.

"Benim elime büyük bir yetki ve kudret geçerse, ben toplumsal hayatımızda arzu edilen inkılabı bir anda bir "coup" (Darbe) ile uygulayacağımı sanırım.

Bu yüzden devrim, kısa sürede ve yukarıdan aşağıya doğru gerçekleştirilmiştir. Başka türlü davranılmasına da olanak yoktu. Çünkü tarih, aşağıdan yukarıya gerçekleştirilen bir devrime tanık olmamıştır. Öte yandan, düzenleme, yani reform girişimleri Osmanlı İmparatorluğu'nu çökmekten kurtaramamıştı. Devrim açısından da Atatürk'ün belirttiği gibi zamana dayalı iki ayrı uygulama söz konusu olabilirdi:[13]

"Türkiye'yi derece derecemi ilerletmeli, ani olarak mı? İki yöntem var. Biri bilinen, Fransız devrimindeki yöntem: Rejimler değişecek, devrimlere karşı, karşı devrimler yapılacak. Sağ solu tepeler, sol sağı düşürürken bir de bakılacak ki bir buçuk yüzyıllık zaman geçmiş… Bu ulusun damarlarında o kadar bol kan ve önünde o kadar geniş zaman var mı?

Bu yüzdendir ki Atatürk, Devrimleri halk oylamasına başvurarak değil, halka dayanarak uygulamaya koymuştur:[14]

"Arkadaşlar, yaptığımız ve yapmakta olduğumuz devrimler için, nurun ve aydının yoluna gideceğiz. Amaç ve hünerimiz, cahil kitleyi nurlandırarak yolumuzda yürümek ve onun esenliğe çıkarmaktır. Cumhuriyetimizi, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak isteğimizi köstekleyecek herhangi bir halk oylamasına gitmek yalnız cehalet değil, hıyanet olur. % 80'i okumaz yazmaz bırakılmış bir memlekette devrimler halk oylaması ile olmaz."

Atatürk devrimlerle yönelinen amaçları Cumhuriyetin 10. Yıldönümünde şöyle sıralamıştı:

"Yurdumuzu dünyanın en mamur ve uygar ülkeleri düzeyine çıkaracağız."

"Ulusumuzu, en geniş varlık araç ve kaynaklarına sahip kılacağız."

"Ulusal kültürümüzü çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkaracağız."

Aradan akıp geçen yıllar amacın henüz gerçekleşmediğini göstermektedir. Aslında gerçekleşme bir yönüyle devrimin bittiği anlamına da gelecektir. Ama çağın gerisinde kalmamak için onu yakalamak gerekmektedir. Bunun da ön koşulları, laikliğe inanmak, bilimsel verilere dayanmak ve "çağ atladık" varsayımından vazgeçmektir.

[13] İsmail Hakkı Sevük, Atatürk İçin, s. 73

[14] Baki Vandemir, Atatürk'ün Cehaletle Mücadelesi, s. 172

Ata'ma Diyeceklerim Var

Sevgili Ata'm,

Sana duyduğum özlemi bir bilsen inanmazsın. Her gün düşüncelerimde sen varsın. Her gün Türkiye Cumhuriyeti'ni o zor koşullarda nasıl kardın, bu kadar güzel şeyi nasıl başardın diye düşünüyorum.

Sana olan özlemimi nasıl anlatsam bilmiyorum... Gözünde tütüyorsun desem yetmez ki... Söylediğin gibi, bizler geleceğin ışıkları olarak yetişiyoruz. Fikirlerini geleceğe taşımak için çaba gösteriyoruz geleceğe sağlam adımlarla hazırlanıyoruz. Her sabahında sana olan özlemimiz artıyor, büstüne çiçekler koyarken ne kadar büyük bir insan olduğunu hatırlıyoruz. 29 Ekimlerde bize emanet ettiğin Cumhuriyet'in önemini ve değerini bir kez daha yaşıyoruz. 23 Nisanlar bize çocukları ne kadar sevdiğini gösteriyor bize. 19 Mayıslar ise vatan ve millet sevgisinin büyüklüğünü kanıtlıyor sanki. Bir de 30 Ağustos var ki bağımsızlık demektir, özgürlük demektir bizim için.

Sevgili Ata'm, gözün arkada kalmasın. Senin fikirlerinle büyüdüm, büyüyeceğim. Açtığın yolda emin adımlarla yürüyorum, göstermediğin hedefe ulaşmak için bir durmadan çok çalışacağıma söz veriyorum.

Damla Turgal
5B
Başkent Üni. Özel Ayşe Atla Ortaokulu

SEVGİLİ ATAM:

Mektuplar özlem getirmek içindir öyle değilmi? İşte ben de sana karşı özlemimi gidermek için bu mektubu yazıyorum. Ama biliyorum ki bu sana özlemimi gidermek için yetmeyecek. Atam ben bu mektubu aynı zamanda minnettarlığımı ve teşekkürümü bir kez daha anlatmak için bu mektubu yazıyorum. Atam bu millet bu vatan hatta bir ülke değil binlerce ülke sana minnettardır Atam. Belki Atam sen olmasaydın biz böyle gülemez, böyle bir yaşam sürenemezdik. Belki bir köle, belki de başka bir ülkede başka bir dille yaşayabilirdik. Sana çok teşekkür ediyorum ve saygılarımı sunuyorum. Rahat uyu Atam.

Hidayet AKPINAR
4/B

Sevgili Atatürk,

Seni hep görmek istedim ama bir türlü olmadı biz de sana mektup yazmaya karar verdik. Tabiki sen beni tanımasın kendimi tanıtayım ben senin emanet ettiğin vatanın bir koruyucusu bir evladıyım senin gibi vatanını korumak için çalışan bir Türk evladıyım.

Keşke göre bilseydim ama bir türlü göremedim sen vatanı uğruna ölmeyi göze alan bir kahramansın masmavi gözlü sapsarı saçlı olan bir kahraman. Senin yaptıkların hiç unutulmaz bir destandır.

Senin güzel ellerinden öpmek isterim Canım Atatürk'üm sensiz bana soluk bir çiçek gibi hep birşey eksik gibi Canım Atam keşke şimdi burada olsaydın.

Esma Sultan KARINSIZ

Sevgili atam...

Biz seni çok özledik keşke şuan yanımızda olsan. Sen bizim hayatımızı kurtardın vatana sahip çıktın.

Sen olmasaydın biz belki de ölmüştük sen cumhuriyeti ilan ettin. Bizim sana saygımız ve sevgimiz sonsuz. Sen bu vatan'ı, biz çocukları emanet ettin senin gözün arkada kalmasın bu ezanlar susmayacak bayraklar yere inmeyecek mavi gözlü sarı saçlı adam.

Mustafa Kemal
Atatürk.

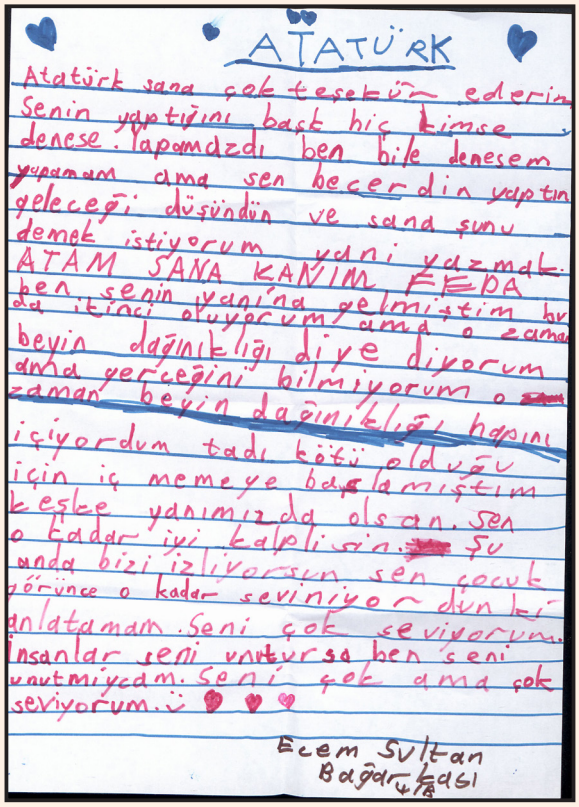

ATATÜRK

Atatürk sana çok teşekkür ederim Senin yaptığını başk hiç kimse denese yapamazdı ben bile denesem yapamam ama sen becerdin yaptın geleceği düşündün ve sana şunu demek istiyorum yani yazmak. ATAM SANA KANIM EDA ben senin yanına gelmiştim bu da ikinci oluyorum ama o zaman beyin dağınıklığı diye diyorum ama gerçeğini bilmiyorum o zaman beyin dağınıklığı hapını içiyordum tadı kötü olduğu için iç memeye başlamıştım keşke yanımızda olsan. Sen o kadar iyi kalplisin. Şu anda bizi izliyorsun sen çocuk görünce o kadar seviniyor dunki anlatamam. Seni çok seviyorum. İnsanlar seni unutursa ben seni unutmiyacam. Seni çok ama çok seviyorum. :)

Ecem Sultan
Bağdat Kası

Sevgili Paşam; sen bizim için binlerce kez kan dökttin ve Tabi Çanakkale'ye ne kadar şehit döktük. ve son sen çok derin bir uykuya daldın. Seni hiç görmesende sen hep benim kalbimin kıdadesin. Üstünüzdeki o yıldızlı bir bayrak için şuanda savaş olsa hiç düşünmeden ülkem ve bayrağım için annem hayır demede savaşa katılırım. Çünkü gerçekten bizim ülkemize iki yüz elli üç bin şehit değil hatta onbin daha çok bile ve bilmiyorum ama o kadar verdiğimize hep inanın Çünkü Çanakkale benim için çok önemli.

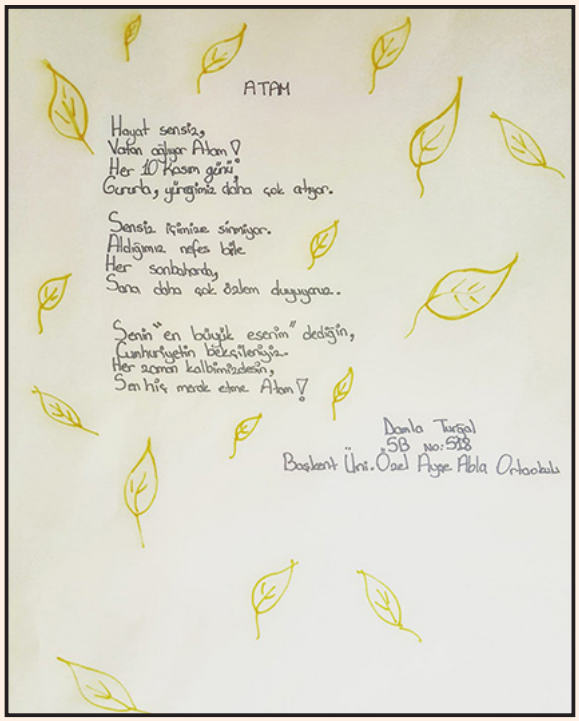

ATAM

Hayat sensiz,
Vatan ağlıyor Atam?
Her 10 Kasım günü
Gururla, yüreğimiz daha çok ağlıyor.

Sensiz içimize sinmiyor.
Aldığımız nefes bile
Her sonbaharda,
Sana daha çok özlem duyuyoruz..

Senin "en büyük eserim" dediğin,
Cumhuriyetin bekçilerinin.
Her zaman kalbimizdesin,
Sen hiç merak etme Atam!

Damla Turgal
5B No: 528
Başkent Üni. Özel Ayşe Abla Ortaokulu

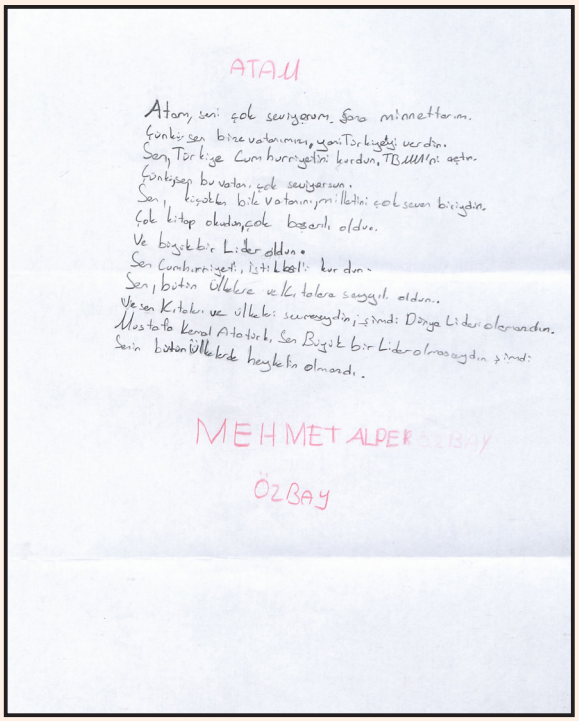

ATAM

Atam, seni çok seviyorum. Sana minnettarım.
Çünkü sen bize vatanımızı, yani Türkiyeyi verdin.
Sen, Türkiye Cumhuriyetini kurdun, TBMM'ni açtın.
Çünkü sen bu vatanı çok seviyorsun.
Sen, küçükken bile vatanımı milletini çok seven biriydin.
Çok kitap okudun, çok başarılı oldun.
Ve büyük bir Lider oldun.
Sen Cumhuriyeti, İstiklali kurdun.
Sen, bütün ülkeye ve kıtalara saygıyı oldun..
Ve sen Kıtaları ve ülkeleri sevmeseydin, şimdi: Dünya Lideri olmazdın.
Mustafa Kemal Atatürk, Sen Büyük bir Lider olmasaydın şimdi:
Senin bütün ülkede heykelin olmazdı.

MEHMET ALPER ÖZBAY

ÖZBAY

ADELET NİZAMOĞLU ANADOLU LİSESİ

KAYSERİ GÜLTEKİN GÜRKAN İLKOKULU

ATATÜRK'ÜN ÖLÜMÜNÜN 80. YILI ANISINA HATIRA PUL BASTIRILMASI

Atatürk'ün ölümünün 80. yılı anısına, PTT Genel Müdürlüğünce, 2018 yılında bastırılmamış olan hatıra pullar, Atatürk'ün hatırasına sahip çıkmak ve geleneği yaşatmak maksadıyla, Anıtkabir Derneği tarafından 2018 yılı sonunda bastırılmıştır.

Bastırılan Hatıra pul örnekleri aşağıdadır.

HAKİMİYET KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

İSMET İNÖNÜ
1884 - 1973

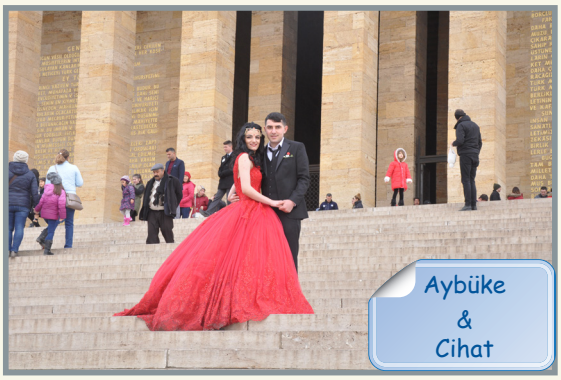
Aybüke
&
Cihat

Aylin
&
Oğuzhan

Başak
&
Mertcan

Cemile
&
Güney

Duygu
&
Ahmet

Ebru
&
Selim

Gülşen
&
Ramazan

Fatma
&
Hasan

Mehtap
&
Yavuz

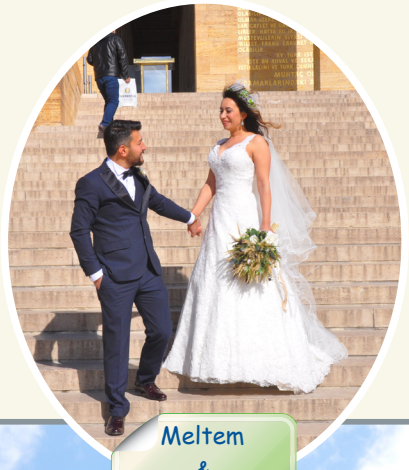

Meltem
&
Hüseyin

İrem
&
Hüseyin

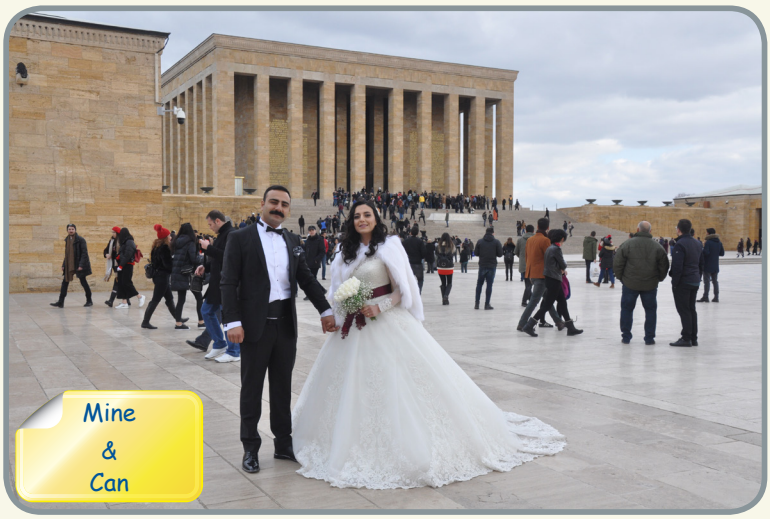

Mine
&
Can

Şeyma
&
Ender

Yağmur
&
Mustafa

Yasemin
&
Batuhan

Yasemin
&
Rıdvan

ANITKABİR DERGİSİ'NDE YAYIMLANACAK YAZILARLA İLGİLİ ESASLAR

1. Genel Kurallar:

A. Anıtkabir Dergisi üç ayda bir çıkarılmakta, 1000 adet basılmaktadır. Dergide Atatürk ile ilgili araştırma yazıları, makaleler ve şiirlere yer verilmektedir.

B. Dergiye gönderilen yazılar, daha önce başka yerde yayımlanmamış olmalıdır.

C. Yazılar, Anıtkabir Derneği Yayın Kurulu tarafından incelenip yayımlanmaya değer görülürse yine aynı kurul tarafından belirlenecek zamanda yayımlanır. Yayımlanmayan yazılar iade edilmez.

D. Yazıların içeriğinden yazarları sorumludur

E. Yayın Kurulunca yazılarda içeriğin dışında bir düzeltmenin yapılması durumunda yazarın oluru alınır.

F. Yazarlar kendilerini tanıtıcı bilgileri (unvan ve görev, kurum, haberleşme adresi, telefon ve belgegeçer numaraları, bir fotoğraf, e-posta adresi) yazılarıyla birlikte Anıtkabir Derneğine gönderirler.

G. Daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış, özgün olan ve Anıtkabir Derneği Yayın Kurulu tarafından yayımlanması uygun görülen yazıların sahiplerine 500 TL telif ücreti ödenir ve 5 adet dergi ücretsiz olarak gönderilir.

2. Dergide Yayımlanması İstenen Yazılarla İlgili Kurallar:

A. Yazılar A-4 kâğıdının bir yüzüne ve 5 (Beş) sayfayı geçmeyecek şekilde, bilgisayar ortamında Microsoft Word programında yazılır; posta ya da elektronik posta ile gönderilir.

B. Yazı karakteri arial, başlık 14 punto, metin 12 punto, dipnotlar 8 punto, fotoğraf ve şekiller JPEG formatında, çizelge yazıları 10 punto olarak yazılır.. Makalenin konusu ile ilgili varsa belge ve fotoğrafların asılları yazara geri verilmek üzere posta ile gönderilir.

C. Metinde satır aralığı tek, paragraf başı boşlukları 0.5, dipnot başlangıçları 0.5 olarak düzenlenir.

D. Makale içindeki ana başlıklar metnin yazıldığı puntoda, boşluk bırakılmadan, koyu ve küçük harflerle yazılır.

E. Dipnotlar aynı sayfa altında verilir. Kitap ve makaleler dipnotlarda şu şekilde gösterilir;

(1) Kitap

Yazarın adı ve soyadı, kitabın adı (italik yazılmalıdır), varsa cilt numarası, varsa baskı numarası, basıldığı kent, basan kurum ya da basımevi / yayınevi, basıldığı tarih, sayfa numarası. (Ör. Falih Rıfkı Atay, *Çankaya*, İstanbul, Bateş Yayınları, 1980, s. 30.)

(2) Makale

Yazarın adı ve soyadı, tırnak işaretleri içerisinde makalenin başlığı, makalenin yayımlandığı derginin adı (italik yazılmalıdır), büyük romen rakamlarıyla cilt numarası, dergi numarası, parantez içinde derginin tarihi, sayfa numarası. (Ör. Fuat Pekin, "Atatürk ve Lyautey" , *Belleten*, C. XX, No. 80 (Ekim 1956), s. 634.)

F. Sayfaların altında sayfa numaraları verilir.

G. Kısaltma kullanılacaksa; metinde ilk geçtiği yerde ve bir kez olmak üzere kısaltmanın açık ve tam anlatımı yazılır ve kısaltma parantez içerisinde belirtilir. Ör. Türk Dil Kurumu (TDK).

H. Yazar adı ve soyadı yazının ilk sayfasının sağ üst köşesine italik, koyu 12 punto ile yazılır ve yanına (*) işareti konulur, unvan ve görev yeri (*) işareti ile dipnotta belirtilir.

-oOo-

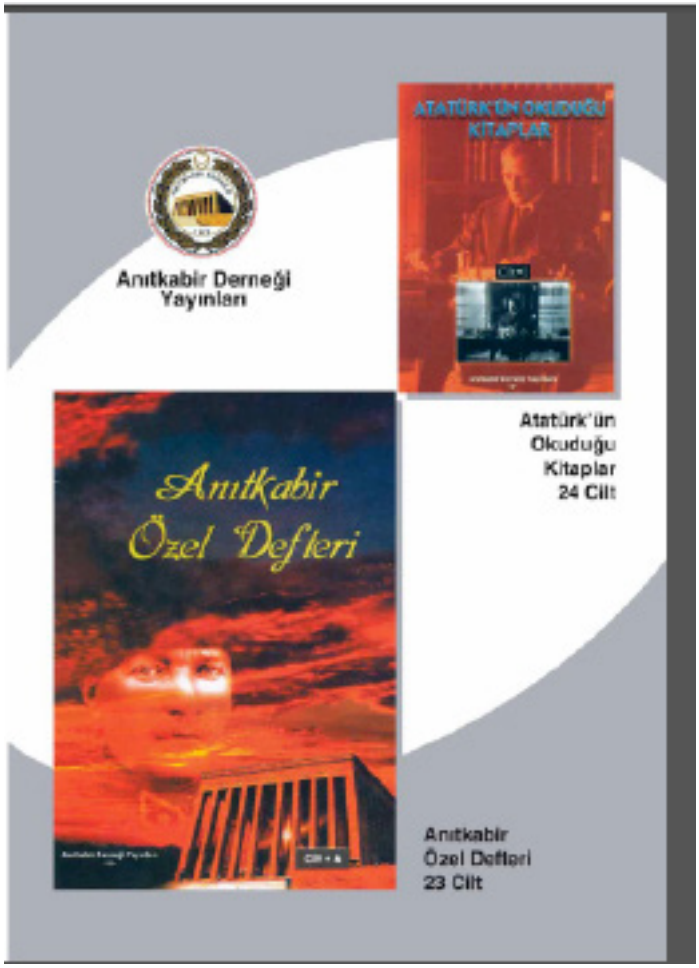

ATATÜRK'ÜN OKUDUĞU KİTAPLAR

Yaklaşık iki yıl süren bir çalışma ile Atatürk'ün okuduğu 3.997 kitap tek tek incelenmiş, yabancı dilde olanlar Türkçeye çevrilmiştir.

Bu çalışmada; Atatürk'ün çoğu kitabı önemli bir ders kitabı bilinciyle okuduğu, bazı satırların altlarını ve yanlarını çizdiği, çeşitli işaretler ve uyarılar koyduğu ve sayfa kenarlarına çeşitli notlar ve açıklamalar yazarak kendi görüşlerini belirttiği görülmüş ve bu bilgileri içeren her biri yaklaşık 500'er sayfalık 24 ciltten oluşan bir eser hazırlanmış ve istifadeye sunulmuştur.

Bu 24 Ciltlik Kitap setinin fiyatı 110 TL. sıdır.

ANITKABİR ÖZEL DEFTERİ

Yerli ve yabancı tüzel kişilerin resmi sıfatlarıyla Anıtkabir'e yaptıkları ziyaretlerde ANITKABİR Özel Defteri'ne yaz-dıkları duygu ve düşünceler, ATATÜRK' ün Türk ve Dünya insanları üzerinde yarattığı etkiyi görmemiz açısından önemlidir.

Anıtkabir Derneği; özellikle araştırma yapan kişi ve kuruluşlara yardımcı olmak ve isteyen kişileri bilgilendirmek amacıyla 1953 ile 2001 yılları arasında Anıtkabir'de tutulmuş toplam 36 adet ÖZEL DEFTER' i toplam 23 Cilt olarak kitap haline getirmiştir. Bu çalışmada yabancı kişi ve heyetlere ait yazılar tercüme ettirilmiştir..

Bu 23 Ciltlik Kitap setinin fiyatı 150 TL. dır.

KİTAP SİPARİŞLERİ İÇİN BİLGİLER

Siparişler; telefonla, e-posta ile veya internet sitemizden ürün satın alma yöntemi ile verilebilmektedir.

Tel : 0 312 231 49 34
E-Posta : anitder@ttmail.com
Web : www.anitkabir.com.tr

opet yine gönüllere damga vurdu

Türkiye Müşteri Memnuniyeti Endeksi ve Türkiye Müşterinin Sesi araştırmalarına göre Opet, bu yıl da gönüllerin zirvesinde. Sonsuz teşekkürler Türkiye!
Gücümüz, sevginiz.

* Türkiye Müşteri Memnuniyeti Endeksi'nde üst üste 9 yıl "müşteri memnuniyeti en yüksek akaryakıt markası" seçilen Opet, Türkiye Müşterinin Sesi Araştırması'nda ise tam 3 yıldır "müşteri bağlılık seviyesi en yüksek akaryakıt markası".

Koç

opet

Araştırma Künyesi - Genel
TMS - Türkiye Müşterinin Sesi Araştırması, Ipsos tarafından KalDer işbirliğiyle gerçekleştirilmiştir.
Araştırma, Ocak - Aralık 2017 döneminde, 18 yaş üzeri toplam 16.451 kişi ile başarılı görüşmeler üzerinden, telefonla anket yöntemiyle (CATI) yapılmıştır. Her sektör en az 1500 yanıt üzerinden raporlanmıştır. Araştırma kapsamında, il sınırlaması olmadan, Türkiye'de ikamet eden 250.000'i aşkın tüketiciyle temas edilmiştir. Her bir sektördeki marka pazar paylarına uyum gözetilerek, gerekli durumlarda ağırlıklandırma kullanılarak raporlanmıştır.

KalDer | TMS TÜRKİYE MÜŞTERİNİN SESİ | Ipsos